

БИБЛИОТЕКА ФАНТАСТИКА ● ГОЛЕМИЯТ ЕКСПЕРИМЕНТ

АРКАДИЙ И БОРИС СТРУГАЦКИ

ОХЛЮВ ПО СКЛОНА

ПЪЛНА НЕЦЕНЗУРИРАНА ВЕРСИЯ

012

**АРКАДИЙ СТРУГАЦКИ, БОРИС
СТРУГАЦКИ
ОХЛЮВ ПО СКЛОНА**

Превод: Агоп Мелконян

chitanka.info

Най-сетне — „Охлюв по склона“ в цялостния му вид и в прекрасен превод! Според литературните специалисти, а и според самите Стругацки, това е най-доброто им художествено произведение. През последното десетилетие тази книга се бе превърнала в легенда сред истинските ценители на жанра. Доскоро ние знаехме едва 40% от оригиналния ѝ текст, но ето че сега българинът я държи в ръцете си — и по-добре да я прочете малко късно, отколкото никога. Защото днес вече с чиста съвест можем да признаем „Охлюва...“ за АБСОЛЮТЕН ШЕДЬОВЪР НА ФАНТАСТИЧНАТА ЛИТЕРАТУРА, без който представата ни за братя Стругацки би била не само непълна, но и направо невярна.

*И зад завоя, вдън гори
непроходими,
пред мене бъдеще стои
непоклатимо.*

*Не можеш да го вмъкнеш в
спор,
да го преправяш,
то враснало е като бор
в пръстта корава.*

*Б.
Пастернак*

*Тихо, тихо пълзи,
охлюве, по склона на Фуджи,
нагоре, до самите висини!*

*Исе,
селски син*

ПЪРВА ГЛАВА

От тази височина гората е като разкошна петниста пяна; като огромна колкото света пореста гъба; като животно притаило се в очакване, а след това заспало и обрасло с груб мъх. Като безформена маска, скрила лице, което никой никога не е виждал.

Перец остави сандалите и седна, провесвайки над пропастта боси нозе. Стори му се, че петите веднага овлажняха, като че ли ги беше потопил в топлата виолетова мъгла, легнала в сянката под скалата. Той извади от джоба си камъчета, нареди ги внимателно около себе си, след това избра най-малкото и леко го метна надолу, в живота и мълчаливо, спящо, равнодушно, поглъщащо Завинаги, бялата искрица угасна и нищо не се случи — не шавнаха клонки и никакви очи не се отвориха да погледнат към него.

Ако хвърлям по камъче всяка минута и половина; и ако е вярно онова, което разправя еднокраката готвачка по прякор Казалуния и което предполага мадам Бардо, началничката на групата Помощ за местното население; и ако не е вярно онова, за което си шептят шофьорът Тузик с Неизвестния от групата Инженерно проникване; и ако човешката интуиция все пак струва нещо; и ако поне веднъж в живота очакването се сбъдне — тогава на седмото камъче храстите отзад ще се разтворят и на полянката, на меката трева, побеляла от росата, ще пристъпи директорът, гол до пояс, в сиви габардинови панталони с виолетов кант, шумно дишащ, лъщящ, жълто-розов, вълнясал и без да поглежда наникъде, нито към гората под себе си, нито към небето над себе си, ще тръгне да се навежда, заравяйки едри лапи в тревата, и да се изправя, разлюлявайки въздуха с лапи, и всеки път огромната гънка на шкембето му ще се разплисква върху панталоните, а въздухът, наситен с въгледвуокис и никотин, със свистене и клокочене ще се изтръгва от зяпналата му уста.

Храстите отзад шумно се разтвориха. Перец предпазливо се огледа, но не беше директорът, беше познатият Клавдий-Октавиан Домарошчинер от групата Изкореняване. Той бавно се приближи и

спря на две крачки, като гледаше Перец отгоре надолу с втрещени тъмни очи. Той знае нещо или подозира, нещо особено важно, и това знание или подозрение сковава дългото му лице, вкамененото лице на човек, донесъл тук — до ръба на скалата — странна тревожна вест; никой на света още не знае тази вест, но вече е ясно, че всичко коренно се променя, че вече нищо предишно няма да има значение и от всеки най-сетне ще се изисква според способностите.

— А чии са тези пантофи? — попита той и се огледа.

— Не са пантофи — каза Перец. — Това са сандали.

— Ето значи — Домарошчинер се усмихна и извади от джоба си голям бележник. — Сандали? Много добре! Но чии са тези сандали?

Той направи крачка към ръба, предпазливо погледна надолу и веднага отстъпи.

— Седи човек на ръба — рече той — и до него сандали. Неизбежно възниква въпросът: чий са тези сандали и къде е техният притежател?

— Това са моите сандали — рече Перец.

— Вашите? — Домарошчинер погледна със съмнение големия бележник. — Значи вие седите бос? А защо?

— Бос, защото другояче не може — обясни Перец. — Вчера изтървах десния си пантоф и реших, че занаят тук винаги ще седя бос. — Той се наведе и надзърна през разтворените си колене. — Ей го там. Сега аз в него с камъчета...

Домарошчинер чевръсто го хвана за ръката и взе камъчето.

— Наистина, най-просто камъче — каза той. — Но това не променя нещата. Не разбирам, Перец, защо ме премятате. Пантофът не може да се види оттук — дори ако наистина е там, а там ли е той в действителност е особен въпрос, с който ще се занимаем малко по-късно: а тъй като пантофът не може да се види, значи вие не можете да разчитате камъчето да го улучи, дори ако притежавахте необходимата умелост и наистина искахте това и само това — имам предвид попадението... Но това ние тепърва ще изясним... — Той повдигна крачоли и клекна.

— И тъй, вие вчера също сте били тук — продължи той. — Защо? Защо вие двукратно идвате на ръба, където останалите сътрудници на Управлението, да не говорим за извънщатните специалисти, ходят само по нужда?

Перец се сви. Това е от невежество, помисли си той. Не, не, не е предизвикателство и злоба, на това не трябва да се придава важност. Това е просто невежество. На невежеството не трябва да се придава важност, никой не му дава важност на невежеството! Невежеството кенза в гората. Невежеството винаги кенза връз нещо.

— Сигурно ви харесва да клечите тук — подкупващо продължи Домарошчинер. — Сигурно много обичате гората. Обичате ли я? Отговорете!

— А вие? — попита Перец.

— Не забравяйте — отвърна Домарошчинер обидено и разтвори бележника. — Вие прекрасно знаете къде се вода, а аз се вода в групата Изкореняване, затова вашият въпрос, по точно вашият контравъпрос е лишен от смисъл. Вие прекрасно разбирате, че моето отношение към гората се определя от моя служебен дълг, а от какво се определя вашето отношение към гората — виж, това не е ясно. Не е хубаво, Перец, вие задължително трябва да помислите за това, за ваша полза ви съветвам, не за моя. Не трябва човек да е толкова неразбираем. Седи си на ръба, бос, хвърля камъни... Защо, пита се? На ваше място веднага бих разказал всичко на мен. И всички ще поставя на местата им! Ами откъде знаете, може да има смекчаващи обстоятелства и вас в края на краищата нищо да не ви заплашва, а, Перец?

— Не — рече Перец. — Тоест, да.

— Виждате ли? Простотата мигом изчезва и я няма повече. Чия ръка? — питаме ние. Къде хвърля? Или може би на кого? Или може би по кого? А защо?... И как можете да клечите на ръба? По природа ли е, или специално сте се тренирали? Аз например не мога да седя на ръба. И ми е страшно да си помисля за какъв дявол ще се тренирам. Главата ми се замайва. Това е естествено. Човек няма защо да седи на ръба на скала. Особено, ако няма пропуск за гората. Покажете, моля, вашия пропуск, Перец!

— Нямам пропуск.

— Така. Нямате. А защо?

— Не знам... Не дават.

— Правилно, не дават. Това ние го знаем. Но защо не дават? На мен дават, на него дават, на тях дават и на още много, а на вас кой знае защо не дават...

Перец внимателно се взря в него. Дългият мършав нос на Домарошчинер подсмърчаше, очите му примигваха.

— Сигурно, защото не съм тукашен — предположи Перец. — Сигурно затова.

— И не само аз се интересувам от вас — продължи Домарошчинер поверително. — Ако бях само аз... Интересуват се и по-важни хора. Вижте, Перец, може би все пак ще се мръднете от ръба, че да продължим. Главата ми се замайва като ви гледам.

Перец стана и заподскача на един крак, закопчавайки сандала си.

— Ох, ама мръднете от ръба! — страдалчески закрепця Домарошчинер, размахвайки бележника. — Някой ден ще ме уморите с вашите постъпки!

— Край — рече Перец. — Повече няма. Тръгваме ли?

— Тръгваме — отвърна Домарошчинер. — Но аз констатирам, че не сте отговорили на нито един мой въпрос. Много ме огорчавате, Перец. Ами че може ли така! — Той погледна големия бележник и, вдигайки рамене, го сложи под мишницата си. — Даже странно. Абсолютно никакви впечатления, да не говоря за информация.

— Тъй. А какво да кажа? — рече Перец. — Просто исках тук да поговоря с директора.

Домарошчинер замря, сякаш заседна в храсталаците.

— Ах, я виж ти какво било — каза той с променен глас.

— Аз какво, аз нищо...

— Не, не — прошепна Домарошчинер, озъртайки се. — Мълчете, точка. Няма нужда от повече приказки. Разбрах. Вие бяхте прав.

— Какво сте разбрали? В какво съм прав?

— Не, не, нищо не разбрах. Не разбрах и толкоз! Можете да сте съвсем спокоен. Не разбрах, край. И изобщо тук не съм бивал и не съм ви виждал.

Те подминаха гайките, изкачиха се по изтритите стъпала, свърнаха към алеята, посипана със ситен червеникав пясък, и влязоха в територията на Управлението.

— Пълна изясненост може да съществува само на определено ниво — говореше Домарошчинер. — И всеки трябва да знае какви претенции може да има. Аз претендирах за изясненост на своето ниво,

това е мое право, аз го изчерпах. А там, където свършват правата, започват задълженията...

Те минаха покрай малките луксозни къщички с тюлени завеси на прозорците, подминаха гаража, пресякоха спортната площадка, минаха покрай складовете, покрай хотела, на вратата на който с чанта в ръка стоеше болезнено бледен комендантът с неподвижни опулени очи, покрай дълъг стобор, зад който ръмжаха двигатели. Вървяха все по-бързо, защото нямаше време, накрая затичаха и въпреки това, когато хлътнаха в столовата, беше вече късно, всички места бяха заети, само зад служебната маса в далечния ъгъл имаше две места, а третото заемаше шофьорът Тузик; като видя как нерешително се мотаят около вратата, шофьорът Тузик им махна с вилицата и ги покани.

Всички пиеха кефир и Перец също си взе кефир, тъй че върху вкоравената покривка се наредиха шест бутилки, а когато Перец размърда под масата крака, за да се настани по-удобно на табуретката, дрънна стъкло и на пътеката между масичките се изтърколи бутилка бренди. Шофьорът Тузик ловко я подхвана и я мушна пак под масата, а там отново дрънна стъкло.

— Ей вие, по-внимателно с краката — каза той.

— Без да искам — отвърна Перец. — Не знаех.

Шофьорът Тузик изля в устата си пълна чаша кефир, помириса кокалчетата на показалеца си и просълзен каза с отпаднал глас:

— Ето например какво още има в гората: има дървета. — Той изтри очи с ръкав. — Ама не стоят на едно място, скачат. Разбра ли?

— Кво? — жадно попита Перец. — Как тъй скачат?

— Ами тъй. Стои си неподвижно. Дърво с една дума. После се превива, кляка и не ти е работа! Шум, трясък, пълна бъркотия. Десет метра. Сплеска ми кабината. И пак стои.

— Защо? — попита Перец.

— Защото така се казва: скачащо дърво — обясни Тузик и си наля кефир.

— Вчера пристигна партида нови електрически триони — съобщи Домарошчинер, облизвайки се. — Феноменална производителност! Аз дори бих казал, че това не са триони, а дърворежещи комбайни. Нашите дърворежещи комбайни на изкореняването.

А наоколо всички пиеха кефир — от ръбести халби, от тенекиени канчета, от кафеени чашки, от навити хартиени кесийки, направо от бутилките. Краката на всички бяха под столовете. И сигурно всички можеха да представят справка за болен черен дроб, стомах, дванадесетопръстник. И за тази година, и за миналите.

— А подир туй ме вика мениджърът — продължава Тузик с повишен тон — и ме пита защо ми е сплескана кабината. Пак ли, казва, говняр, си дал наляво? Та вие, пан Перец, играете с него шах, да бяхте му подшушнали думичка, той ви уважава, често говори за вас. Перец, казва, е фигура! Аз, казва, за Перец кола не давам, не молете! Такъв човек не е за изпускане. Разберете бе, тъпанари, казва, без него сме загубени! Да бяхте подшушнали, а?

— Добре — уморено отговори Перец. — Ще опитам.

— С мениджъра мога да говоря аз — каза Домарошчинер. — Заедно служихме, аз бях капитан, той беше лейтенант при мен. Той и досега ме поздравява с ръка до шапката.

— Има също русалки — каза Тузик, държейки чашата във висящо положение. — В големите чисти езера. Там си лежат, разбра ли? Голички.

— Това, Тузик, ви се е привидяло от вашия кефир — вметна Домарошчинер.

— Аз самият не съм ги виждал — възрази Тузик и поднесе чашата до устата си. — Но водата от тези езера не е за пиене.

— Не сте ги виждали, защото ги няма — отвърна Домарошчинер. — Русалките са мистика.

— Ти си мистика — каза Тузик и изтри очи с ръкав.

— Чакайте — спря ги Перец. — Чакайте. Тузик, вие казвате: лежат си... И какво още? Не може само просто да си лежат и толкоз. Може би живеят под водата и излизат на повърхността, както ние излизаме на балкона от задимените стаи в лунна нощ и, затворили очи, предоставяме лицето си на прохладата, а тогава те може би просто лежат. Просто си лежат и толкоз. Почиват. И лениво си бърборят, и се усмихват една на друга...

— С мен не спори — рече Тузик, разглеждайки Домарошчинер от упор. — Ти някога да си бил в гората? В гората не си бивал нито веднъж, даже и по-малко.

— Глупаво е — отвърна Домарошчинер. — Какво да правя във вашата гора? Аз имам пропуск за вашата гора. А вие, Тузик, например нямате никакъв пропуск. Покажете ми, моля, вашия пропуск, Туз!

— Аз самият тези русалки не съм ги виждал — рече Тузик, обръщайки се към Перец. — Но напълно вярвам в тях. Защото момчетата говорят. И даже Кандид говореше за тях, а Кандид знаеше всичко за гората. Той в гората си ходеше като при гадже, всичко знаеше със затворени очи. Там и загина в своята гора.

— Ако е загинал — добави Домарошчинер важно.

— Какво „ако е загинал“. Замина човекът с вертолет и три години ни вест, ни кост. Във вестника имаше некролог, панихида имаше, какво още искаш. Разбил се е, естествено.

— Ние твърде малко знаем — каза Домарошчинер, — че да твърдим каквото и да е с цялата необходима категоричност.

Тузик плю и тръгна към тезгяха да вземе още бутилки кефир. Тогава Домарошчинер се наведе до ухото на Перец и като се оглеждаше предпазливо, прошепна:

— Имайте предвид, че относно Кандид имаше вътрешно разпореждане... Смятам се задължен да ви информирам, защото сте външен човек...

— Какво разпореждане?

— Да се смята за жив — глухо прошепна Домарошчинер и се отдръпна. — Кефирът днес е свеж, вкусен — произнесе той на висок глас.

В столовата се вдигна шум. Тези, които бяха вече закусили, ставаха, бутаха столове и вървяха към изхода, говореха високо, палеха цигари и хвърляха клечките по пода. Домарошчинер се оглеждаше злобно и говореше на всички: „Някак е странно, господа, вижте — беседваме си...“

Когато Тузик се върна с бутилка, Перец му рече:

— Нима мениджърът сериозно каза, че няма да ми даде кола? Сигурно се е шегувал, нали...

— Че защо да се шегува? Той вас, пан Перец, много ви обича, тъпо му е без вас и няма сметка да ви пуска... Да ви пусне, какво му пука... Няма майтап.

Перец прехапа устни.

— Как да тръгна? Нямам работа тук. И визата ми изтича. Пък и искам вече да си ида.

— Изобщо — каза Тузик, — ако получите три строги, ще ви изритат на бърза ръка. Специален автобус ще дадат, ще вдигнат шофьора посред нощ, багажлъците не можеш си събра... Как стават тия работи при нас ли? Първо строго мъмрене — понижават те в длъжност. Второ строго — в гората, да си изкупваш греховете. А трето — чао, до скоро виждане. Ако да речем искам да се махна, порвам половин бутилка и му фрасвам един по мутрата. — Той посочи Домарошчинер. — Веднага ми смъкват премиалните и ме пращат на лайнарката. Тогава какво? Глътвам още половинка и го фрасвам по мутрата втори път, разбра ли? Тогава ме смъкват от лайнарката и ме засилват на биостанцията да ловя разни микроби. Но аз на биостанцията няма да ида, вместо това изпивам още половинка и го фрасвам трети път. Тогава вече край. Уволняват ме за хулигански действия и само за двацет и четири часа ме изселват.

Домарошчинер заплаши Тузик с пръст:

— Дезинформирате, дезинформирате, Туз! Първо, между различните деяния трябва да мине не по-малко от месец, иначе всички постъпки ще се разглеждат като една и нарушителят ще бъде поставен в карцер, без да се дава ход на делото му в рамките на самото Управление. Второ, подир втората постъпка виновният се изпраща в гората незабавно под охрана, тъй че той е лишен от възможността да направи трето деяние по свое усмотрение. Не го слушайте, Перец, той не разбира от тези проблеми.

Тузик смукна малко кефир, намръщи се и каза:

— Вярно е — призна си той. — Тук аз наистина... такава... Извинете, пан Перец.

— Ама не, моля — тъжно отговори Перец. — Все едно, аз не мога току-така да удрям човек по физиономията.

— То не е задължително точно по мутрата — каза Тузик. — Може например и по това... задника, де. Или просто да му съдерееш костюма.

— Не, не мога — рече Перец.

— Тогава е лошо — каза Тузик. — Тогава ето как ще направим. Утре сутрин към седем елате в гаража, седнете в моята кола и чакайте. Аз ще ви откарам.

— Наистина ли? — зарадва се Перец.

— Да. Утре ще пътувам за Материка, ще возя един железен лост. Ще тръгнем заедно.

В ъгъла някой внезапно закрещя: „Кво направи, бе! Разля ми супата!“

— Човек трябва да бъде прост и ясен — започна Домарошчинер. — Не разбирам, Перец, защо искате да си тръгнете. Никой не иска да си тръгне, а вие искате.

— Аз винаги съм такъв — призна Перец. — Винаги правя обратното. И после — защо човек непременно трябва да бъде прост и ясен?

— Човек не трябва да бъде смукач — заяви Тузик, като миришеше кокалчетата на показалеца си. — Ще отречеш ли?

— Аз не пия — отговори Домарошчинер. — И не пия поради много проста и всекиму ясна причина: имам болен черен дроб. Тъй че няма да ме хванете, Туз.

— Туй дето ме изненадва в гората — започна Тузик — са блатата. Топли, чактисваш ли? Не ги понасям. Хич не мога да свикна. Навреш се някъде, мръднеш от натрупаната настилка — и край, седиш в кабината и не можеш да се измъкнеш. Като гореща чорба. Вдига пара и мирише на чорба, даже веднъж вкусих, не става, сол ли не стига, какво ли... Не, гората не е за човека. И какво толкоз видяха? Бухат техника, бухат техника, като в ледена дупка — тя потъва там, те още изсипват, пак потъва, пак изсипват...

Зелено мириливо изобилие. Изобилие от цветове. Изобилие от миризми. Изобилие от живот. И всичко е чуждо. Нещо уж познато, нещо на нещо приличащо, но истински чуждо. Сигурно най-трудно е да се примириш, че е и чуждо, и познато едновременно. С това, че е излязло от нашия свят, че е плът от нашата плът, но скъсало с нас и не иска да знае за нас. Сигурно така би мислил за нас питекантропусът, за своите потомци — с горчивина и страх...

— Като дойде нареждане — добави Домарошчинер — ние ще прехвърлим там не вашите пършиви булдозери и всъдеходи, а нещо по-истинско и за два месеца ще превърнем всичко в... в бетонна площадка, суха и равна.

— Ти ще го превърнеш — рече Тузик. — Теб ако не те цапардосат навреме по мутрата, ти и родния си баща ще превърнеш в

бетонна площадка. За яснота.

Ревна сирена. Стъклата зазвънтяха, над вратата гръмна мощен високоговорител, по стените замигаха светлини, а над бара пламна огромен надпис: „Стани! Излез!“ Домарошчинер припряно стана, оправи стрелките на ръчния си часовник и хукна, без да каже нито дума.

— Тръгвам — каза Перец. — Време е за работа.

— Време е — съгласи се Тузик. — Сега му е времето.

Той свали памуклийката, акуратно я сгъна, нареди столове и се излегна, подлагайки памуклийката под главата си.

— Значи утре в седем? — попита Перец.

— Какво? — рече Тузик сънливо.

— Ще дойда утре в седем.

— Къде? — попита Тузик, като се нагласяваше върху столовете.

— Мърдат подлярите му недни — промърмори той. — Колко пъти им казвах: абе, поставете диван...

— В гаража — каза Перец. — При вашата кола.

— А, елате, елате, ще видим. Не е лесна работа.

Той подгъна крака, мушна длани под мишниците и захърка. Ръцете му бяха космати, а под космите се виждаше татуировка. Там беше написано: „Какво ще загубим“ и „Само напред“. Перец тръгна към изхода.

Той мина по дъската над огромната локва в задния двор, заобиколи планината от празни консервени кутии, промуши се през дупката на дървената ограда и през служебния подлез влезе в сградата на Управлението. В коридора беше студено и тъмно, вонеше на фасове, прах и стара хартия. Никъде не се виждаше човек, зад тапицираните с кожи врати не се чуваше нищо. По тясно стълбище без перила, придържайки се за издрасканата стена, Перец се качи на втория етаж и тръгна към вратата, над която мигаше надпис „Измий ръцете си преди работа“. На вратата се мъдреше голяма черна буква „М“. Перец бутна вратата и усети някакво вътрешно сътресение, откривайки, че е попаднал в своя кабинет. Тоест, естествено, това беше не негов кабинет, това беше кабинетът на Ким, началник на групата Научна охрана, но в този кабинет поставиха маса за Перец, сега масата стоеше встрани от вратата, до кахлената стена; половината от нея се заемаше от покрита с калъф сметачна машина мерцедес; до големия измит

прозорец беше масата на Ким, а самия Ким вече работеше — седеше огънат и зяпаше логаритмична линейка.

— Исках да си измия ръцете — каза Перец смутено.

— Измий ги, измий ги — отвърна Ким, отметвайки глава. — Ето ти мивка. Вече ще е много удобно. Вече всички ще идват при нас.

Перец отиде до мивката и започна да се мие. Той изми ръцете си със студена и гореща вода, с два вида сапун и особена маслопогълщаща паста, изтри ги със специална изтривалка и с няколко четки с различна степен на твърдост. Подир това включи сешоара и дълго държа розовите си влажни ръце под виещия поток топъл въздух.

— В четири сутринта обявиха, че ни прехвърлят на втория етаж — каза Ким — Ти къде беше, при Алевтина ли?

— Не, на скалата — отвърна Перец.

Вратата се отвори, в стаята стремително нахлу Проконсулт, поздрави ги с размахване на папката си и се скри зад паравана. Чу се как той тракна вратата на кабинката и превъртя ключалката. Перец свали калъфката на мерцедеса, поседя неподвижно, след това отиде до прозореца и го разтвори.

Гората не се вижда оттук, но гората я има. Гората я има винаги, макар да се вижда само от скалата. На всяко друго място в Управлението нещо винаги я скрива. Скриват я кремавите сгради на механичните работилници и четириетажният гараж за лични автомобили на сътрудниците. Скриват я краварниците на спомагателното стопанство и бельото, развяващо се край обществената пералня, където постоянно лежи счупена сушилна центрофуга. Скрива я паркът с беседки и павилиони, с въртележки и гипсови плувкини, покрити с надписи. Скриват я малките кооперации с веранди, увити в бръшлян, и кръстовете на телевизионните антени. А оттук, от прозореца на втория етаж гората не се вижда заради някаква тухлена сграда, все още недостроена, но вече достатъчно висока, която се извисява до плоската едноетажна сграда на групата Инженерно проникване. Гората се вижда само от ръба на скалата.

Но дори човек, който никога през живота си не е виждал гората, никога не е чувал за гората, не се е страхувал от гората и не е мечтал за гората, дори такъв човек лесно може да се досети за съществуването ѝ, просто защото съществува Управлението. Аз например отдавна мислех за гората, спорех за гората, виждах я в моите сънища, но дори и не

подозирах, че я има в действителност. Уверих се в нейното съществуване не тогава, когато за пръв път застанах на ръба на скалата, а когато прочетох надписа на дъската пред подлеза: „Управление по въпросите на гората“. Стоях пред табелата с куфар в ръце, прахен и отпаднал от дългия път, четях я и я препрочитах и почувствах слабост в коленете си, защото вече знаех: гората съществува, а значи всичко, което съм мислил дотогава за нея, е само игра на слабото ми въображение, една бледа немощна лъжа. Гората я има и тази огромна мрачна сграда се занимава с нейната съдба...

— Ким — рече Перец, — нима изобщо няма да попадна в гората? Аз утре си тръгвам.

— А ти наистина ли искаш да попаднеш там? — попита Ким разсеяно.

Зелени горещи блата, нервни страхливи дървета, русалки, почиващи на водата под лунната светлина, отдъхващи си от своите тайнствени занимания в гълбините, предпазливи неразбираеми аборигени, опустели села...

— Не знам — каза Перец.

— Не ти трябва, Перчик — започна Ким. — Там е само за хора, които никога не са мислили за гората. На които им се иска да плюят на гората. А ти я държиш близо до сърцето си. Гората е опасна за теб, защото ще те излъже.

— Сигурно — отвърна Перец. — Но пък аз дойдох тук, само за да я видя.

— Защо ти са горчиви истини? Какво ще правиш с тях? И какво ще правиш в гората? Ще плачеш за мечтата, превърнала се в съдба? Ще се молиш всичко да не е така? Или, не дай си Боже, ще започнеш да прекрояваш онова, което е, в нещо, което трябва да бъде.

— Защо тогава дойдох?

— За да се убедиш. Нима не разбираш колко е важно това: да се убедиш! Другите идват за други неща. Да открият в гората няколко кубика дърва. Или да намерят бактерията на живота. Или да напишат дисертация. Или да получат пропуск, но не за да ходят в гората, а за всеки случай — може да се наложи. И върхът на мераците — да откъснат от гората огромен парк, както ваятелят изтръгва от парчето мрамор статуя. За да подстригват след това този парк. Всяка година, че никога да не стане отново гора.

— Ще си тръгна — рече Перец. — Нямам работа тук. Някой трябва да си тръгне — или аз, или всички вие.

— Хайде да умножаваме — рече Ким и Перец седна до своята маса, намери набързо направения контакт и включи мерцедеса.

— Седемстотин деветдесет и три петстотин дващест и две по двеста шейсет и шест нула единайсет...

Мерцедесът затрака и забуча. Перец почака, докато се успокои, и, запъвайки се, прочете резултата.

— Тъй. Изчисти. Сега шестстотин деветдесет и осем триста и дванайсет раздели на десет петнайсет...

Ким диктуваше цифрите, а Перец ги набираше, натискаше клавишите за умножение и деление, събираше, изваждаше, извличаше корени и всичко си вървеше както обикновено.

— Дванайсет по десет — каза Ким. — Да се умножи.

— Едно нула нула седем — механично продиктува Перец, а след това се осъзна и рече: — Слушай, ами че тя лъже! Трябва да е сто и дващест.

— Знам, знам — нетърпеливо отвърна Ким. — Едно нула нула седем — повтори той. — А сега ми извлечи корен от десет нула седем...

— Сега — отвърна Перец.

Отново щракна ключалката зад паравана и се появи Проконсултът, розов, свеж и облекчен. Той започна да мие ръцете си, припявайки с приятен глас „Аве Мария“. След това обяви:

— Какво все пак чудо е това гората, господо мои! И колко престъпно малко ние говорим и пишем за нея! А между впрочем тя е достойна да пишем за нея. Тя облагородява, тя събужда върховни чувства. Тя търкаля прогреса. Тя самата е символ на прогреса. А ние по никакъв начин не можем да пресечем разпространението на разни неквалифицирани слухове, лафове и вицове. По същество пропаганда за гората не се води. За нея се говори и мисли дявол знае какво...

— Седемстотин осемдесет и пет умножи на четиристотин трийсет и две — каза Ким.

Проконсултът повиши глас. Имаше силен и добре трениран глас — мерцедесът не се чуваше...

— „Живеем като в гора“... „Горски хора“... „Зад дърветата не се вижда гората...“, „Тръгни по гората да си намериш белята“... Ето с кое

сме длъжни да се борим! Ето кое сме длъжни да изкореним! Ха кажете, мосю Перец, защо вие не се борите? Вие например бихте могли да направите в клуба обстоятелствен целенасочен доклад за гората, а не сте го направили. Аз отдавна ви наблюдавам и все чакам, и все напразно. Защо?

— Ами че аз никога не съм бил в гората — отвърна Перец.

— Много важно! Аз също никога не съм бил, но прочетох лекция и, ако съдя по отзивите, била е много полезна лекция. Работата изобщо не е в това, бил ли си в гората, или не си бил; работата е в това да разголим фактите от люспите на мистиката и суеверията, да разголим субстанцията, смъквайки от нея одеждите, навлечени ѝ от разни там консуматори и утилитаристи...

— Две двайсет и осем раздели на четиридесет и девет минус седем по седем...

Мерседесът заработи и Проконсулт отново повиши глас:

— Аз го направих като философ по образование, вие можете да го направите като лингвист по образование. Аз ще ви дам тезисите, а вие ще ги развиете в светлината на последните постижения на лингвистиката... или каква беше там темата на вашата дисертация?

— „Особености на стила и ритмиката на женската проза от късния Хейан“ върху материал из „Макура-но соси“ — отговори Перец. — Страхувам се, че...

— Пре-въз-ход-но! Ето именно какво ни трябва. И подчертайте: не блата и тресавища, а великолепни кални бани; не скачащи дървета, а продукти на високоорганизираната наука; не туземци и не диваци, а древна цивилизация на хора горди, свободни, с високи помисли, скромни и могъщи. И никакви русалки! Никаква виолетова мъгла, никакви мъгливи намеци — простете ме за несполучливия каламбур... Ще бъде превъзходно, минхер Перец, ще бъде забележително. И е много важно, че познавате гората, че можете да споделите свои лични впечатления. Моята лекция също беше добра, но, страхувам се, малко уморителна. Като основен материал аз използвах протоколите от заседанията. А вие като изследовател на гората...

— Аз не съм изследовател на гората — каза Перец убедително. — Мен не ме пускат в гората. Аз не познавам гората!

Проконсулт кимаше разсеяно и пишеше нещо на маншета си.

— Да, да — говореше той. — Да. За съжаление, това е горчивата истина. За съжаление това още се среща у нас — формализъм, бюрокрайизъм, евристичен подход към личността... Впрочем вие можете да го споменете. Можете, можете, за това всички говорят! А аз ще се опитам да съгласувам вашето изказване с дисертацията. Дяволски се радвам, Перец, че най-после ще вземете участие в нашата работа. Аз отдавна и много внимателно се вглеждам във вас... Ето значи, записах ви за следващата седмица.

Перец изключи мерцедеса.

— Няма да ме има следващата седмица. Откритият ми лист изтече и заминавам. Утре.

— Това някак ще го уредим. Ще ида при директора, той самият е член на клуба, ще се съгласи. Считайте, че сте останали още една седмица.

— Не трябва — каза Перец. — Не трябва!

— Трябва! — възрази Проконсулт, гледайки го в очите. — Вие отлично го знаете, Перец: трябва! Довиждане.

Той вдигна и двата палеца към слепоочието си и се отдалечи, размахвайки папката.

— Паяжина — рече Перец. — Какво съм им аз — муха ли? Мениджърът не иска да си тръгвам, Алевтина не иска, сега и този...

— Аз също не искам да си тръгваш — добави Ким.

— Но аз не мога да издържам повече тук!

— Седемстотин осемдесет и седем умножи по четиристотин тридесет и две...

„Все едно, ще си тръгна — мислеше Перец, натискайки клавишите. — Все едно ще си тръгна! Вие не искайте, аз ще си тръгна. Няма да играя с вас пинг-понг, нито шах, няма да спя с вас и да пия чай със сладко, не искам повече да пея с вас, да смятам на мерцедеса, да оправям вашите спорове, а сега пък и да ви чета лекции, които все едно няма да разберете. И няма да мисля за вас, мислете си сами, аз ще си тръгна. Ще тръгна! Все едно, вие никога няма да разберете, че да се мисли не е развлечение, а задължение...“

Отвън, отатък недостроената стена тежко думкаше лост, виеха пневматични чукове, с грохот се разсипваха тухли, а на стената един до друг стояха четирима работници, голи до пояс и с фуражки и пушеха. После под самия прозорец зарева и затрещя мотоциклет.

— Някой от гората — рече Ким. — По-бързо умножи шестнадесет по шестнадесет.

Вратата се взриви и в стаята се втурна човек. Беше в комбинезон, разхлабената качулка се мотаеше на гърдите му по ремъка на радиостанцията. От обувките до пояса на комбинезона стърчаха бледорозови филизи, а десният му крак беше омотан в оранжева плетеница от безкрайна лиана, влачеща се по пода. Лианата още потръпваше и на Перец му се стори, че това е пипало на самата гора, че то сегичка ще се напрегне и ще изтегли човека обратно — през коридорите на Управлението, надолу по стълбището, по двора край стената, покрай столовата и работилницата, и пак надолу, по прашната улица, през парка, покрай статуите и павилионите, към серпантината, към вратата, но не през, а край нея, към ръба на скалата, и после надолу...

Беше с мотоциклетни очила, лицето му — набито с прах и Перец в първия момент не позна, че е Стоян Стоянов от биостанцията. В ръката си държеше голям хартиен чувал. Той направи няколко крачки по кахления под, по мозайката, изобразяваща жена под душ, и спря пред Ким, скривайки чувала зад гърба си и правейки странни движения с глава, сякаш го сърбеше шията.

— Ким — каза той. — Аз съм.

Ким не отговори. Чуваше се как перото му драска и ръфа хартията.

— Кимушка — запелтечи Стоян. — Моля те.

— Излез — отвърна Ким. — Маниак!

— За последен път — рече Стоян. — За най-най-последен път.

Той отново направи движение с глава и Перец видя върху дебелията му подстригана шия, точно в ямичката под тила къс розов белег, тънък, остър, вече навиващ се на спирала, тръпнещ сякаш от жажда.

— Ти само им предай и кажи, че е от Стоян, и нищо повече. Ако ме викат на кино, излъжи, че имам срочна вечерна работа. Ако ме канят на чай, кажи, че току-що съм пил. И вино откажи, ако предложат. А, Кимушка? За най-най-последен път.

— Какво се ежиш! — попита Ким злобно. — Я се обърни!

— Пак ли подхвана? — попита Стоян, обръщайки се. — Това не е важно. Ти само предай, пък всичко останало е без значение.

Ким, протегнал се през масата, правеше нещо с неговата шия, мачкаше я и я масажираше, разперил лакти, потръпваше гнусливо и псуваше. Стоян търпеливо се местеше от крак на крак, наклонил глава и изпънал шия.

— Здравсти, Перчик — каза. — Отдавна не съм те виждал. Как се чувстваш тук? Аз пак донесох, какво да правиш... За най-най-последен път. — Той разгърна хартията и показа на Перец букет от отровни зелени горски цветя. — Ама как ухаят! Ухаят!

— Не се клати! — викна Ким. — Стой мирно! Маниак, гадина!

— Маниак — възторжено се съгласяваше Стоян. — Гадина. Но за най-най-последен път!

Розовите филизи на комбинезона му увяхваха, сбръчква-ха се и се разсипваха на пода, върху керамичното лице на жената под душа.

— Край — каза Ким. — Изчезвай.

Той се отдръпна от Стоян и хвърли в кофата за смет нещо полуживо, гърчещо се и окървавено.

— Изчезвам — каза Стоян. — Веднага изчезвам. Че то знаеш ли, Рита пак ни изненада, току-що се домъкнах от биостанцията и някак ме е страх да се върна. Перчик, да беше дошъл при нас, да поговориш или...

— Я го виж ти! — отвърна Ким. — Перец няма работа там.

— Как да няма! — изкрещя Стоян. — Куентин направо пред очите ни се топи. Чуй само: преди седмица Рита избяга, това нищо, какво да правиш... Но тази нощ се върна цялата мокра, бяла, ледена. Пазачът се хвърли отгоре ѝ с голи ръце — какво ли му е направила, още се въргаля човекът безпаметен. И целият опитен участък е обрасъл с трева.

— Е, и? — попита Ким.

— А Куентин цяла сутрин плаче...

— Аз всичко това го знам — прекъсна го Ким. — Само не разбирам за какъв дявол ви е Перец.

— Как за какъв? Какво говориш? Че кой, ако не Перец? Няма да съм аз, нали? И ти не... И няма да извикам Домарошчинер, Клавдий-Октавиан!

— Стига де! — и Ким удари с юмрук по масата. — Отивай да работиш и повече да не съм те виждал тук в работно време. Не ме ядосвай.

— Край — рече Стоян. — Край. Тръгвам. А ще предадеш ли?
Той постави букета на масата и хукна навън, изкрещявайки от вратата: „И клоаката отново забачка...“

Ким взе метлата и омете разсипаното в ъгъла.

— Безумен глупак — каза той. — И тази Рита... Сега изчислявай всичко отново. Да вървят по дяволите с тази тяхна любов!

Под прозореца отново влудяващо затрещя мотоциклет и после всичко утихна, само пресата бухаше оттатък стената.

— Перец — започна Ким, — защо беше сутринта на скалата?

— Надявах се да видя директора. Казаха ми, че той понякога прави там гимнастика. Искрах да го помоля да ме освободи, но той не дойде. Знаеш ли, Ким, ако ме питаш, тук всички лъжат. Понякога ми се струва, че даже ти лъжеш.

— Директора — замислено рече Ким. — Това вече е идея. Браво. Смело е...

— Все едно — утре тръгвам. Тузик ще ме отведе, обеща. Утре няма да ме има, да знаеш.

— Не очаквах, не очаквах — продължаваше Ким, без да го слуша. — Много смело... А може би наистина трябва да те изпратим там, да се справиш...

ВТОРА ГЛАВА

Кандид се събуди и в същия миг помисли: вдругиден тръгвам. В отсрещния ъгъл Нава се размърда в постелята и попита:

— Не спиш ли вече?

— Не — отвърна той.

— Хайде тогаз да си поговорим — предложи тя. — Че то от вчера не сме си говорили, а?

— Хайде.

— Първо кажи кога тръгваш.

— Не знам — рече той. — Скоро.

— Винаги тъй думаш: скоро. Ту скоро, ту вдругиден, ти сигур мислиш, че е едно и също, макар че вече се научи да говориш, а в началото все бъркаше, къщата със селото бъркаше, тревата с гълъбите, даже мъртваците с хората объркваше, пък започнеш ли да мънкаш, нито дума не ти се проумяваше, никой не те разбираше...

Той отвори очи и се вторачи в ниския, покрит с варни вадички таван. По тавана пъплека мравки-работнички. Движеха се в две еднакви колони — отляво надясно натоварени, отдясно наляво без багаж. Преди месец беше обратното — отдясно наляво с гъбички, отляво надясно празни. И след месец ще бъде обратното, ако не им наредят друго. Край колоната в рехавата редица стоят едри черни сигналисти, стоят неподвижно, бавно мърдат дългите си антени и чакат заповеди. Преди месец, щом се събудех, мислех, че вдругиден тръгваме, и никъде не тръгнахме, и пак тъй някога, много отдавна, се събуждах и мислех, че вдругиден най-после ще тръгнем и, разбира се, не тръгнахме, но ако не тръгнем вдругиден, ще тръгна сам. Вярно, точно така мислех още някога, но сега вече непременно ще тръгна. Добре би било да тръгна тутакси, без да приказвам с никого, без никого да питам, но това може да се направи само на бистра глава, не сега. Хубаво е да се реша веднъж винаги: щом се събудя с бистра глава, веднага да стана, да изляза на улицата и да поема към гората, и на никого да не позволявам да ме заговаря. Това е много важно: да не

ме заприказват, че да ми завъртят акъла, особено онези места над очите, до писване в ушите, до повръщане, до размътане на мозъка и костите. А пък Нава вече говори...

— ... и стана тъй — говореше Нава, — че мъртваците ни водеха нощем, а нощем те лошо виждат, съвсем са слепи, всеки ще ти го каже, даже и Гърбушко, макар да не е тъдявашен, от онуй село е, дето е комшийско на нашето, не на туй нашето, дето сме сега с теб, а на онуй, дето съм била без теб, дето живях с мама, тъй че ти не можеш да знаеш Гърбушко, селото му цялото обрасна с гъбички, мухъл ги нападна, а това не на всекиго се харесва, Гърбушко например начаса напусна селото. Надвиване, разправя, станало и сега хората нямамо какво да правят в селото... Тъй. А луна нямаше и те сигурно загубиха пътя, събраха се вкупом, а ние в средата, и стана горещо, дъх не можеш да си поемеш...

Кандид я погледна. Лежи по гръб, сплела ръце под главата си и сложила крак връз крак, не шава, само устните ѝ непрекъснато мърдат и от време на време в полумрака проблясват очите ѝ. Когато старецът влезе, тя не спря да говори, старецът приседна край масата, дръпна към себе си гърнето, шумно, с мляскане го помириша и захвана да яде. Тогава Кандид се надигна и изтри с длани нощната пот от тялото си. Старецът мляскаше и пръскаше лиги, без да отмества очи от коритцето, покрито с капак, за да не плесеняса. Кандид дръпна гърнето от него и го постави пред Нава, че да млъкне. Старецът облиза устни и рече:

— Не е вкусно. У когото и да идеш, никъде не е вкусно. Съвсем е обрасла и пътеката, по която ходех някога, а ходех много — и на дресировка, и просто да се изкъпя, в онези времена често се къпех, имаше езеро, а сега стана блато и е опасно да се ходи, ама някой все пак ходи, инак откъде ще има толкова много удавници? И тръстика. Всекиго мога да питам: откъде-накъде ще има пътека в тръстиката? И никой не може да знае това, пък и не е редно. А какво е това в коритцето? Ако например са квасени боровинки, бих хапнал, обичам мариновани боровинки, а ако е просто нещо вчерашно, огризки някакви, няма нужда, не ща да ги ям, огризките си ги яжте вие. — Той почака, въртейки поглед от Кандид към Нава и обратно. Като не дочака отговор, продължи: — А там, дето е покарала тръстиката, не може да се сее. По-рано сееха, трябвало за Надвиването, и всичко откарвах на

Глинестата поляна, и сега го откарват, но не го оставят на поляната, а го връщат обратно. Думах им, че не е редно, ама те не разбират какво е това: не е редно. Старейшината направо пред всички ме пита: Защо да не е редно? Ей тук стои Пестника, като теб, даже по-близо, тук, да речем, е Слушача, а ей тук на, дето е твоята Нава, стоят братята Келяви, всичките трима стоят и слушат, и той мен направо пред всички ме пита. Думам му: Как можеш така, ние, думах, не сме двамина тук... Баща му беше по-схватлив, а може изобщо да не му е баща, някои разправяха, че не му бил баща, и наистина не си приличат. Защо, кай, да не е редно да се пита пред всички, защо да не е редно?

Нава се надигна, даде гърнето на Кандид и захвана да разтребва. Кандид почна да яде. Старецът мълча, известно време го гледа, предъвквайки устни, а след това отбеляза:

— Недосварена ни е гозбата, таквоз не е редно да се яде.

— Защо да не е редно? — попита Кандид заядливо.

Старецът се закиска.

— Ех ти, Мълчане — каза той. — Ти по-добре, Мълчане, да си мълчиш. Ти по-добре ми кажи, толкова отдавна те питам: много ли боли, когато ти режат главата?

— Че теб какво те засяга! — изкрещя Нава. — Какво току подпитваш!

— Гълчи — каза старецът. — Мен гълчи. Нито едничко още не е родила, а гълчи. Защо не раждаш? Колко време живееш с Мълчан, а не раждаш. Всички раждат, а ти не. Така не е редно. А знаеш ли какво значи „не е редно“? Значи: нежелателно е, не се одобрява, а тъй като не се одобрява, значи не е редно да се постъпва така. Какво трябва — още не се знае, но онуй дето не е редно, значи не е редно. Това следва всички да го разбират, а ти най-вече, защото живееш в чуждо село, къща ти дадоха, Мълчан за мъж ти уредиха. Главата му може да е чужда, закачена, но телом е здрав и ти не е редно да отказваш да раждаш. И ето какво излезе — че „не е редно“ значи съвсем нежелателно...

Нава, ядна и навъсена, грабна от масата коритцето и пое към килера. Старецът я проследи с поглед, млясна и продължи:

— Как още може да се разбира „не е редно“? Може и трябва да се разбира, че „не е редно“ е нещо вредно...

Кандид си дояде, тропна празното гърне пред стареца и излезе. През нощта домът бе здравата обрасъл и в гъстите ластари наоколо се виждаше само пътеката, прокарана от стареца, и мястото пред прага, където е седял и неспокойно е чакал да се събудят. Улицата е вече разчистена, зеленият пълзящ филиз с дебелина колкото ръка, промъкнал се вчера от плетеницата клони над селото и пуснал корени пред комшийската къща, е вече подрязан, намазан с квасец, потъмнял и вече вкиснал: мирише апетитно, остро и съседските деца са го начоголили, късат меката му сърцевина и пълнят устите си със сочни налети топчици. Когато мина Кандид, най-голямото гъгниво крясна с пълна уста: „Мълчан е мъртвак!“ Но никой не го подкрепи — другите бяха заети. На улицата, оранжева и червена от високата трева, в която къщите се губеха, улица сумрачна, покрита с бледи зелени петна от слънцето, промъкнало се през покрива на гората, нямаше никой. От полето долиташе нестроен скупен хор: „Хей, ей, по-весело сей, надясно сей, наляво сей...“, а гората отвърщаше с ехо. А може да не беше ехо. Може да бяха мъртваците.

Хромавия, разбира се, си беше у дома и си разтриваше крака.

— Седни — рече той приветливо. — Ей тук, на меката трева, е постелята за гости. Разправят, щял си да тръгваш.

Пак, помисли Кандид, пак всичко отначало!

— Какво, заболя ли те? — попита той и седна.

— Кракът ли? Ами, не, приятно е. Милваш го и ти става драго. А кога тръгваш?

— Както се договорихме с теб. Вдругиден, ако беше дошъл с мен. А сега ще ми се наложи да подиря друг човек, който да познава гората. Ти, както виждам, не щеш да тръгнеш.

Хромавия изпъна крак и вразумяващо подхвана:

— Като излезеш оттук, завий наляво и върви чак до полето. По полето — покрай двата камъка, и веднага ще видиш пътя, той не е залинял, защото има морени. Пътьом ще подминеш две села, едното пусто, мухлясало, гъба го нападна, тъй че е безлюдно, а в другото живеят чудаците, през тях два пъти мина синята трева, оттогава боледуват и не бива да ги заговаряш, и без туй нищо не проумяват, паметта им се е отплеснала. А след това чудаково село откъм дясната ти ръка се пада твоята Глинеста поляна. И никакви водачи не ти трябват, сам спокойно ще стигнеш, без да се изпотиш даже.

— До Глинестата поляна ще стигнем — съгласи се Кандид. — Ама нататък как?

— Къде нататък?

— През блатото, където по-рано е имало езера. Помниш ли, че ми разказа за каменистия път?

— За кой път? До Глинестата поляна? Ами че нали ти втълпявам: завиваш вляво, вървиш до полето, до двата камъка...

Кандид го изслуша и рече:

— Пътеката до Глинестата поляна вече я знам. Ще стигнем. Но на мен ми трябва нататък, знаеш. Трябва ми да стигна до Града, а ти обеща да ми покажеш пътя.

Хромавия съчувствено поклати глава:

— До Града — а? Такъв ти бил меракът, значи. Помня, помня. Тъй до града, Мълчане, се не стига. До Глинестата поляна например е лесно: покрай двата камъка, през мухлясалото село, през селото на чудаците, а там откъм дясната ти ръка се пада Глинестата поляна. Или да речем — до Тръстикино. То пък е от мен надясно, през рядкото на гората, край Житното мочурище, а после все подир слънцето. Накъдето слънцето, натам и ти. Три дни път, но щом толкова настояваш — да тръгваме. На времето там вадеха гърнета, докато не си разсадохме свои. Тръстикино го знам добре, да беше казал, че до Тръстикино! Няма защо да се чака до вдругиден, утре рано тръгваме, и храна няма да вземем, нали там е Житното мочурище... Ти, Мълчане, си много скъп на приказки — тъкмо те заслуша човек, а ти вече си затворил уста. А в Тръстикино ще идем, утре заран тръгваме...

Кандид го изслуша и рече:

— Разбираш ли, Хромави, не ми трябва Тръстикино. Тръстикино на мен не ми трябва. Нямам работа аз в Тръстикино. — Хромавия внимателно слушаше и кимаше. — Трябва да стигна Града — продължи Кандид. — Отдавна говорим за това с теб. Вчера ти рекох, че съм за Града, Преди седмица ти говорих, че съм за Града. Ти каза, че знаеш пътя до Града. Вчера го рече. И онзи ден рече, че знаеш пътя до Града. Не до Тръстикино, а до Града. Не ми трябва Тръстикино. („Само да не сбъркам — помисли той. — Може през цялото време да сбъркам. Не Тръстикино, а Града. Града, а не Тръстикино.“) Града, а не Тръстикино — повтори той на глас. — Разбираш ли? Разкажи ми за пътя до Града. Не до Тръстикино, а до Града. А още по-добре е да идем

до Града заедно. Не до Тръстикино да идем заедно, а до Града да идем заедно.

Замълча. Хромавия отново захвана да опипва болното си коляно.

— Сигурно на теб, Мълчане, са ти повредили нещо вътре, когато са ти рязали главата. Като на моя крак. Отначало беше крак като крак, най-обикновен, а след това си вървах една нощ през Мравчево, носех мравешката самка, този крак хлътна в един мравуняк и сега е крив. Защо е крив, никой не знае, а ходи лошо. Но до Мравчево ще стигне. И аз ще ида, и теб ще заведа. Само не разбирам защо трябва да си вземам храна за път, Мравчево е на хвърлей оттук. — Погледна Кандид, смути се и зяпна. — Значи не си за Мравчево — каза. — Тогава за къде? Ти си за Тръстикино. Ама аз не мога до Тръстикино, няма да стигна. Виждаш, кракът ми е крив. Слушай, Мълчане, а защо не искаш в Мравчево? Дай да идем в Мравчево, а? Отдавна не съм ходил там, може тях, мравчевците, вече да ги няма. Ще потърсим мравуняци, а?

„Сега ще ме отплесне“ — помисли Кандид, наклони се настрани и придърпа гърнето.

— Хубаво ти е гърнето — каза. — Не помня къде за последен път съм виждал такива хубави гърнета... Та ще ме изпроводиш ли до Града? Казваше, че никой освен теб не знае пътя до Града. Да идем до Града, а, Хромави? Как мислиш, ще стигнем ли до Града?

— Ами да! Ще стигнем! До Града ли? Разбира се, ще идем. А такива гърнета си виждал, знам къде. Чудаците имат такива гърнета. Те, разбираш ли, не си ги отглеждат, от глина си ги правят, близо им е Глинестата поляна, нали ти казвах: от мен веднага вляво и покрай двата камъка до плесенясалото село. В плесенясалото село вече никой не живее, не си струва да ходим. Тъй де, като че ли не сме виждали мухъл! Когато кракът ми беше здрав, никога не ходех в това плесенясало село, зная само, че на две дерета от него живеят чудаците. Да. Можем да тръгнем и утре... Да... Слушай, Мълчане, хайде да не ходим там. Не го обичам аз този мухъл. Разбираш ли, в нашата гора гъбите са едно, можеш да ги ядеш, вкусни са. А в онуй село гъбите са някакви зелени и миризмата им е лоша. Защо точно там? И мухъл ще ни довлечеш. Дай по-добре да идем в Града. По-приятно е. Само че не става утре, с храна трябва да се запасим, да разпитаме за пътя. Или ти знаеш пътя? Ако знаеш, да не разпитваме, че и без това не се сещам кого точно. Защо ли не разпитам старейшината, а?

— Нима ти самият нищо не знаеш за пътя до Града? — попита Кандид. — Знаеш много за този път. Даже веднъж почти си стигнал до Града, но си се изплашил от мъртваците, изплашил си се, че сам няма да ги отблъснеш...

— От мъртваците не съм се страхувал и не се страхувам — възрази Хромавия. — Ще ти кажа от какво се страхувам. Как ще вървим с теб — ето от какво се страхувам. Тъй ли ще мълчиш през цялото време? Аз не мога. И ето от какво още се страхувам... Не се сърди, Мълчане, кажи ми, а ако не искаш с пълно гърло, кажи го шепнешком, или даже само кимни, а ако не искаш и да кимнеш, дясното ти око е на сянка, ти само го притвори, никой няма да види, само аз. А въпросът ми е такъв: абе, ти все пак не си ли мъничко мъртвак? Защото мъртваци не мога да търпя, тръпки ме побиват, не мога и не мога...

— Не, Хромави, не съм мъртвак — отговори Кандид. — Самият аз не мога да ги понасям. А ако се страхуваш, че ще мълча, няма да сме двамата, вече ти казах. Пестника ще дойде с нас и Опашкаря, и още двама от Колибите.

— С Пестника не тръгвам! — решително рече Хромавия. — Пестника взе дъщеря ми и не я опази. Откраднаха я от него. Не ме е яд, че той я взе, яд ме е, че не я опази. Отивал с нея към Колибите, настигнали ги крадци и откъмнали дъщерята, а той им я дал. Колко ли не я търсих после с твоята Нава — не я намерих. Не, Мълчане, с крадците шега не бива. Ако тръгнем с теб към Града, от крадците мира няма да имаме. Ако работата е за Тръстикино, там може да се ходи без никакви колебания. Утре тръгваме.

— Вдругиден — каза Кандид. — Тръгваме ти, аз, Пестника, Опашкаря и още двама от Колибите. Тъй ще идем до Града.

— Шестима ще идем — уверено добави Хромавия. — Сам не бих тръгнал, разбира се, а шестима може. Шестима ние до Дяволските ридове ще идем, само дето не знам пътя. Да вземем да идем до Дяволските ридове, а? Далечко е, но шестима ще идем. Или не са ти притрябвали Дяволските ридове? Слушай, Мълчане, хайде да се доберем до Града, пък там ще видим. Само повечко храница да си вземем.

— Добре — отвърна Кандид и стана. — Значи вдругиден тръгваме за Града. Утре ще прескоча до Колибите, после ще намина да

те подсети още веднъж.

— Намини — съгласи се Хромавия. — Аз самият щях да дойда, но кракът ме боли, нямам сили. А ти намини. Ще побъбрим. Знам, повечето не искат да говорят с теб, трудно се говори с теб, Мълчане, но аз не съм такъв. Вече свикнах, даже ми харесва. А ти намини, и Нава доведи, добра ти е тя, твоята Нава, само дете деца няма, но ще има, млада ти е още...

На улицата Кандид отново избърса с длани потта от тялото си. Наблизо някой се изхили и закашля. Кандид се обърна. От тревата се надигна старецът, закани му се с пръст и каза:

— За Града, значи, си се натъкмил. Интересно сте я захванали, само че до Града още никой не е стигнал жив, пък и не е редно. Нищо че главата ти е прикачена, това си длъжен да го знаеш...

Кандид свърна вдясно и пое по улицата. Старецът, мотайки се в тревата, още някое време се тътреше отзад и мърмореше: „Ако нещо не е редно, то винаги в някакъв смисъл не е редно, в един или в друг... Например не е редно да няма старейшина и събрания, а със старейшината и със събранията обратно — редно е, но пак не във всякакъв смисъл...“ Кандид бързаше, доколкото му позволяваше уморителната влажна горещина, и старецът изостана.

На мегдана Кандид видя Слушача. Слушача, като се олюляваше и заплиташе кривите си крака, обикаляше в кръг и разсипваше кафява трева от огромна паница, вързана за корема му. Тревата зад него димеше и смъдеше на очите. Трябваше да подмине Слушача и Кандид се опита да го подмине, но оня толкова ловко измени траекторията си, че блъсна носа си в неговия.

— А, Мълчане! — радостно изкрещя той, бързо смъкна от шията си ремъците и постави паницата на земята. — Накъде си тръгнал, Мълчане? Към къщи сигурно, към твоята Нава си тръгнал, младежка ви работа, а не знаеш, Мълчане, че твоята Нава я няма в къщи, на полето е твоята Нава, ей с тия две очи видях как твоята Нава отиде на полето, ако искаш ми вярвай, а ако не искаш — недей... Може, разбира се, и да не е на полето, младежка ви работа, само че твоята Нава, Мълчане, тръгна по онази улица, а по онази улица освен на полето, никъде не мож отиде, пък и къде, пита се, да отива твоята Нава? Теб, Мълчане, може да дири...

Кандид отново се опита да го заобиколи и отново се оказа нос срещу нос с него.

— И не отивай подир нея на полето, Мълчане — продължи Слушача убедително. — Защо да вървиш подир нея, когато аз на сега ще разтърча тревата и всички ще събера тук: земемерът дойде и събщи, че старейшината му наредил да ми рече да разтърча тревата, защото тук скоро ще има събрание, на мегдана. А като ще има събрание, всички от полето ще надойдат и твоята Нава ще довтаса, ако е на полето, ама къде другаде по онази улица ще иде, макар че, ако помислиш, по онази улица можеш да идеш не само на полето. Можеш и...

Той изведнъж млъкна и трескаво въздъхна. Притвори очи, ръцете му сякаш сами се повдигаха нагоре с дланите. Лицето му се размаза в сладка усмивка, след туй се озъби и увисна. Кандид, вече поел встрани, спря и се послуша. Мътновиолетово облаче обви главата на Слушача, устните му се разтрепераха и заговори бързо и ясно с чужд, почти дикторски глас, с чужда интонация и не селски стил, сякаш дори на чужд език, само отделни фрази бяха разбираеми:

— По далечните покрайнини на Южните земи в битката се включват нови и нови... придвижват се по-далеч на Юг... Великото разрохване на почвата в Северните земи за кратко е спряно от отделни и редки... Новите методи за Заблатяване дават обширни места за отдих и ново придвижване на... Във всички селища... големи победи... труд и усилия... нови отряди посестримки... утре и завинаги Спокойствие и Съединяване...

Дотърчалият преди минута старец стърчеше зад рамото на Кандид и разпалено обясняваше:

— Във всички селища, чу ли? Значи и в нашето... Големи победи! Непрекъснато ви говоря: не бива... Спокойствие и Съединяване — трябва да се разбере... Значи и у нас, щом е във всички... И нови отряди посестримки, разбра ли?

Слушача млъкна и клекна. Виолетовото облаче се разсея. Старецът нетърпеливо почука Слушача по плешивото теме. Слушача запремига и разтри уши.

— Аз какво? — рече той. — Предаване ли имаше? Как е с Надвиването? Изпълнява ли се, или не? А ти, Мълчане, недей ходи на полето. Предполагам, подир твоята Нава си тръгнал, а твоята Нава...

Кандид прескочи паницата с трева и забърза нататък. След малко старецът не се чуваше вече — или се е вкопчил за Слушача, или се е запъхтял и е хлътнал в някоя къща да отдъхне и да похапне едновременно...

Къщата на Пестника беше в покрайнините. Вдървена старица — кой знае дали майка му, или леля му, — кикотейки се недоброжелателно, рече, че Пестника го нямало в къщи. Пестника бил на полето, а ако си бил в къщи, нямало защо да го търси на полето, но тъй като бил на полето, то за какъв дявол Мълчан да стърчи тук напразно.

На полето сееха. Душният застоен въздух беше пропит с тежка смесица от миризми, вонеше на пот, квасец и гнили стъбла. Сутрешната реколта на дебел слой бе навалена край браздата, зърното вече се ронеше. Над гърнетата с квас се рояха и кръжаха облаци работливи мухи и в утайката на този черен, метално проблясващ кръговрат седеше старейшината, наклонил глава, замижал с едно око, и старателно изучаваше капката суроватка върху нокътя на големия си пръст. Нокътят беше специален, плосък, грижливо полиран, изчистен до блясък с необходимите вещества. По браздата край долните крайници на старейшината на върволица, по на десетина крачки един от друг крачеха сеячите. Вече не пееха, но в пазвите на гората някой гукаше и ахкаше — ясно, не е било ехото.

Кандид тръгна покрай редицата, загледан в уморените лица. Като намери Пестника, докосна го по рамото и Пестника мълчаливо напусна останалите. Брадата му беше набита с кал.

— Какво се закачаш, козина по човката? — изхриптя той, загледан в краката на Кандид. — Един друг тъй, козина по човката, се закачал, че като го сграбчили за ръцете и краката и го метнали връз дървото, и досега си виси, а като го снемат, повече няма да се закача, козина по човката...

— Идваш ли? — кротичко попита Кандид.

— Останало и да не дойда, козина по човката, като съм направил квас за седмина, да не влезеш в колибата, вони, не може да се живее, как да не тръгна — дъртата не иска да го изнесе, пък аз не мога да го гледам. Ама къде отиваме? Хромавия вчера рече — в Тръстикино, но аз за Тръстикино не тръгвам, козина по човката, в Тръстикино и хора няма, за моми да не говорим, там да искаш да сграбчиш някого за

краката и да го метнеш връз дървото, козина по човката, няма кого, а без мома повече няма живот за мен, старейшината ще ме прати на оня свят. На̀, седи, козина по човката, облещил очи, а е сляп като пета, козина по човката... Както седи, фрасни му един по зъркелите, повече няма да седи, козина по човката, а за Тръстикино няма да тръгна, както искаш...

— За Града — каза Кандид.

— Града е друга работа, за Града тръгвам, още повече, разправят, изобщо нямало никакъв град, онзи дърт пън дрънка врели-некипели — довтаса рано заран, изплюска половин гърне и започва, козина по човката, да плещи: това е редно, онова не е редно... Питам го: абе, кой си ти, че да ми разясняваш какво е редно и какво не е редно, козина по човката? Мълчи, и той не знае, а за някакъв Град дрънка...

— Тръгвам вдругиден — каза Кандид.

— А какво чакаме? — възмути се Пестника. — Защо чак вдругиден? В къщи не може да се спи, квасът смърди, да бяхме тръгнали по-добре тази вечер, че един тъй чакал, чакал, па като му цапардосали един по ушите, спрял да чака и на̀ — досега не чака... Дъртата гълчи, живот няма, козина по човката! Слушай, Мълчане, що не вземем моята дърта, може крадци да я отмъкнат, ще я дам, а?

— Вдругиден излизаме — търпеливо повтори Кандид. — Па ти хубаво, че си направил толкова квас. От Колибите, знаеш...

Не довърши, защото на полето закрепяха.

— Мъртваци! Мъртваци! — дереше се старейшината — Жени, по къщите! Бягайте по къщите!

Кандид се огледа. Между дърветата на самия край на полето стояха мъртваци: двама сини съвсем наблизко и един жълт по-далеч. Главите им — с кръгли дупки на очите и черна цепка на мястото на устата — бавно се извъртаха ту на едната, ту на другата страна, огромните им ръце висяха като отсечени край телата. Земята под ходилата им димеше, бели струйки пара се преплитаха със сиво-синкав пушек.

Тези мъртваци наглед бяха патили и препатили, затова се държаха предпазливо. Цялата дясна страна на жълтия беше проядена от горило, а двата сини — петно до петно от изгорено с квасец. На места кожата им беше опадала, сбърчена и висеше на парцали. Докато те стояха и се оглеждаха, жените с викове избягаха в селото, а мъжете,

мърморейки заплашително и многословно, се скупчиха с гърнета горило в ръце.

После старейшината рече: „Защо стоим, пита се? Да тръгваме, защо стоим!“ и всички лениво се размърдаха към мъртваците, разгъвайки се във верига. „По очите! — подвижна старейшината. — Гледайте да ги лиснете по очите! Добре е по очите, инак каква полза, ако не е по очите...“ Веригата ги плашеше: „Хо-хо-хо! Хайде, бягайте! Хо-хо-хо!“, но никой не искаше да ги докача.

Пестника крачеше до Кандид, чоплеше засъхналата кал от брадата си, крещеше по-силно от другите, а между крясъците разсъждаваше:

— Ами, напразно отиваме, козина по човката, няма да издържат, сега ще духнат... Че мъртваци ли са това? Дрипи някакви, къде ти ще издържат... Хохо! Вах!

Стигнали на двайсетина крачки от мъртваците, хората се спряха. Пестника метна по жълтия буца пръст, онзи с невероятна сръчност опъна напред широката си длан и отби буцата встрани. Всички отново захохокаха и затропаха с ходила, някои сочеха гърнетата и правеха заплашителни движения към мъртваците. Жал им беше за горилото и никой не искаше да се мъкне до селото за нов квасец, мъртваците и без това бяха вече бити и благоразумни — може да се размине и така.

И се размина. Парата и димът под нозете на мъртваците се сгъстиха, те се стъписаха.

— Край — казаха във веригата, — не удържаха, сегинка ще се измъкнат...

Мъртваците незабележимо се измениха, сякаш се извърнаха вътре в собствените си кожи. Не се различаваха нито очи, нито устни — бяха застанали с гръб. След секунда вече си тръгнаха. Там, където стояха допреди малко, бавно се слягаше облаче пара.

Хората в оживена гълчава се връщаха обратно към браздата. Разбира се, че е време да се отиде на събрание. Тръгнаха на събрание.

— На мегдана се събирайте, на мегдана — повтаряше на всеки старейшината. — Ще има събрание на мегдана, тъй че трябва да се иде на мегдана.

Кандид търсеше Опашкаря, но Опашкаря, кой знае защо, не се виждаше в тълпата. Изгубил се беше някъде, Пестника се въртеше наоколо и бърбеше:

— А помниш ли, Мълчане, как скочи на мъртвака? Как му скочи, разбираш ли, козина по човката, че го чопна за главата, стиснато, като своята Нава, козина по човката, па как закрещя... Помниш ли, Мълчане, как закрещя? Изгори се, значи, целият беше в пришки, после рукнаха, боляха те. Защо му скочи, Мълчане? Един тъй скачал връз мъртваците, скачал, отлепили му кожата от шкембето, та вече не скача, козина по човката, и на децата си ще забрани. Казват, Мълчане, скочил си на него, че да те отнесе в Града, ама ти не си мома, за какъв дявол да те отнася, пък и разправят — никакъв Град няма, онзи стар пън измисля разни думи — Град, Надвиване... А кой го е виждал, Надвиването де? Слушача се нагълта с пияни бръмбари, па тръгне да плещи, а старият тутакси цъфне, слуша, а след това скита по хорските къщи, лапа чуждо и повтаря...

— Утре ще ида до Колибите — каза Кандид. — Чак вечерта ще се върна, през деня ще ме няма. Иди при Хромавия и му напомни за вдругиден. Аз съм му напомнил и пак ще му напомня, и ти също му напомни, иначе ще се отплесне някъде...

— Ще му напомня — обеща Пестника. — Така ще му напомня, че и останалия крак ще му счупя.

На мегдана се събра цялото село, дърдорят, бутат се, разсипват по голата земя семена — полянки си отглеждат, че да им е меко сядането. В краката им се мотаят деца, те ги дърпат за перчемите и за ушите, та да не се мотаят, Старейшината псува и пъди колона лошо обучени мравки, помъкнали личинки на мухи-работнички направо през мегдана, затова пита околните по чие нареждане мравките си крачат тук и какво е изобщо това безобразие! Подозират Слушача и Кандид, но да се изясни точната истина вече е невъзможно.

Кандид намери Опашкаря, искаше да разговаря с него, но не успя, защото обявиха събранието за открито и пръв, както винаги, се измъкна да се изказва старецът. Така и не се разбраха за какво се изказваше, невъзможно беше, но всички седяха чинно, слушаха и шъткаха на мотащите се деца да не се мотат. Някои, наредили се особено добре — далеч от слънчевите петна — дремеха.

Старецът надълго се разпростря за това какво е „не е редно“ и в какви смисли се среща то, призова към поголовно Надвиване, заплаши с победите на Север и на Юг, руга селото, а покрай него и Колибите, задето навсякъде има нови отряди Посестримки, а нито в селото, нито

в Колибите има такива, пък и Спокойствие няма, нито Съединяване, и всичко става, защото хората са забравили думата „не е редно“ и са си въобразили, че сега всичко е редно, пък Мълчан например на всяка цена иска да отиде до Града, макар че никой не го е викал там, че селото не носи отговорност за него, защото е чужденец, но ако изведнъж се окаже, че все пак е мъртвак, а такова мнение се шири в селото, тогава вече не се знае какво ще стане, още повече, че Нава, макар също да е чужденка, няма деца от Мълчан и това не е редно повече да се търпи, а старейшината го търпи...

Към средата на изказването старейшината също морно задряма, но като чу името си, скочи и ревна заканително:

— Ей, да не се спи! Ще спите в къщи — рече той. — За това са къщите, да се спи в тях, а на мегдана не се спи, на мегдана се правят събрания. На мегдана не сме позволявали, не позволяваме и не ще позволим никому да спи! — Той изви очи към Стареца. Старецът доволно кимна. — Тъкмо това е нашето общо „не е редно“. — Той поглади косите си и съобщи: — На Колибите е обявена невеста. А ние имаме ерген, известния на всички вас Брътван. Брътване, стани де, покажи се... Я по-добре недей, по-добре поседи, и без туй те знаем... Оттук произтича въпросът: да дадем ли Брътван на Колибите, или, обратно, невестата от Колибите да вземем при нас в село... Не, Брътване, ти поседи, ние без теб ще решим... Който е близо до него, да го държи здраво, докато събранието свърши. А който има мнение, нека ни го каже.

Мненията се оказаха две. Едните (повечето съседни на Брътван) настояваха Брътван да се отпрати в Колибите — нека той поживее там, а ние тук. Другите, сдържани и сериозни хора, живеещи далеч от Брътван, възразяваха, че не, жените са малко, крадат ни жените, затова невестите трябва да взимаме при нас: Брътван, макар да е Брътван, трябва да се предполага, че той тъй или иначе ще навъди деца, то си е отделна работа. Спориха дълго, разгорещено и отначало по същество. След това Хромавия ни в клин, ни в ръкав закрещя, че сега е военно време, а всички забравят това. Веднага оставиха Брътван на мира. Слушача обясни, че няма никаква война и никога не е имало, а има и ще има Велико разрохване на почвата. Не Разрохване, възразиха в тълпата, а Необходимо Заблатяване. Разрохването отдавна е свършило, колко години е вече Заблатяване, но Слушача не съзнава, пък и как ще

съзнава, щом е Слушач. Надигна се старецът и облецил очи, пресипнало запищя, че не са редни такива работи, че няма никаква война и няма никакво Разрохване, и няма никакво такова Заблатьяване, а има, имало е и винаги ще има Поголовна Битка на Север и на Юг. Как да няма война, козина по човката, отговориха му, когато оттатък селото на чудаците езерото е пълно с удавници? Събранието гръмна. Много важно — удавници! Дето има вода, има и удавници, в чудаковото село нищо не е като при хората и ние няма да се водим по чудаковото село, те от глина ядат, под глина спят, жена си пусна на крадците, пък сега с удавниците се оправдаваш, а! Туй не са никакви удавници и битка не е, и не е война, а Спокойствие и Съединяване за целите на Надвиването! Ами защо тогаз Мълчан тръгва за Града? Мълчан тръгва за града, значи Град има, а щом има, за каква война говорим — ясно, че е Съединяване!... Пък и какво ни засяга къде отива Мълчан. И друг един отивал, отивал, но като го цапардосали хубавичката по ноздрите, никъде вече не отива... Мълчан затова отива в Града, защото Град няма, знаем го ние Мълчан, Мълчан е глупак на глупаците, а умния човек, Мълчане, не можеш го баламоса, а след като няма Град, за какво Съединяване може да се говори? Няма никакво Съединяване, едно време наистина имаше, но отдавна вече няма... Значи и Надвиване вече няма!... Кой там вика, че няма Надвиване? Абе ти в какъв смисъл го викаш? Ти какво така!... Брътван! Дръжте Брътван! Ех, изтърваха Брътван! Как можахте да изтървете Брътван?...

Понеже знаеше, че това ще продължи дълго, Кандид се опита да започне разговор с Опашкаря, но на Опашкаря не му беше до приказки. Той с все сила крещеше:

— Надвиване?! А откъде идат мъртваците?! За мъртваците мълчите! Защото ей толкоз не знаете какво да мислите за тях, затова дрънкате за разни там Надвивания...

Крещяха за мъртваците, после за мухлясалите села, после се умориха и поутигнаха, избърсали лица, отпъждаха се един друг и скоро се разбра, че всички мълчат и само старецът и Брътван спорят. Тогава се опомниха. Събориха Брътван, нахвърлиха се отгоре му, натъпкаха устата му с листа. Старецът говори още малко, но загуби глас и не се чуваше. Тогава се надигна чорлав представител на Колибите и притиснал ръце до гърдите си, се озърна умилно и с хриплив глас започна да моли да не дават Брътван в Колибите, Брътван

не им трябва, сто години са живели без Брътван и още сто ще изкарат, а да вземат невестата при тях и тогаз Колибите няма да се посрамят с чеиза, ще видите... Никой нямаше сили да започне отново спор и му обещаха — ще помислят, ще решат, не е бърза работа.

Народът започна да се разотива за обед. Опашкаря хвана Кандид за ръката и го придърпа встрани под дървото.

— Кога тръгваме? — попита той. — Омръзнало ми е в село, в гората искам, скоро ще се поболее от скука... Ако не тръгваш, кажи, сам ще тръгна, ще придумам Пестника или Хромавия, и заедно с тях ще тръгна...

— Вдругиден — рече Кандид. — Храна приготви ли?

— Приготвих и вече я изядох, нямам търпение да я гледам как напразно стои и само старецът я лапа, от него просто всичко ме боли, аз на тоя дъртак ще му строша врата, ако не тръгна скоро... Как мислиш, Мълчане, какъв ли е този старец, защо яде у всички и изяжда всичко, и къде живее? Аз съм човек препатил, в десетина села съм бил, при чудаците съм бил, даже при изтерзаните съм ходил, нощувал съм при тях и от страх едва не пукнах, а таквоз старче не съм виждал, чешит някакъв е нашето старче, сигурно затова си го чуваме и го търпим, но не издържам повече да гледам как денем и нощем шари по моите гърнета — и на място яде, и със себе си отмъква, а още тате го ругаеше, преди да го утрепят мъртваците... И къде прибира всичко? Само кожа и кости, вътре място няма, а изплюсква две гърнета и две взима със себе си, пък гърнетата никога не връща... Знаеш ли, Мълчане, може да си имаме не едно старче, може да са ни две, или даже три? Двете спят, третото работи. Нахрантути се, събуди второто, а то се опъне да почине...

Опашкаря изпрати Кандид до дома, но отказа да обядва там — от деликатност. Побърбори още петнайсетина минути как на езерото в Тръстикино подмамват рибата, като мърдат пръсти, съгласи се да намине утре при Хромавия и да му напомни за похода към Града, сподели, че Слушача в действителност не е никакъв Слушач, ами просто един болнав човек, и че мъртваците хващат да ядат жени, тъй като мъжкото месо е жилаво, а мъртваците нямат зъби, обеща да приготви до вдругиден нови запаси, а стареца трябва да се гони безпощадно, и накрая си тръгна.

Кандид с усилие си пое дъх и се поспря пред вратата, преди да влезе. Ти, Мълчане, само не забравяй, че утре си за Колибите, от сутринта още ще идеш, не забравяй: не в Тръстикино, не на Глинената поляна, а в Колибите... И за какво ти е, Мълчане, да ходиш в Колибите, по-добре в Тръстикино, риба има... забавно е... На колибите, не забравяй, Мълчане, на Колибите, не забравяй, Кандид... утре сутрин на Колибите... да уговориш момчетата, че то четирима няма да стигнете до Града... Той не забеляза, че е влязъл.

Нава още я нямаше, а край масата клечеше старецът и чакаше някой да му поднесе обед, Той сърдито се наведе към Кандид и каза:

— Бавно вървиш, Мълчане, в две къщи вече бях, навсякъде обядват, а у вас е празно... Затуй сигурно си нямате дечица, защото бавно вървите и в къщи няма никой, когато е време за обед...

Кандид се приближи до стареца и известно време постоя в размисъл. Старецът продължи:

— Колко ли време ще вървиш до Града, щом човек и за обед не може да те дочака? До Града, казват, било далеч, сега всичко знам за теб, знам, че се тъкмите за Града, едно само не знам — как ще се добереш до Града, след като цял ден вървиш към гърнето с ядене и пак не можеш да стигнеш... Ще се наложи да дойда с вас, да ви заведа, отдавна съм за Града, само пътя не знам, а Града ми трябва, че да си изпълня дълга, всичко ще разкажа там, дето трябва...

Кандид го грабна под мишницата и рязко го дръпна от масата. От изненада старецът млъкна. Кандид го изнесе на ръце от къщи, постави го на пътеката и изтри дланите си с трева. Старецът се опомни:

— Само не забравяйте да ми вземете храница — викна той подир Кандид. — Вземете повече и по-добра храница, че съм тръгнал да изпълнявам дълга си, а вие за удоволствие и въпреки нашето „не е редно“...

Кандид се върна в къщи, седна край масата и отпусна глава върху стиснатите си юмруци. И все пак вдругиден тръгвам, помисли той. Това няма да забравя; вдругиден. Вдругиден, помисли той. Вдругиден, вдругиден...

ТРЕТА ГЛАВА

Перец се събуди от студени пръсти, които докоснаха голото му рамо. Отвори очи и видя, че над него стои надвесен човек по долни дрехи. В стаята беше тъмно, но човекът стоеше в лунния сноп и се виждаше бялото му лице с изцъклени очи.

— Какво искате? — прошепна Перец.

— Трябва да ви отстраня — също шепнешком рече човекът.

„Ами че това е комендантът!“ — с облекчение си помисли Перец.

— Защо да ме отстраните? — попита той вече на висок глас и се повдигна на лакти. — Какво да отстраните?

— Хотелът е препълнен. Трябва да освободите мястото.

Перец слисано огледа стаята — всичко си беше както преди, останалите три легла бяха все така свободни.

— Не се оглеждайте — продължи комендантът. — Ние по-добре знаем. Все едно, трябва да ви сменим чаршафите, да ги дадем за пране. Сам няма да ги изперете, не сте толкова възпитан...

Перец разбра: комендантът се страхува и говори глупости за кураж. Беше в такова състояние, че ако го докоснеш, ще застане, ще запищи, ще започне да се гърчи, ще изкърти прозореца и ще вика за помощ.

— Хайде, хайде — рече комендантът и с някакво злоещо нетърпение издърпа възглавницата. — Бельото, ти казват...

— Ама какво е това — проговори Перец. — Непременно сега ли, през нощта?

— Срочно.

— Господи — каза Перец. — Вие не сте на себе си. Добре де, вземайте чаршафите, и без тях ще мина, само тази нощ ми остана.

Той слезе от леглото върху студения под и започна да вади кальфката от възглавницата. Комендантът, съвсем вцепенен, следеше движенията му с опулени очи, устните му шаваха...

— Ремонт — промълви той накрая. — Време е за ремонт. Тапетите съвсем се изпокъсаха, таванът се е нацъфкал, подовете трябва да се застелят... — Гласът му укрепна. — Тъй че все едно, мястото да се освободи! Сега започваме ремонт.

— Ремонт ли?

— Ремонт. Не виждате ли на какво са заприличали тапетите, ще дойдат майстори.

— Точно сега ли?

— Точно сега. Повече не може да се чака. Таванът се е нацъфкал. Виж го...

Перец се разтрепера. Той остави калъфката и взе панталона си.

— Колко е? — попита той.

— Вече е един — отвърна комендантът, отново минавайки в полушепот и странно озъртайки се.

— Къде ще ида? — каза Перец с един крак в крачола. — Настанете ме някъде, в друга стая.

— Препълнено е. А където не е препълнено, ремонтират.

— Тогава в дежурната.

— Препълнено е!

Перец се вторачи в луната.

— Поне в склада — рече той. — В склада, в килера, в изолационната. Остават ми само шест часа сън. Или може би при себе си някак ще ме уредите?

Комендантът изведнъж започна да се мята из стаята — бягаше между леглата бос, бял, страшен като привидение, После се спря и започна със стенещ глас:

— Ама какво е това, бе! Че аз също съм цивилизован човек, с два института, не някакъв туземец... Разбирам всичко, но е невъзможно, невъзможно! Абсолютно невъзможно! — Той скочи към Перец и му прошепна на ухото: — Откритият ви лист изтече! Двайсет и седем минути вече не важи, а вие още сте тук. Не трябва да сте тук. Много ви моля... — Той падна на колене и измъкна изпод леглото чорапите и ботите на Перец. — В дванайсет без пет се събудих, целият в пот — мърмореше той. — Край, мисля си, край! Ето, дойде и моят край. Хукнах както си бях, нищо не помня, някакви облаци, на улицата гвоздейчета се забиват в краката. А жена ми трябва да ражда! Обличайте се, обличайте се, моля ви...

Перец енергично се заоблича. Мудно съобразяваше. Комендантът все така тичаше между леглата, шляпаше по лунните квадрати, надничаше в коридора, навеждаше се през прозореца и шептеше: „Боже мой, каква работа, боже мой...“

— Мога ли поне куфара си да оставя? — попита Перец.

Комендантът скръцна със зъби:

— В никакъв случай! Ще ме погубите... Човек не трябва да е толкова коравосърдечен! Боже мой, боже мой...

Перец събра книгите си, с усилия затвори куфара, взе шлифера в ръце и попита:

— А аз сега къде да отида?

Комендантът не отговори. Той чакаше, чупейки ръце от нетърпение. Перец взе куфара и по тъмното тихо стълбище се спусна на улицата. Спря се на външната врата и, стараейки се да успокои тръпките си, чу как комендантът набиваше в главата на съннения дежурен: „... ще моли да се върне. Да не се пуска! Неговата... (неясен зловец шепот). Разбра ли? Ти отговаряш!“ Перец седна на куфара и сложи шлифера си на колене.

— Ама не, извинете — рече комендантът зад гърба му. — Ще ви молим да се махнете от портала. Все пак ще ви помолим да освободите изцяло територията на хотела.

Направи няколко крачки и постави куфара си на паважа. Комендантът се помота наоколо, мърморейки: „Много ще ви молим... Жена имам... без ексцесии... Последици... Не трябва...“, след което си тръгна, прокрадвайки се покрай оградата, с белеещ се в мрака потник. Перец погледна към тъмните прозорци на кооперациите, към тъмните прозорци на Управлението, към тъмните прозорци на хотела. Никъде никаква светлинка, дори уличните фенери бяха угасени. Само луната — кръгла, блестяща и по своему злобна.

И изведнъж разбра, че е сам. Че си няма никого. Наоколо хората спят, всички те ме обичат, знам го, много пъти съм го забелязвал. И все пак съм сам, сякаш внезапно всички са измрели или са станали мои врагове... И комендантът — добрият недъгав човечец, страдащ от базедова болест, неудачник, залепил се за мен от първия ден... Свирихме с него на пиано на четири ръце и спорихме — аз бях единственият, с който той се осмеляваше да спори и пред който той се чувстваше пълноценен човек, а не само баща на седем деца. И Ким.

Върна се от канцеларията и донесе огромна папка с доноси. Деветдесет и два доноса против мен, всичките написани с един и същ почерк и подписани с различни фамилии. Че крада държавен червен восък от пощата, че съм донесъл в куфара си малолетна любовница и съм я скрил в мазето на пекарната, и че аз много още такова... Ким четеше доносите, хвърляше някои в кошчето, а други оставяше встрани, мърморейки: „А туй трябва да се обмисли...“ Беше неочаквано и ужасно, безсмислено и отвратително... Как страховито поглеждаше към мен и веднага отместваше поглед...

Перец стана, взе куфара и пое накъдето му видят очите. Очите не виждаха нищо. Пък и нямаше какво да се вижда по тези пусти тъмни улици. Той се препъваше, кихаше от праха, дори няколко пъти падна. Куфарът беше невероятен тежък и някак неуправляем. Тромаво разтриваше крака си, хлътваше някъде встрани и връщайки се от мрака, отново удряше коляното си. В тъмната алея на парка, където изобщо нямаше светлина и в мрака смътно белееха олюляващи се като коменданта статуи, куфарът внезапно се заклеци в някакво захвърлено желязо и Перец го остави. Дойде часът на отчаянието. Плачеше и не виждаше нищо от сълзите си, изподра го бодлив сух и прашен жив плет, спъна се на стъпало, падна, удари гърба си и вече съвсем безсилен, задъхвайки се от обида и съжаление, се отпусна на колене пред ръба на скалата.

Но гората остана безразлична. Гората беше толкова безразлична, че дори не се виждаше. Под ръба лежеше мрак, единствено на самия хоризонт, в сиянието на луната, вяло светеше нещо широко и слоесто, сиво и безформено.

— Събуди се — помоли Перец. — Погледни ме поне сега, когато сме сами, не се страхувай, те всички спят. Нима нямаш нужда от никого? Или може би не разбираш какво е това нужен? Когато просто не можеш без... Когато през цялото време мислиш за... Когато цял живот се стремиш към... Не знам какво си ти. Не го знаят дори онези, които са абсолютно убедени, че го знаят. Ти си това, което си, но мога да вярвам, че си такава, каквато цял живот съм искал да те видя: добра и умна, снизходителна и помнеща, внимателна, може би даже благородна. Ние пропиляхме всичко, на нас не ни стигат сили, нито време, ние само строим паметници, все по-огромни, все по-високи, все поевтини, а да помним — да помним ние не можем. Но нали ти си

друга, затова дойдох при теб отдалеч, без да вярвам, че в действителност съществуваш. Нима нямаш нужда от мен? Не, ще ти кажа истината. Страхувам се, че ти също не си ми нужна. Видяхме се, но не станахме по-близки, а не трябваше да се случи така. Те ли стоят между нас? Много са, аз съм сам, но аз съм един от тях, ти сигурно не ме различаваш в тълпата, а може и да не си струва да ме различаваш. Може би сам си измислих човешките качества, които трябва да ти харесват — но не на теб, каквато си, а на теб, каквато те измислих...

Внезапно иззад хоризонта бавно изплуваха ярки бели овали светлина, увиснаха, подпухнаха, и в същия миг отдясно под канарата, под надвисналите скали се засуетиха прожекторни лъчи, замятаха се по небето, затъвайки в слоевете мъгла. Светлинните овали над хоризонта продължаваха да подпухват, разтягаха се, ставаха белезникави облачета и угасваха. След минута угасна и прожекторът.

— Страхуват се — каза Перец. — Аз също се страхувам. Но аз се страхувам не само от теб, страхувам се и за теб. Още не ги познаваш. Впрочем и аз малко ги познавам. Знам само, че са способни на всякакви крайности — до най-висшите степени на тъпотата и мъдростта, на жестокостта и съжалението, на яростта и въздържанието. В тях няма само едно: разбиране. Винаги са заменяли разбирането с някакъв сурогат — вяра, неверие, равнодушие, пренебрежение. Кой знае защо винаги излиза, че така е по-просто. По-просто е да повярваш, отколкото да разбереш. По-просто е да се разочароваш, отколкото да разбереш. Между другото аз утре заминавам, но това още нищо не значи. Тук не мога да ти помогна, тук всичко е много непробиваемо и застояло. Тук вече очевидно съм излишен, чужд. Но аз ще намеря приложение на силите си, не се страхувай. Да, те могат непоправимо да те осквернят, но затова също трябва време — да намерят най-ефективният, най-икономичният и преди всичко най-простият метод. Ние пък ще се преборим, ако има за какво да се борим... Довиждане.

Перец се изправи и се помъкна назад през храстите, в парка, на алеята. Опита се да намери куфара и не можа. Тогава се върна на главната улица, празна и осветена само от луната. Беше два след полунощ, когато се спря пред приветливо разтворената врата на библиотеката на Управлението. Прозорците бяха забулени с тежки щори, но вътре беше светло като в танцова зала. Паркетът беше се

подул и скърцаше отчаяно, а наоколо имаше книги, стелажите се огъваха от книги, книгите на огромни купове лежаха върху масите и по ъглите, и освен Перец и книгите в библиотеката нямаше никой друг.

Перец се отпусна в голямо старо кресло, изпъна крака и се облегна. Е, какво стоите, каза той на книгите. Безделници! Затова ли са ви писали! Доложете, доложете как върви сеитбата, колко е засято. Колко е засято: разумно, добро, вечно? И как изглежда реколтата? И главното — как са кълновете? Мълчите... Ти там, как си? Да, да, двутомникът, ти! Колко хора са те чели? И колко са те разбрали? Обичам те, старче, ти си добър и честен приятел. Никога не си кряскал, не си се фукал, не си се удрял в гърдите. Добър и честен, И тези, които те четат, също стават добри и честни. Макар временно. Макар само за себе си... Но знаеш ли, има такова мнение, че за да се върви напред, добротата и честността не са задължителни. За тази цел трябва крака. И ботуши. Може даже немити крака и мръсни ботуши... Прогресът може да се окаже напълно безразличен към понятията доброта и честност, както е бил безразличен досега. За правилното функциониране на Управлението например не трябва ни честност, ни доброта. Приятно е, желателно е, но съвсем не е задължително. Като латинския за теляка. Като бицепсите за счетоводителя. Като уважението към жената за Домарошчинер... Но всичко зависи от това, как да се разбира прогресът. Можем да го разбираме като поява на знаменитите „но пък“: алкохолик, но пък отличен специалист; развратник, но пък отличен проповедник; крадец, какво ти, изпечен мошеник, но пък какъв администратор! Убиец, но пък колко дисциплиниран и предан... Прогресът може да се разбира и като превръщане на всички в добри и честни хора. И тогава ще доживеем до времето, когато ще се говори: специалист е, разбира се, знае, но е мръсен тип, трябва да се изхвърли...

Чуйте, книги, а знаете ли, че сте повече от хората? Ако изчезнат всички хора, вие бихте могли да населите земята и ще бъдете точно като човеците. Между вас има добри и честни, мъдри, многознайковци, също лекомислени, празни, скептици, луди, убийци, блудници, деца, унили проповедници, самодоволни глупаци и почти пресипнали гръмогласници с възпалени очи. И нямаше да е ясно за какъв дявол сте! И наистина, за какъв дявол сте вие? Много от вас дават знания, но защо са ни знания в гората? Към гората те нямат

никакво отношение! Това е все едно бъдещият строител на слънчеви градове старателно да бъде обучаван по фортификация; тогаз него няма да го тегли изграждането на стадион или санаториум, тогаз от всичко негово ще се получава мрачен редут с ровове, ескарпи и контраескарпи. Това, което вие дадохте на хората, дошли в гората, не са знания, а предразсъдъци... Други от вас насаждат неверие и упадък на духа. И не защото са мрачни или жестоки, или пък предлагат да се изостави надеждата, а просто защото лъжат. Понякога лъжат лъчезарно, с бодри песни и безгрижно подсвиркване, понякога съзливо, стенойки и оправдавайки се, но — лъжат! Кой знае защо такива книги никога не ги изгарят, никога не ги изземват от библиотеките; не е бивало още в историята на човечеството лъжата да бъде осъдена на клада. Макар дори случайно, без да си се ориентирал, или защото си повярвал. В гората те също са ненужни. Те никъде не са нужни. Сигурно затова са толкова много... Тоест не затова, а защото ги обичат. По-скъп ни е мракът на горчивите истини... Какво? Кой говори? Ах, да, аз говоря... Та исках да кажа, че има и книги... Какво?

— По-тихо, нека спи...

— Защо да спи, по-добре да пийне.

— Не дрънкай де! Ха, че това е Перец.

— За какво ни е Перец, трай си...

— Един такъв недогледан, жалък.

— Не съм жалък — измърмори Перец и се събуди.

Отсреща, пред лавиците, стърчеше библиотекарска стълбичка. На най-горното стъпало седеше Алевтина от фотолабораторията, а долу шофьорът Тузик подпираше стълбичката с татуираните си ръце и гледаше нагоре.

— Вечно не го свърта — рече Алевтина, загледана в Перец. — И сигурно не е вечерял. Трябва да го събудим, поне да глътне водчица... Какво ли виждат такива хора насън?

— Каквото аз виждам наяве — отвърна Тузик, зяпнал нагоре.

— Нещо ново? — попита Алевтина. — Не си ли го виждал и преди?

— Ами — рече Тузик. — Не може да се каже, че е особено ново, ама е като на кино — двайсет пъти го гледаш, и винаги с удоволствие.

На третото стъпало отдолу лежаха щрудели, на четвъртото бяха наредени краставички и обелени портокали, а на петото стърчеше

полупразна бутилка и пластмасова чашка за моливи.

— Ти си гледай каквото щеш, но дръж здраво стълбичката — каза Алевтина и започна да измъква от горните лавици дебели списания и избелели папки. Духаше праха, мръщеше се, прелистваше, оставяше някои папки настрана, а другите връщаше на местата им. Шофьорът Тузик сумтеше гръмогласно.

— А за по-миналата година трябва ли ти? — попита Алевтина.

— Сега само едно ми трябва — загадъчно рече Тузик. — Ей сегинка ще разбудя Перец.

— Не мърдай от стълбата!

— Аз не спя — каза Перец. — Отдавна ви гледам.

— Оттам нищо се не вижда — отвърна Тузик. — Елате тук, пан Перец, тук има всичко: и жени, и вино, и плодове...

Перец се надигна, накуцвайки с изтръпналия крак, приближи се до стълбичката и си наля от бутилката.

— Какво сънувахте, Перчик? — попита Алевтина.

Перец механично погледна нагоре и веднага наведе очи.

— Какво, глупост някаква... Разговарях с книгите.

Той отпи и си взе резенче портокал.

— Дръжете малко, пан Перец — помоли Тузик. — Да си наля.

— Та трябва ли ти от по-миналата година? — попита Алевтина.

— Ами че как — отвърна Тузик. Той си сипа в чашката и започна да избира краставичка. — И от по-миналата, и от по-по-миналата... На мен винаги ми трябва. Откак се помня съм такъв, без това не мога да живея. Ами че без това никой не може да живее! Един повече, друг по-малко... Затова казвам: а бе какво ме учите, такъв съм си... — Тузик гаврътна с огромно удоволствие и хрусна краставичка. — А да се живее така не може, както живея тук. Още малко ще потърпя, ще потърпя, после ще запаля камиона и ще духна в гората, да си хвана русалка...

Перец държеше стълбата и се напрягаше да мисли за утрешния ден, а Тузик, приседнал на долното стъпало, започна да разказва как на млади години с компания приятели хванали в покрайнините някаква девойка, набили ухажора и го изгонили, а от дамичката решили да се възползват. Било студено, влажно и поради младежката неопитност на момчетата нищо не се получавало, дамичката ревяла, страхувала се, приятелите един по един се уморили и само той, Тузик, дълго се

влачил подир нея по калните задни дворове, дърпал я, ругал, все му се струвало, че ето на — сега вече ще стане, но нищо не ставало, докато не я завел до дома ѝ, и там, в тъмния вход, я натиснал до железните перила и най-накрая получил своето. В изложението на Тузик историята изглеждаше невероятно привлекателна и весела.

— Тъй че русалчиците няма да ми избягат — допълни Тузик. — Моето не го изпускам и сега няма да го изпусна. Аз съм си такъв: което на лицето, това и в сърцето — лъжа няма!

Той имаше смугло красиво лице, гъсти вежди, живи очи и уста, пълна с великолепни зъби. Приличаше на италианец. Само дето краката му воняха.

— Господи, какво правят, какво правят! — възкликна Алевтина. — Всички папки са объркани. На, вземи тези.

Тя се наведе и даде на Тузик купчина папки и списания, Тузик ги поразгърна, прехвърли няколко страници, зачете се, мърдайки устни, преброи папките и рече:

— Още две парчета ми трябват.

Перец крепеше стълбичката и зяпаше стиснатите си юмруци. Утре по това време вече ще ме няма, мислеше. Ще седя до Тузик в кабината, ще бъде топло от нагорещения метал. Тузик включва фаровете, изтяга се удобно, слага левия си лакът на прозорчето и захваща да разсъждава за световната политика. И никакви други разсъждения няма да позволя! Нека спира пред всяка лавка, нека домъкне нечия вършачка от ремонт. Но може да разсъждава само за световната политика! Или ще го питам за разните автомобили. За разходните норми за гориво, за аварията, за убийствата на инспекторите-рушветчи. Той добре разказва, никога не разбираш кога те лъже, кога говори истина...

Тузик поема още една доза, поглежда Алевтинините крака и продължава нататък, шава, жестикулира изразително и се залива в жизнерадостен смях. Педантично спазвайки хронологията, той разказва историята на своя полов живот — месец след месец, година след година. Готвачката от лагера, където лежал за кражба на хартия в гладните години (готвачката му думала: „Не, не пипай, Тузик, гледай сега...“), дъщерята на един политически от същия лагер (било ѝ все едно кой, сигурна била, че в края на краищата ще я изгорят), жената на моряк от някакъв пристанищен град, която искала по този начин да

отмъсти на своя съпруг коцкар за непрекъснатите му изневери. Богата вдовица, от която после Тузик трябвало да избяга през нощта по долни гащи, защото искала да вземе бедния Тузик при себе си и да го принуди да търгува с наркотици и разни срамни медицински препарати. Жени, които возил, когато работил като шофьор на такси: те му плащали в мангизи за всяко гостуване, а накрая — в натура („... аз й викам: виж каква си, а за мен кой ще помисли — ти вече оправи четирима, а аз още нито една...“). После жена си, петнайсетгодишно момиченце, която прибрал със специално разрешение на властите — тя му родила близнаци и в края на краищата го напуснала, когато той решил да се разплаща с нея на приятелите срещу любовниците им. Жени... момичета... курви... мадами... мацета... кучки...

— Тъй че не съм никакъв развратник — заключи той. — Просто съм темпераментен мъж, а не някакъв слабосилен импотент...

Той допи спирта, грабна папките и си тръгна, без да се сбогува, скърцайки по паркета и подсвирквайки, странно прегърбен, неочаквано заприличал на паяк или на първобитен човек. Перец безпомощно гледаше подире му, когато Алевтина рече:

— Подайте ми ръка, Перчик.

Тя клекна на горното стъпало, отпусна ръце на раменете му и леко подскочи. Той я подхвана под мишниците, помогна й, после известно време стояха един срещу друг, лице в лице, тя с ръце на раменете му, той с длани под мишниците й.

— Изхвърлиха ме от хотела — рече той.

— Знаем. Искате ли да дойдете при мен?

Тя беше добра и топла, гледаше го спокойно, макар и не много уверено. Ако я съзерцаваш, можеш да си представиш много добри, топли и сладки картини; Перец жадно разгледа всички тези картини една подир друга и се опита да си я представи до себе си, но веднага разбра, че не се получава — вместо себе си, той виждаше Тузик — красив, нагъл, точен в движенията и с вонящи крака.

— А не, благодаря — каза той и дръпна дланите си. — Аз все някак и така...

Сега тя се обърна да прибере остатъците от храната върху вестника.

— А защо някак така? — попита. — Мога да ви постеля на дивана. Ще поспите, а на сутринта ще ви намерим стая. Не може всяка

нощ в библиотеката.

— Благодаря — отвърна Перец. — Само че аз утре заминавам.

Тя го погледна изненадано:

— Заминавате ли? В гората?

— Не, къщи.

— В къщи ли? — Тя старателно загъна мезетата във вестника. — Нали през цялото време искахте да отидете в гората, аз самата съм чувала.

— Разбирате ли, исках... Но не ме пускат. Даже не знам защо. А работа в Управлението нямам. Вече се разбрах — Тузик утре ще ме отведе. Вече е три. Ще ида в гаража, ще се пъхна в камиона на Тузик и ще изчакам сутринта. Тъй че не се притеснявайте.

— Значи ще се сбогуваме... Може би все пак ще идем?

— Благодаря, по-добре в колата... Страхувам се да не се успя, Тузик няма да ме чака.

Те излязоха на улицата и ръка за ръка отидоха до гаража.

— Значи не ви харесаха приказките на Тузик? — попита тя.

— Не, никак. Не обичам да се говори за това. Защо? Защото е срамно някак... и за него е срамно, и за вас е срамно, и за мен. За всички. Много е безсмислено. Като от скука.

— Най-често се прави от скука — рече Алевтина. — А за мен не се притеснявайте, към тези неща съм равнодушна. Абсолютно безразлично ми е... Ето, вие сте дотук. Целунете ме за сбогом.

Перец я целуна, усещайки някакво неясно съжаление.

— Благодаря — рече тя, обърна се и забърза в другата посока. Кой знае защо, Перец махна подире ѝ с ръка.

После влезе в гаража, осветен от сини лампички, прекрачи хъркащия на автомобилна седалка пазач, намери камиона на Тузик и се вмъкна в кабината. Миришеше на гума, бензин и прах. На стъклото се люлееше разкрячен Мики Маус. Хубаво е, помисли си Перец, уютно. Трябваше направо да дойда тук. Наоколо — мълчаливи автомобили, тъмни и празни. Гръмовитото хъркане на пазача. Автомобилите спят, пазачът спи и цялото Управление спи. А Алевтина се съблича пред огледалото, до нея разстланото легло, голямо, за двама, меко, топло... Не, не трябва за това. Защото през деня пречи гълчавата, почукването на мерцедеса, целият делови безсмислен хаос, а сега няма нито изкореняване, нито проникване, нито охрана, нито другите зловещи

глупости, само сънлив покой над ръба на скалата, призрачен като всички сънливи светове, невидим и недоловим, и не по-реален от гората. А може би тя спи и сънува всички нас. Ние сме сънят на гората. Атавистичен сън. Груби призраци в нейната изстинала сексуалност...

Перец се сви, легна и сложи под главата си измачкания шлифер. Мики Маус тихичко се полюшва на връвчицата. Когато виждат играчката, момичетата писват: „Ах, колко е хубав!“, а шофьорът Тузик им отговаря: „Кое то на лицето, това и на сърцето“. Лостът за скоростите опираше в хълбока му и Перец не знаеше как да го мръдне. А позволено ли е да се мръдне? Може би, ако го мръднеш, камионът ще тръгне. Отначало бавно, след това все по-бързо и право върху спящия пазач, а Перец ще се мята в кабината, ще натиска всичко, което му е под ръцете и краката, а пазачът е все по-близо, вече се вижда разтворената му хъркаща уста. След това камионът подскача, завива, връзва се в стената на гаража и в цепнатината се показва синьото небе...

Перец се събуди и видя, че утрото вече е дошло. Пред разтворените врати на гаража механиците пушеха, виждаше се площадчето отпред, жълто от слънцето. Часът беше седем. Перец седна, обърса лице и се огледа в огледалцето за задно виждане. Трябва да се избърсна, помисли си той, но не излезе от кабината. Тузик още го няма и трябва да го чака тук, на самото място, защото шофьорите са разсеяни и винаги тръгват без него. Има два закона за общуване с шофьорите: първо — никога не излизай от колата, ако можеш да търпиш и да чакаш, и второ — никога не спори с шофьора, който те вози. В краен случай се прави, че спиш.

Механиците хвърлиха фасовете, внимателно ги смачкаха с върховете на обувките и влязоха в гаража. Перец не познаваше единия, а другият се оказа не механик, а мениджърът. Минаха съвсем близо, мениджърът се спря около кабината и, сложил ръка на стъпалото, кой знае защо погледна под камиона. След това Перец чу как нареди: „Хайде, размърдай се, дай крика!“ — „А къде е той?“ — попита непознатият механик. — „...! — спокойно отвърна мениджърът. — Виж под седалката“. — „Откъде да знам — раздразни се механикът. — Аз ви предупреждавах, че съм келнер“. Около минута беше тихо, след това вратата се отвори и се появи навъсеното недоволно лице на механика келнер. Той хвърли поглед към Перец, огледа кабината, кой

знае защо подръпна кормилото, а след това пъхна ръце под седалката и затършува.

— Това ли е крик? — попита той тихо.

— Не — отвърна Перец. — Това според мен е френски ключ.

Механикът приближи ключа до очите си, разгледа го, сви устни, сложи го на стъпалото и пак пъхна ръце под седалката.

— Това ли?

— Не — каза Перец. — За това мога да ви кажа абсолютно точно. Това е аритмометър. Криковете не са такива.

Механикът-келнер, сбърчил чело, разглеждаше аритмометъра.

— А какви? — попита.

— Ами... като железен лост... Има различни. Едната им ръчка е подвижна...

— Ами че и тук има ръчка! Като на каса.

— Не, това е друга ръчка.

— А какво ще стане, ако я въртна?

Перец съвсем се затрудни. Механикът почака, въздъхна, сложи аритмометъра на стъпалото и пак се мушна под седалката.

— А може би това? — попита той.

— Възможно е. Прилича. Само че трябва да има още един лост, дебел.

Механикът намери и лоста. Повъртя го между дланите си, рече: „Добре де, ще му занеса това — като начало“ и си тръгна, оставяйки вратата отворена. Перец запали цигара. Някъде отзад дрънкаха железа, чуваха се ругатни. След това камионът започна да киха и да потреперва.

Тузик още го нямаше, но Перец не се притесняваше. Той си представи как ще се понесат по главната улица на Управлението и никой няма да им досажда. След това ще свърнат по черния път, ще вдигнат подире си облаци жълт прах, слънцето ще бъде вдясно и ще се вдига, скоро ще започне да прежурия, а те ще излязат на шосето, дълго, равно, блестящо и скучно и на хоризонта ще се мерзелееят миражи, приличащи на големи блестящи локви...

Отново мина механикът, търкаляше пред себе си голямо задно колело. Колелото се засили по бетонния под и се виждаше, че механикът иска да го спре, да го подпре на стената, но колелото изви и тежко се затъркаля към двора, механикът несръчно хукна подире му,

изоставайки все повече. После се скриха от погледа, чуваха се само отчаяните и гръмогласни крясъци на механика, тропотът на крака и покрай вратата с викове „Дръж го!“ „Заобиколи отдясно!“ пробягаха хора.

Перец забеляза, че камионът е някак странно наклонен и погледна от кабината. Мениджърът се мотаеше около задното колело.

— Здравейте! — поздрави Перец. — Вие какво...

— А, Перец, скъпи! — радостно изкрещя мениджърът, без да спира работата си. — Стойте си, стойте си, не излизайте. Не ни пречите. Заяло е, мръсното... Едното го извадих, но второто е заяло.

— Как заяло, повредено ли е?

— Не мисля — рече мениджърът, изправи се и изтри чело с длан. — Просто е ръждясало мъничко, ама аз сега бързо... А после ще направим едно шахче, бива ли?

— Шах ли? — попита Перец. — А къде е Тузик?

— Тузик ли? Тоест Туз? А, Туз вече е старши лаборант. Изпратихме го в гората. Туз вече не работи при нас. А за какво вие?

— Просто тъй — тихо отвърна Перец. — Просто предполагам... — Отвори вратата и скочи на циментовия под.

— Напразно се безпокоите — рече мениджърът. — Да бяхте си седели там, не пречите.

— Че защо да стоя — каза Перец. — Камионът няма да тръгне.

— Няма да тръгне. Без колело не може, трябва да се свали... Трябва, заяло е! Добре де, механиците ще го свалят. Хайде по-добре да ги разиграем.

Той хвана Перец под ръка и го отведе в кабинета си. Седнаха около масата, мениджърът избута настрана купчина хартии, постави шаха и изключи телефона.

— С часовник ли ще играем? — попита той.

— Аз дори не знам как става с часовник.

В кабинета беше сумрачно и студено, сивосинкав тютюнев дим плаваше между шкафовете като пихтиести водорасли, а мениджърът — нацвъкан с брадавици, подпухнал, пъстреец с разноцветни петна като гигантско осмокрако, разтвори с двете си космати пипала лакираната раковина на шахматната дъска и се зае грижливо да изважда от нея дървените ѝ вътрешности. Кръглите му очи проблясваха матово и дясното, изкуственото, през цялото време

фиксираше тавана, а лявото, живото, свободно се въртеше в орбитата си като живак, вторачвайки се ту към Перец, ту към вратата, ту към дъската.

— С часовник — реши накрая мениджърът, извади от шкафа часовника, нави го, натисна бутона и направи първия си ход.

Слънцето се вдигаше. На двора крещяха: „Абе, заобиколи отдясно!“ В осем мениджърът се замисли над трудна ситуация и неочаквано поиска закуска за двама. От гаража с гърмене се измъкваха автомобили. Мениджърът загуби една партия и предложи втора. Закусиха здравата — студени щрудели и по две бутилки кефир. Мениджърът загуби и втората партия, с преданост и възхищение огледа Перец с живото си око и предложи трета. През цялото време той разиграваше един и същ дамски гамбит, без да се отклонява нито на ход от избрания веднъж и завинаги губещ вариант. Като че ли усъвършенстваше поражението си и Перец местеше фигурите абсолютно автоматично с чувството, че е тренировъчна машина: нито в него, нито в света има нещо извън шахматната дъска, бутона на часовника и твърдата програма за действие.

В девет без пет високоговорителят на радиоуредбата изхърка и обяви с безполов глас: „Всички работници от Управлението да са край телефоните. Очаква се обръщение на Директора към сътрудниците“. Мениджърът стана сериозен, включи телефона и вдигна слушалката. Сега и двете му очи гледаха към тавана. „Мога ли да си ида?“ — попита Перец. Мениджърът се намръщи, сложи показалец пред устните, а след това махна на Перец. В слушалката се чу гъгниво квакане. Перец излезе на пръсти.

В гаража имаше много хора. Лицата на всички бяха строги, важни, дори тържествени. Никой не работеше, всички притискаха слушалки до ушите си. Само на ярко осветения двор самотният механик келнер, потен, червен, изтерзан, тежко дишащ, гонеше колелото. Ставаше нещо важно. Така не може, помисли си Перец, не може през цялото време да съм настрана, никога нищо да не знам, може би в това ми е бедата, може би наистина всичко е правилно, но аз не знам кое какво е и през цялото време се оказвам излишен.

Той се вмъкна в кабината на най-близкия телефонен автомат, свали слушалката и заслуша жадно, но се чуваше само сигнала „свободно“. Тогава почувства внезапен страх, опасение като сърбеж, че

ето на — пак закъснява, че някъде нещо раздават на всички, а той ще остане без нещото. Прескачайки през канавки и ями, пресече строителната площадка, заобиколи застаналия на пътя му пазач с пистолет в едната ръка и с телефонна слушалка в другата и по подвижната стълба се изкачи на недостроената стена. През всичките прозорци се виждаха застинали съсредоточени хора с телефонни слушалки, след това край ухото му нещо пронизително свирна и почти веднага зад гърба му екна револверен изстрел, скочи в купчината смет и хукна към служебния вход. Вратата беше затворена. Няколко пъти дръпна рамото на бравата и то се счупи. Метна го встрани и секунда размишляваше какво да прави нататък. До вратата имаше разтворен тесен прозорец и Перец започна да се провира през него, целият в прах и с издрани нокти.

В стаята, където попадна, имаше две бюра. На едното седеше с телефонна слушалка в ръце Домарошчинер. Лицето му беше каменно, очите — затворени. Притискаше слушалката с рамо и старателно записваше нещо с молив в голям бележник, Другото бюро бе празно и на него се мъдреше телефон. Перец вдигна слушалката.

Шумолене. Пращене. Непознат писклив глас: „... Управлението реално може да се разпорежда с нищожно парче територия от океана на гората, миещ континента. Смисъл на живота няма и смисъл на постъпките също. Ние можем прекалено много, но досега така и не знаем колко от това, което можем, действително ни е нужно. Тя даже не се противопоставя, тя просто не ни забелязва. Ако постъпката носи удоволствие, добре, но ако не носи, значи е безсмислена...“ Отново шумове и пращене. „... да се противопоставяме с милиони конски сили, десетки всъдеходи, дирижабли и вертолети, с медицинската наука и най-добрата в света теория на снабдяването. В Управлението се забелязват най-малко два големи недостатъка. В настоящия момент акции от подобен род могат да имат далече стигащи кодировки на името на Херострат, за да остава той наш най-любим другар. То е напълно неспособно да създава, без да разрушава авторитета и неблагодарността...“ Сигнали, свистене, звуци, приличащи на мъчителна кашлица. „... то много обича така наречените прости решения, библиотеките, вътрешните съобщения, географските и други карти. Пътища, които то смята за най-кратки, за да се мисли за смисъла на живота за всички хора в цялост, а хората не обичат това.

Сътрудниците седят с крака в пропастта, всеки на мястото си, бутат се, остроумничат и мятат камъчета и всеки се старае да метне по-тежко, докато в същото време разходът на кефир не помага нито да се отгледа, нито да се изкорени, нито в достатъчна степен да се законспирира гората. Страхувам се, че даже не сме разбрали какво искаме, а нервите в края на краищата също подлежат на тренировка, както се тренира способността да възприемаш, а разумът не почервенява и не се мъчи от угризения на съвестта, защото въпросът от научен, от правилно поставен, става морален. Лъжлива, изплъзваща се, непостоянна и се преструва. Но пък някой трябва да я дразни и не да разказва легенди, а да се готви за пробно излизане. Утре ще ви приема отново и ще прегледам как сте се подготвили. Двайсет и два нула нула — радиологична тревога и земетресение, осемнайсет нула нула — съвещание на свободния от дежурство персонал при мен, както се казва, на килима, дваайсет и четири нула нула — всеобща евакуация...“

Чу се нещо като течеща вода, после всичко утихна. И Перец забеляза, че Домарошчинер го гледа със строги обвиняващи очи.

— Какво каза той? — попита Перец шепнешком. — Нищо не разбирам.

— И не е странно — отвърна Домарошчинер с леден тон. — Взели сте чужда слушалка. — Той наведе поглед, записа нещо в бележника и продължи: — Това между впрочем е абсолютно недопустимо нарушаване на правилника. Настоявам да оставите слушалките и да си вървите. Иначе ще повикам официални лица.

— Добре — рече Перец. — Тръгвам. Но къде е моята слушалка? Тази е чужда, а къде е моята тогава?

Домарошчинер не отговори. Отново затвори очи и притисна слушалката до ухото си. Перец долови познатото квакане.

— Питам: къде е моята слушалка! — викна Перец. И повече нищо — шумолене, пращане, а после се чува късите сигнали „отбой“. Тогава остави слушалката и излезе в коридора. Отваряше вратите на кабинетите и навсякъде виждаше познати и непознати сътрудници: едни стояха или седяха, застинали в пълна неподвижност, приличащи на восъчни фигури със стъклени очи; други крачеха от ъгъл на ъгъл и прескачаха телефонната жица, влачеща се подире им; трети трескаво дращеха в дебели тетрадки, на случайни хартийки и върху полетата на вестниците. Всеки плътно притискаше слушалката до ухото си,

страхувайки се да не пропусне нито дума. Нямахте свободни телефони. Перец се опита да измъкне слушалката от един застинал в транс сътрудник, младо момче в работен гащеризон, но онзи веднага оживя, запищя, зарита, тогава останалите зашъткаха, размахаха ръце, а някой истерично закрещя: „Безобразие! Повикайте охрана!“

— Къде е моята слушалка! — крещеше Перец. — И аз съм човек като вас, имам право да знам! Дайте ми да чуя! Дайте ми моята слушалка!

Гонеха го и заключваха вратите подир него. Стигна до последния етаж, където пред входа към покрива, съвсем до клетката на никога не работещия асансьор седяха двама дежурни механици и играеха на морски шах. Перец, задъхвайки се, се облегна о стената. Техниците го погледнаха, усмихнаха се разсеяно и пак се наведоха над листа.

— И вие ли нямате слушалки? — попита Перец.

— Имаме — отговори един от механиците. — Как да нямаме, не сме стигнали дотам.

— А защо не слушате?

— Кво да слушаш, нищо не се чува.

— Защо не се чува?

— Ами отрязахме кабела.

Перец изтри лицето и шията си с измачкана кърпичка, почака до края на играта и се спусна надолу. По коридорите беше шумно. Вратите се разтваряха, сътрудниците излизаха да пушат. Жужаха оживени, възбудени, развълнувани гласове. „А бе аз достоверно ви казвам: ескимото е изработено от ескимосите. Какво? Но в края на краищата прочетох го в една книга... А не чувате ли съзвучието? Ес-ки-мос. Ес-ки-мо. Какво?...“ — „Гледах в каталога на Ивер: сто и петдесет хиляди франка, и това още в петдесет и шеста. Представяте ли си колко струва сега?“ — „Някакви странни цигари. Казват, сега изобщо не слагат тютюн, а вземат специална хартия, раздробяват я и я просмукват с никотин...“ — „И от домати се хваща рак. От домати, от лули, от яйца, от копринени ръкавици...“ — „Как спяхте? Представете си, цяла нощ не мигнах — непрекъснато бумка този чук. Не го ли чувате? Цяла нощ... Здравсти, Перец! А казват, че сте заминали... Браво, че останахте...“ — „Намериха го накрая крадеца, не помните ли, всички неща изчезваха. Пък се оказа дискохвъргача от парка, знаете го, статуята до фонтана. Че то даже на краката му пише

мръсотии...“ — „Перчик, бъди приятел, дай пет гроша до заплата, тоест до утре...“ — „Той не я сваляше, тя сама му се обеси на врата. Направо пред мъжа си. Абе вие не вярвате, ама аз с очите си видях...“

Перец влезе в кабинета си, поздрави Ким и се изми. Ким не работеше; седеше, спокойно отпуснал ръце на масата и гледаше към кахлената стена. Перец свали калъфа на мерседеса, вкара щепсела и погледна Ким с очакване.

— Днес не може да се работи — рече Ким. — Някакъв дърдорко обикаля и поправя всичко. Седя и не знам какво да правя.

Перец видя бележника на масата си. „За Перец. Довеждаме ви до знание, че вашият телефон е в кабинет 771“. Подписът не се четеше. Перец въздъхна.

— Не въздишай — каза Ким. — Трябва да идваш навреме на работа.

— Не знаех — рече Перец. — Мислех днес да замина.

— Сам си си виновен — сухо отвърна Ким.

— Все пак нещичко подочух. И знаеш ли, Ким, нищо не разбрах. Защо е така?

— Нещичко подочул! Глупак! Идиот! Ти изпусна такъв случай, че даже не ми се говори с теб. Сега трябва да те запознавам с директора. Просто от съжаление.

— Запознай ме — рече Перец. — Знаеш ли — продължи той, — понякога ми се струва, че нещо схващам, някакви парчета от мисли, интересни според мен, но ей сега се мъча да си ги спомня — и нищо...

— А чий беше телефонът?

— Не знам. Където седи Домарошчинер.

— Аха, вярно, тя сега ражда. Не му върви на Домарошчинер. Взема нова сътрудничка, поработи при него половин година и ражда... Да, Перчик, попаднал си на женска слушалка. Тъй че не знам как да ти помогна... Изобщо подред никой не слуша, сигурно и жените. Директорът се обръща към всички едновременно, но в същото време и към всеки поотделно. Разбираш ли?

— Страхувам се, че...

— Аз например препоръчвам да се слуша така. Разгъваш речта на директора в един ред, махаш препинателните знаци и избираш думите случайно, като мислено редиш плочки за домино. Тогава, когато половинките на плочките съвпадат, приемаш думата и я

записваш на отделно листче. Ако не съвпадат, думата временно се отхвърля, но остава на реда. Има още някои тънкости, свързани с честотата на гласните и съгласните, но това са ефекти от втори ред. Разбра ли?

— Не — отвърна Перец. — Тоест да. Жалко, че не знаех този метод. И какво рече той днес?

— Това не е единственият. Има например метод на спиралата с променлива стъпка. Този метод е прекалено груб, но ако се говори само за стопанско-икономически проблеми, той е удобен, защото е прост. Има и метод на Стивънсън-заде, но изисква електронни приспособления... Тъй че най-добър си остава методът на доминото, а в частни случаи, когато речникът е специализиран и ограничен, и методът на спиралата.

— Благодаря — каза Перец. — И за какво говори днес директорът?

— Как така за какво?

— Как така ли?... Ами — за какво? Какво каза...

— Кому?

— На теб например.

— За съжаление не мога да ти го разкажа. Това е секретен материал, а ти все пак, Перчик, си нещатен. Не се сърди.

— Не, не се сърдя — отвърна Перец. — Искях само да знам... Говори нещо за гората, за свободата на волята... Аз камъчетата ги хвърлях в пропастта просто така, без цел, а той каза нещо по този въпрос.

— Не ми разказвай — рече Ким нервно. — Това не ме засяга. Пък и тебе, тъй де — не е била твоята слушалка.

— Ама чакай, спомена ли нещо за гората?

— Естествено. Той никога за нищо друго не говори. И дай да прекратим разговора. По-добре разкажи как щеше да заминеш.

Перец разказа.

— Напразно все го побеждаваш — рече Ким замислено.

— Не мога да му помогна. Аз съм доста добър шахматист, а той е само любител... И освен това играе странно...

— Това няма значение. На твоето място бих се замислил. Изобщо ти напоследък не ми харесваш... Доноси пишат срещу теб... Знаеш ли какво, утре ще ти уредя среща с директора. Иди и смело му обясни

всичко. Мисля, че ще те пусне. Ти само подчертай че си лингвист, филолог, че тук си попаднал случайно, припомни му уж между другото, че много си искал да отидеш в гората, а сега си премислил, защото се смяташ за некомпетентен.

— Добре.

Млъкнаха. Перец си представи как седи лице срещу лице с директора и се ужаси. Методът на доминото, помисли си. Стивънсънзаде...

— И главното — не се срамувай да плачеш — рече Ким. — Той това го обича.

Перец скочи и развълнувано закрачи из стаята.

— Господи — каза. — Поне да знаех как изглежда, какъв е.

— Какъв ли? Нисичък, рижав...

— Домарошчинер казва, че е истински великан.

— Домарошчинер е глупак, хвалипръцко и лъжльо. Директорът е риж, пълничък, на дясната си буза има белег. Като върви, леко се полюлява, като моряк. Всъщност той си е бивш моряк.

— А Тузик твърди, че е кльоцав и носи дълги коси, защото едното му ухо го няма.

— Кой е пък този Тузик?

— Шофьорът, разказах ти за него.

Ким злобно се изсмя:

— Откъде накъде шофьорът Тузик ще знае всичко това? Слушай, Перчик, я не бъди толкова доверчив.

— Тузик казва, че е бил негов шофьор и няколко пъти го е виждал.

— Е, и какво? Сигурно лъже. Аз му бях личен секретар, пък не съм го виждал нито веднъж.

— Кого?

— Директора. Доста време му бях секретар, докато не защитих дисертацията.

— И нито веднъж не го видя?

— Естествено! Ти си въобразяваш, че е лесно.

— Чакай де, откъде тогава знаеш, че е риж и така нататък?

Ким поклати глава.

— Перчик — рече той грижовно. — Душичко моя. Никой никога не е виждал водороден атом, но всички знаят, че има една електронна

обвивка с определени характеристики и ядро, изградено в най-простия случай от един протон.

— Вярно е — съгласи се Перец унило. Почувства се уморен. — Значи утре ще го видя?

— Питай ме нещо по-просто — започна Ким. — Среца ще ти уредя, гарантирам. А вече какво ще видиш там и кого — виж, това не знам. И какво ще чуеш също не знам. Ти не ме питаш ще те пусне ли директорът или не — съвсем правилно постъпваш, че не питаш. Аз не мога да го знам, нали?

— Но това са съвсем различни неща — каза Перец.

— Еднакви, Перчик — отвърна Ким. — Уверявам те, еднакви.

— Сигурно ти изглеждам много неосъзнат — печално каза Перец.

— Мъничко.

— Снощи спах лошо.

— Не, ти просто си непрактичен. А защо всъщност спа лошо?

Перец му разказа. И се уплаши. Добродушното лице на Ким внезапно се наля с кръв, косите му щръкнаха. Той изръмжа, грабна слушалката, бясно набра номер и закрещя:

— Комендантът ли е? Какво значи това, коменданте? Как посмяхте да изхвърлите Перец! Млък! Аз не ви питам какво там ви е свършило, а питам: как сте посмели да изхвърлите Перец! Какво? Млък! Да не сте посмели! Кво? Дрънканици, тъпотии! Млък! Ще ви смажа! Заедно с вашия Клавдий-Октавиан! Ще ми чистите клозета, ще изхвърчите в гората, за двацет и четири часа, за шейсет минути! Какво? Тъй... тъй... Какво? Тъй... Правилно. Това е друг разговор. И най-хубавото бельо... Това си е ваша работа... Ако ще, и на улицата... Какво? Добре. Съгласих се. Благодаря ви. Извинявайте за безпокойството... Естествено... Много ви благодаря. Довиждане.

Той затвори телефона.

— Всичко е наред — рече. — Въпреки всичко е прекрасен човек. Върви да почиваш. Ще живееш в неговия апартамент, а той със семейството си ще се пресели в бившата ти хотелска стая, друг начин, за съжаление, няма... И не спори, моля те, не спори, това изобщо не е наша работа. Той сам така реши. Иди, това е заповед. Ще ти звънна по въпроса за директора...

Перец излезе на улицата, постоя мъничко, примижавайки от слънцето, и тръгна към парка да търси куфара си. Не го намери веднага, защото здраво беше затиснат от мускулестата гипсова ръка на крадеца дискохвъргач край фонтана с неприличния надпис на лявото бедро. Всъщност надписът не беше чак толкова неприличен — с химически молив беше написано: „Момичета, пазете се от сифилис!“

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Кандид тръгна по тъмно, че да се върне за обед. До Колибите е десетина километра, пътят е познат, добре утъпкан, целият в петна от разлят квасец. Смята се, че ходенето е безопасно. Отляво и отдясно лежат топли бездънни блата, от ръждивата миризлива вода стърчат прогнили черни стебла, като овални блестящи куполи се издигат лепкавите шапки на гигантски блатни гъби, понякога на самия път можеш да намериш напуснати и смачкани гнезда на водни паяци. От пътя блатото се вижда трудно: между гъстите плетеници на дървесните корони се спускат и като нетърпеливи корени се губят в тресавището милиарди дебели зелени колони, възжета, люлеещи се като паяжина нишки — алчната нахална зеленина се възправя като стена и като мъгла скрива всичко, освен звуците и миризмите. Сегиз-тогиз в жълто-зеления сумрак се откъсва нещо и пада с протяжен шум, разнася се гъст разтегнат плясък, блатото въздиша, бълболи, мляска и отново настъпва тишина, а минута след това през зелената завеса на пътя се промъква утробната смрад на разтревожената бездна. Разправят, човек не можел да мине по тези бездънни места, но пък мъртваците ходели навсякъде, нали затова са мъртваци — блатото не ги иска. Кандид за всеки случай си отчупи тояга — не защото се боеше от мъртваците, мъртваците обикновено не са опасни за мъжете, но за горския и блатния живот се ширят разни слухове и някои от тях — при цялата им нелепост — може и да са верни.

Едва беше извървял и петстотин крачки, когато го настигна Нава. Той спря.

— Защо тръгна без мен? — започна Нава задъхано. — Казах ти, с теб ще вървя, няма да остана сама в селото, няма какво да правя сама там, там мен никой не ме обича, а ти си ми мъж, длъжен си да ме вземеш, туй дете нямаме деца, още нищо не значи, все едно — мъж си ми, а аз съм твоя жена, а деца тепърва ще се народят... Честно ще ти кажа, просто не искам деца, не разбирам защо ни са и какво ще правим с тях... Какво като ни одумват старите или този твой дъртак, в нашето

село беше съвсем иначе: който иска деца, има деца, който не иска — няма...

— Върни се в къщи — каза Кандид. — Откъде ти хрумна, че си тръгвам? Отивам до Колибите, за обед съм си в къщи...

— Ами добре, ами и аз ще тръгна с теб, а за обед ще се върнем заедно, обедът от вчера ми е готов, тъй съм го скрила, че даже твоят дядка няма да го намери...

Кандид продължи. Безсмислено е да се спори, нека върви. Развесели се дори, прииска му се да се счепка с някой, да размаха тояга, да излее на някого мъката и злобата, и безсилието, натрупвани толкова години. На крадците. Или на мъртваците. Има ли разлика? Нека си върви момичето. Жена ми е, деца не иска. Замахна здравата, шибна с пръчката прогизнал дънер край пътя и едва не се строполи: дънерът се разпадна и пръчката мина през него като през сянка. Изскочиха няколко пъргави сиви животинки и се гмурнаха в тъмната вода.

Нава вървеше наблизно — ту тичаше напред, ту изоставаше. Понякога го улавяше за двете ръце и увисваше доволна на тях. Говореше за обед, който така умело скрила от стареца, че щели да го изядат дивите мравки, ако не била направила така, че мравките цял живот да не могат да стигнат до него, за това, че я разбудила някаква нахална муха и че като заспивала снощи, той, Мълчан, вече хъркал, а насън мърморел неразбираеми думи, и откъде знаеш такива думи, Мълчане, просто чудно, никой в нашето село не знае такива думи, само ти ги знаеш и винаги си ги знаел, даже когато беше съвсем болен...

Кандид слушаше и не слушаше, привичният дотеглив брътвеж попиваше в мозъка му, той вървеше и тъпашки многословно мислеше защо не може за нищо да мисли, може да е от безкрайното ашладисване — единственото занимание в селото, когато не се занимават с приказки, а може да е от нещо друго... Може да е от целия сънлив, даже не първобитен, а направо растителен начин на живот, който води от онези отколешни времена, когато вертолетът с пълна скорост налетя на невидима преграда, поогъна се, счупи витло и като камък рухна в блатото... Сигурно тогава нещо ме е изхвърлило от кабината, помисли си той. Изхвърлило ме е нещо тогава от кабината, за хиляден път помисли той. Ударило ме е нещо право в главата, така и не

се оправих, а ако не беше ме изхвърлило, щях да потъна в блатото заедно с вертолета, значи е добре, дето ме е изхвърлило... Внезапно се сети, че това е умозаклучение и се зарадва; струваше му се, че отдавна е загубил способността да умозаклучава и може да повтаря само едно: вдругиден, вдругиден...

Погледна Нава. Момичето висеше на лявата му ръка, гледаше го отдолу и разгорещено разказваше:

— Тогава те всички се скупчиха и стана страшно горещо, ти знаеш какви са горещи, а луна оная нощ изобщо нямаше. Тогаз мама започна да ме побутва тихичко, изпълзях на четири крака между разкравите им и повече никога не видях мама...

— Нава — рече Кандид, — пак разказваш тази история. Вече двеста пъти я разказваш.

— Ами че какво! — отвърна Нава изненадано. — Какъв си странен, Мълчане. Че какво друго да ти разказвам? Нищо друго не помня и не знам. Тъй де, няма да ти разказвам как миналата седмица двамина с теб копахме изба, ами че ти и сам го видя. Е, ако бях копала изба с някой друг, с Хромавия например, или с Брътван... — Тя изведнъж се оживи. — Знаеш ли, Мълчане, че даже е интересно. Разкажи ми как двамата с теб копахме изба, още никой не ми го е разказвал, защото никой друг не видя...

Кандид отново се разсея. Бавно олюлявайки се, отстрани плаваха жълто-зелени буренаци, във водата някой сумтеше и въздишаше, с тънко жужене прелетя рояк белезникави бръмбари, от които правят спиртни настойки, пътеката под краката ставаше ту мека от високата трева, ту твърда от чакъла и трошляка. Жълти, сиви, зелени петна — няма за какво да се улови погледът, няма какво да запомниш. След това пътеката рязко сви вляво, Кандид направи няколко крачки и спря изтръпнал. Нава млъкна на средата на думата.

На пътя с глава в блатото лежеше голям мъртвак — ръцете и краката му разкравени и неприятно извити, съвсем неподвижен. Лежи на изпомачканата, пожълтjала от горещините трева, пребледнял, плещест и отдалеч се вижда, че е жестоко пребит. Пльоснат като пелте. Кандид предпазливо го заобиколи. Разтревожи се. Побоят е станал току-що: превитите пожълтели тревички се изправяха пред очите му. Кандид бдително огледа пътя. Имаше доста следи, но той нищо не

разбираше от тях, а съвсем близо пътят правеше нов завой и той не знаеше какво може да го очаква зад завоя. Нава гледаше мъртвака.

— Не са нашите — каза тя тихо. — Нашите не могат тъй. Пестника все плаши, но и той не може, само размахва юмруци... И от Колибите не могат така... Мълчане, да се връщаме, а? Ами ако са изродите? Казват, рядко се навъртали насам, но се навъртали. Дай по-добре да се върнем... И за какво си ме помъкнал в Колибите? Като че ли не съм виждала Колибите!

Кандид се раздразни. Какво ли означава това? Сто пъти е минавал по тази пътека и не е срещал нищо, което си заслужава да запомниш или обмислиш. А ето че когато тръгваш утре — даже не вдругиден, а утре, най-после! — тази единствена безопасна пътека става опасна... За Града може да се мине само през Колибите. Ако изобщо може да се отиде до Града, ако Градът изобщо съществува, пътят за него минава през Колибите...

Пак се сети за мъртвака. Представи си как Хромавия, Пестника или Опашкаря неизтощимо бърборят, фукат се и заплашват, мотаят се около този мъртвак, а след това, без да спират да се фукат или заплашват, за всеки случай поемат обратно към селото. Той се наведе и хвана мъртвака за краката. Краката му бяха още топли, но вече не обгаряха. Кандид рязко избута тежкото тяло в блатото. Тресавището шупна, зашумоля и се предаде. Мъртвакът изчезна, по тъмната вода побягна бръчка и угасна.

— Нава — рече Кандид, — върви в селото.

— Как ще вървя в селото — разсъдливо отвърна Нава, — щом ти няма да ходиш? Ако и ти беше тръгнал за селото...

— Престани да дрънкаш! — каза Кандид. — Веднага хуквай за селото и ме чакай там. И с никого не приказвай.

— А ти?

— А съм мъж — рече Кандид. — На мен никой нищо няма да ми направи.

— Ще ти направят, и още как! — възрази Нава. — Казах ти: ами ако са изродите? На тях им е все едно — мъж, жена, мъртвак, теб самия ще направят на изрод, ще бродиш страшен, а вечер ще се срастваш с дърветата... Как да тръгна сама, нали може да са там отзад...

— Никакви изроди няма по света — не много уверено възрази Кандид. — Само лъжи...

Погледна назад. И там имаше завой, а какво има зад завоя, той не знаеше. Нава мърмореше много бързо и шепнешком, от което му ставаше особено неприятно. Той хвана тоягата по-удобно.

— Добре. Върви с мен. Само стой близо и ако ти заповядам нещо, веднага го изпълняваш. Мълчи, затвори уста и мълчи чак до Колибите. Да тръгваме.

Тя, разбира се, не можеше да мълчи. Наистина вървеше наблизко, не притичваше напред и назад, но през цялото време мърмореше под носа си: отначало нещо за изродите, после за мазето, после за Хромавия — как двамината вървели тъдява и той й направил свирка... Минаха опасния завой, след това минаха още един опасен завой и Кандид се беше поуспокоил, когато от високата трева, точно от блатото насреща, мълчаливо се показаха и се спряха хора.

Ха сега де — уморено помисли Кандид. — Колко не ми върви. На мен през цялото време не ми върви. — Наведе се към Нава — главата й трепереше, лицето й се сгърчи.

— Не ме давай, Мълчане — мърмореше тя, — не искам с тях. Искам с теб, не ме давай.

Той погледна към хората, седмина бяха — все мъже, все брадясали до очите и всички с чепати тояги. Не бяха тукашни, облечени бяха не по тукашному, със съвсем други растения. Бяха крадци.

— Е, какво тъй се спряхте? — попита главатарят с дълбок, тътнещ глас. — Елате, лошо няма да ви сторим... Ако бяхте мъртваци, тогава, разбира се, иначе щяхме да говорим, ами, какво да говорим — грабваме чепатите и това ще бъде целият разговор... Накъде сте поели? Към Колибите, доколкото разбирам. Може, естествено, може. Ти, татенце, хайде по пътя. А дъщеричката, разбира се, ще ни оставиш. И не я оплаквай, добре ще й бъде с нас...

— Не — намеси се Нава, — с тях не искам, Ти, Мълчане, така да знаеш — не искам с тях, крадци са...

Крадците се засмяха добродушно.

— А може би ще ни пуснете и двамата? — попита Кандид.

— Не — отвърна главатарят, — двамината не може. Наоколо се навъртат мъртваци, ще си загубиш дъщеричката, ще стане един път

посестримка или друга някаква отрепка, а ние нямаме полза от това, пък и на теб, татенце, за какво ти е, сам помисли, ако си човек, макар наистина и като човек да си някак особен...

— Момиче е още — каза Кандид. — Защо да я позорите?

Главатарят се изненада:

— Защо ще я позорим? Няма да векува момиче, ще дойде време — жена ще стане, не някаква си посестримка, а жена.

— Лъже открай докрай! — писна Нава. — Ти, Мълчане, не му хващай вяра, направи нещо по-бързо да ме отървеш, че то инак ще ме отмъкнат, както отмъкнаха дъщерята на Хромавия и оттогаз никой не я видя, не искам с тях, по-добре да стана посестримка. Виж какви са диви и гърчави, сигурно и за ядене нямат...

Кандид се огледа безпомощно, а след това му хрумна мисъл, която му се стори подходяща.

— Чуйте, хора — рече умоляващо. — Вземете ни двамината.

Крадците бавно се приближиха. Главатарят огледа Кандид от главата до петите.

— Не — отговори той. — За какво си ни притрябвал такъв? Вие, селските, за нищо не ставате, у вас няма храброст и не ми е ясно за какво живеете, вас човек може да дойде и с голи ръчички да ви хване. Не ни трябваш, татенце, някак странно говориш, откъде да те знам що за човек си, хайде ти върви на Колибите, а дъщеричката ни остави.

Кандид въздъхна дълбоко, стисна тоягата с две ръце и рече тихо:

— Бягай, Нава! Бягай, не се оглеждай, аз ще ги задържа!

Глупаво е, помисли. Ама колко е глупаво! Спомни си мъртвака, опнал се с глава в тъмната вода и приличащ на желе, затова вдигна тоягата над главата си.

— Брей-брей! — закрещя главатарят.

Седмината, като се бутаха и зъбеха, вкупом се хвърлиха напред. Няколко секунди Кандид още чуваше Навините стъпки, после не му беше до тях. Страх го беше, срамуваше се, но скоро страхът попремина, защото неочаквано разбра, че само главатарят е истински побойник. Отбивайки ударите му, Кандид видя как останалите заканително, но безцелно размахват тояги, закачат се, олюляват се от собствените си великански махове и често спират да наплюнчат длани. Изведнъж един от тях отчаяно закрещя: „Потъвам!“ и шумно се метна в блатото, други двама хвърлиха тоягите и се заеха да го измъкват, но

главатарят напираше с крякане и тропане, докато Кандид случайно го цапардоса по капачката на коляното. Главатарят хвърли тоягата, започна да вие и клекна. Кандид отскочи.

Двама крадци измъкваха потъващия от блатото. Здравата беше закъсал, лицето му цялото посиняло. Главатарят клечеше и съсредоточено оглеждаше натъртеното.

— Тъпак си ти, татенце — рече главатарят неодобрително. — Че може ли така, кълвач селски! И откъде се взе такъв... Не си разбираш ползата, дърво недодялано...

Кандид се обърна и хукна презглава подир Нава. Крадците викаха след него сърдито и подигравателно, главатарят ревеше: „Дръжте го! Дръжте го!“ Не хукнаха подире му и Кандид се разочарова. Досадно му беше и бегом се опитваше да проумее как тези тромави, непохватни и простосърдечни хорица могат да предизвикват ужас в селата и по някакъв начин да унищожават мъртваците — иначе ловки и безпощадни бойци.

Скоро забеляза Нава: момичето подскачаше на тридесетина крачки напред, уверено удряше земята с боси пети. Видя как тя се скри зад завоя, после отново изскочи, вече насреща му, замръзна за миг и се втурна встрани, направо през блатото, като скачаше от пън на пън, само пръски летяха. Кандид замря.

— Стой! — закрещя той задъхано. — Полудя ли! Стой!

Нава мигом се спря, хвана се за огъваща се лиана и се обърна към него. Той видя как от завоя отсреща изскочиха трима крадци и също се спряха, гледайки ту него, ту Нава.

— Мълчане! — пискливо закрещя Нава. — Удари ги и ела тук! Няма да потънеш, не се страхувай! Удари ги, удари ги! С тоягата ги удари! Бий, бий, бий! Хо-хо-хо!

— Виж ти какво — рече един от крадците грижовно. — Дръж се там, не пискай, а се дръж, че иначе ще затънеш, после трябва...

Отзад също се чу тропот и викове „Хо-хо!“. Тримата чакаха отпред. Кандид хвана тоягата, постави я напреки пред гърдите си, засили се и налетя на тях, повали и тримата и падна. Удари се в нещо, но веднага скочи, Всичко се въртеше пред очите му. Някой отново страхливо закрещя „Потъвам!“ Друг навря брадата си в него и Кандид го цапардоса. Сопата се счупи. Кандид хвърли парчето и скочи в блатото.

Коренището се подхлъзна под краката му, едва не потъна, но веднага скочи на другото и започна тромаво да рипа от пън на пън, разлюлявайки вонящата черна мръсотия. Отсреща Нава ликуващо вресеше и дюдюкаше. Откъм гърба му се чуваха сърдити гласове: „Абе, вие какво, ръцете ли са ви вързани!“ „Ами ти, бе?“ „Изпущихме момичето, язък за момичето...“ „Откачи човекът, бие се!“ „Дрехите ми изпокъса, тъй де, каква дреха беше, цена нямаше мойта дреха, а той я изпокъса, даже не той я изпокъса, а ти ми я изпокъса...“ „Стига сте дрънкали врели-некипели, трябва да ги догоним, а не да дрънкаме... Гледате — бягат, а вие си дрънкате!“ „Ами ти бе!“ „Крака ми повреди, не виждате ли? Коляното ми повреди и как го направи — не разбирам, уж аз замагнах...“ „А Седмоокия къде е, момчета? Седмоокия се дави!“ „Дави се! Абе, наистина се дави! Седмоокия се дави, а те врели-некипели си дрънкат!“

Кандид спря до Нава, също се улови за лианата, дишаше тежко, гледаше как странните хора са се скупчили на пътя, ръкомахат и измъкват за краката и главата своя Седмооки. Чуваше се бърборене и пръхтене. Двама крадци опипваха тресавището с пръчки и вече крачеха към Кандид до колене в черната тиня, заобикаляйки дънерите. И пак за всичко са льготили, помисли Кандид. Блатото може да се прегazi, а казваха — само по пътеката можело. С крадците ме плашеха, мен, намерили с какво да плашат...

Нава го дръпна за ръката.

— Да тръгваме, Мълчане — каза тя. — Защо стоиш? По-бързо да тръгваме... Или искаш още да се биеш? Тогаз почакай да ти намеря тояга, набий тия двамата, другите сигурно ще се уплашат... Макар че, ако не се уплашат, те тебе, мисля, ще те надвият, защото ти си сам, а те, един, двама, трима... четирима.

— А къде отиваме? — попита Кандид. — До Колибите ли ще стигнем?

— Сигурно там — рече Нава. — Че защо пък да не стигнем до Колибите?

— Тогава върви напред — каза Кандид. Вече си беше поел дъх. — Показвай накъде.

Нава леко побягна към гората, към гъсталаците, към зеления мираж на ластарите...

— Изобщо не знам накъде да вървим и как — говореше тя бегом. — Но тук веднъж съм била, а може би даже не веднъж, а повече. Тук сме идвали с Хромавия, когато теб още те нямаше... Или не, беше, само че ходеше безпамятен, нищо не проумяваше, не можеше да продумаш, зяпаше всички като риба, после те дадоха на мен, аз те отчувах, ама ти сигурно нищо не помниш.

Кандид тичаше по стъпките ѝ и се стараше да диша уверено. Сегиз-тогиз се оглеждаше, крадците бяха далеч.

— А с Хромавия сме били тъдява — продължаваше Нава, — когато отмъкнаха жената на Пестника, момичето на Хромавия. Тогаз той все със себе си ме мъкнеше, чини ми се — искаше да ме замени, а може би му се дощя да ме вземе за дъщеря, та ходеше с мен по гората; беше много кахърен за момичето...

Лианите прилепваха за ръцете, шибаха лицата, мъртвите клъбца се впираха в дрехите или се въргаляха в нозете. Отгоре се сипеха някакви гадости и насекоми, слягаха се тежки безформени маси, просмукваха се надолу в плетеницата от зеленина и се разлюляваха току над главите им. Ту отдясно, ту отляво през завесата от лиани прозираха лепливи лилави гроздове — неизвестно дали гъбички, дали плодове, дали гнезда на гадини.

— Хромавия казваше, че тук нейде има село... — Нава говореше леко, сякаш изобщо не тичаше, а се въртеше в постелята си: веднага личи, че не е тукашна, тукашните не умеят да бягат. — Не нашето село и не Колибите, друго някакво, Хромавия ми рече името, ама съм го забравила, отдавна беше, теб още те нямаше... Или не, беше, само че нищо не проумяваше, още не бяха те дали на мен... А ти като бягаш, дишай през устата, не бива да дишаш през носа, и е добре да се говори, че иначе скоро ще се задъхаш, дълго още ще бягаме, покрай осите още не сме минали, там трябва бързо да тичаме, макар че оттогаз осите може да са се махнали... Осите били от онова село, а в него, разправяше Хромавия, отдавна нямало хора, станало Надвиване, тъй че никакви хора не били останали... Не, Мълчане, туй вече излъгах, туй за друго село го казваше...

Кандид започна да диша през устата, стана му по-леко. Вече бяха в най-гъстото. Само веднъж Кандид беше влизал толкова навътре — когато яхна мъртвака, че да го заведе при стопаните си, мъртвакът припна в галоп, жежък, като кипящ чайник, докато накрая Кандид

загуби съзнание от болка и скочи в мръсотията. После дълго го мъчиха мехури по дланите и по гърдите...

Стъмняваше се. Небето не се виждаше, вятърът ставаше посилен. Все по-рядко се виждаше открита вода, появиха се огромни колонии от червен и бял мъх. Мъхът беше мек, прохладен и пружинираше, приятно беше да стъпваш по него.

— Хайде... да си починем — изхриптя Кандид.

— Ами, не, какво говориш, Мълчане — отвърна Нава. — Тук не бива да почиваме. По-далеч от този мъх, този мъх е опасен. Хромавия казваше, че изобщо не било мъх, а едно такова животно, като паяк, заспиваш връз него и вече не се събуждаш, такъв е този мъх, нека крадците спят на него, ама те сигурно знаят, че не бива, иначе щеше да е добре...

Тя погледна Кандид и забави крачка. Кандид се добра до най-близкото дърво, облегна се с цялата си тежест и затвори очи. Много му се искаше да седне, да се строполи, но се страхуваше. Сърцето му биеше като лудо, изобщо не усещаше краката си, а дробовете му се пръскаха и болезнено се разливаха в гърдите при всяко вдишване, целият свят беше хлъзгав и соленик от пот.

— Ами ако ни догонят? — чу като през вата гласа на Нава. — Какво ще правим, Мълчане, ако ни догонят? Че тебе вече хич те няма, ти сигурно не можеш повече да се биеш, а?

Искаше да каже: мога, но едва помръдна устни. Не се страхуваше вече от крадците. Изобщо от нищо вече не се страхуваше. Страхуваше се само да мръдне, страхуваше се само да легне в мъха. Все пак това е Гората, каквото и да лъжат, това е Гората, помнеше го добре, никога не го забравяше — дори когато забравяше всичко останало.

— Ти даже вече и тояга нямаш — мърмореше Нава. — Да ти потърся ли тояга, Мълчане? Да ти потърся ли, а?

— Не — измърмори той. — Няма нужда... Тежка е...

Отвори очи и се заслуша. Крадците бяха наблизко, чуваше се как пръхтят и тропат сред буренаците, а в тропота им не се долавяше войнственост — и на крадците им е трудно.

— Да продължим — рече Кандид.

Пресякоха ивицата с опасен бял мъх, после ивицата с опасен червен мъх, започна прогизнало мочурище с неподвижна гъста вода, по която се олюляваха огромни бледи цветя с неприятен дъх на лещ, от

всеки цвят надничаше сиво петнисто животно и ги сподиряше с очите си, разположени на стъблото.

— Ти, Мълчане, ускори крачка — деловито говореше Нава, — че иначе ще те всмуче някое, после няма отървяване, не си мисли, че като си ваксиниран веднъж, вече няма да се впият — ще се впият, и още как! То после ще умре, ама на теб няма да ти е по-леко...

Внезапно блатото свърши и местността стана стръмна. Появи се висока ивичеста трева с остри режещи връхчета. Кандид се огледа и видя крадците. Кой знае защо, те бяха спрели. Кой знае защо, бяха нагазили до колене в блатото, опрени на тоягите, и гледаха подир тях. Грохнали са, помисли Кандид, и те са грохнали. Единият от крадците вдигна ръка, махна им да дойдат, викна:

— Хайде, слизайте, какво сте решили!

Кандид се обърна и продължи подир Нава. След тресавището да се върви по земята беше лесно, въпреки стръмнината. Крадците крещяха — на два, после на три гласа. Кандид се огледа за сетен път, крадците все така стърчаха наред блатото, в тинята, пълна с пиявици, не излизаха на сухото. Като видяха, че се обърна, отчаяно замахаха с ръце и един през друг закрепяха, трудно им се разбираше.

— Назад! — крещяха като че ли. — Наза-ад! Няма да ви пипнем! Ще си изпатите, тъпаци!

Не е толкова лесно — помисли Кандид със злорадство. — Самите вие сте тъпаци, знам ви вече. Я ме оставете... — Нава се беше скрила между дърветата и той побърза подир нея.

— Върнете се! Ще ви пу-усне-ем! — ревеше главатарят.

Не са грохнали съвсем, щом вдигат такава врява — се стрелна в главата на Кандид и той веднага помисли, че сега трябва да се отдалечат, а след това да си починат и да се почистят от пиявиците и кърлежите.

ПЕТА ГЛАВА

Перец се яви в приемната на директора точно в десет сутринта. Вече имаше опашка — около дванадесетина души. Поставиха Перец четвърти. Той седна в креслото между Беатриса Вах, сътрудничка от групата Помощ на местното население и мрачен сътрудник от групата Инженерно проникване. Ако се съди по опознавателния жетон на гърдите му и по надписа върху бялата картонена маска, мрачният сътрудник би трябвало да се казва Брандскугел. Приемната беше боядисана в бледорозово, на едната стена висеше табела: „Не пуши, не замърсявай, не шуми“, а на другата — голяма картина, изобразяваща подвига на пионер-лесопокорителя Съливан: Съливан с вдигнати ръце се превръща в скачащо дърво — буквално пред очите на потресените си другари. Розовите щори на прозореца са плътно спуснати, на тавана сияе гигантски полилей. Освен входната врата, на която пише „Изход“, в приемната има още една врата, огромна, тапицирана с жълта кожа и с надпис „Изход няма“. Надписът е със светещи бои — като мрачно предупреждение. Под надписа е бюрото на секретарката с четири разноцветни телефона и електрическа пишеща машина. Секретарката — пълна възрастна жена с пенсне — надменно изучава „Учебник по атомна физика“. Посетителите разговарят сдържано. Мнозина явно нервничат и трескаво прелистват стари илюстрирани списания. Всичко това доста приличаше на опашка пред зъболекарски кабинет и Перец пак усети неприятна хладина, тръпка в челюстите и желание незабавно да избяга някъде.

— Те дори не са мързеливи — рече Беатриса Вах, леко извърнала красивата си глава към Перец. — Но не понасят систематичната работа. Как вие например си обяснявате необичайната лекота, с която напускат заселените места?

— На мен ли говорите? — плахо попита Перец. Той нямаше понятие как може да обясни необичайната лекота.

— Не, на моншер Брандскугел.

Моншер Брандскугел поправи отлепващия се лъв мустак и задушевно отговори:

— Не знам — продължи Беатриса тъжно. — Щом нашите отряди се появят край селата, те изоставят домовете си, имуществото си и заминават. Създава се впечатлението, че изобщо не се интересуват от нас. Че нищо наше не им е необходимо. Как мислите, така ли е?

Известно време моншер Брандскугел мълчеше, сякаш размишляваше, и гледаше Беатриса през странните кръстообразни бойници на маската си, а след това произнесе с предишната си интонация:

— Не знам.

— Доста неподходящо е — продължи Беатриса, — че нашите групи са съставени само от жени. Разбирам, в този факт има дълбок смисъл, но често не достига мъжката твърдост, категоричност, бих казала — целенасоченост. За съжаление жените са склонни да се разпиляват, вие навярно сте го забелязали.

— Не знам — отвърна Брандскугел и в този момент мустакът му се откъсна и леко планира на пода. Той го вдигна, огледа го внимателно и повдигайки края на маската, деловито го наплюнчи и пак го залепи на мястото му.

На бюрото на секретарката мелодично дрънна камбанка. Тя отмести учебника, прегледа списъка, елегантно подпряла пенснето си, и обяви:

— Професор Какаду, канят ви.

Професор Какаду изтърва илюстрираното списание, скочи, пак седна, огледа се, пребледня, след това, захапал устни, с напълно изкривено лице отскочи от креслото и изчезна зад вратата с надпис „Изход няма“. Няколко секунди в приемната цареше болезнена тишина. След това отново замърмориха гласове и прошумоляха листове.

— Ние не можем да намерим — продължи Беатриса — с какво да ги заинтригуваме, да ги увлечем. Строим удобни сухи наколни жилища — те ги пълнят с торф и заселват там всякакви насекоми. Опитваме се да им предложим суха храна вместо онази кисела гадост, която ядат — без полза. Опитваме се да ги облечем по човешки — един умря, двама заболяха. Но ние продължаваме своите опити. Вчера разпръснахме по гората един камион огледалца и лъскави копчета...

Киното не им е интересно, музиката — също. Безсмъртните творби предизвикват у тях нещо като хихикане... Не, трябва да се започне с децата. Аз например предлагам да се ловят децата им и да се организират специални училища. За съжаление това е свързано с технически трудности: не можем да ги хванем с ръце, ще трябва особени машини... Впрочем вие го знаете не по-лошо.

— Не знам — отвърна тъжно моншер Брандскугел.

Отново дрънна камбанката и секретарката рече:

— Беатриса, ваш ред е. Заповядайте.

Беатриса се засуети. Искаше да се втурне към вратата, но се спря и се заоглежда тревожно. Върна се, надникна под креслото, шепнейки: „Къде ли е тя? Къде ли е?“, огледа приемната с огромните си очи, сграбчи косите си и закрещя: „Къде е тя?!“, а после улови Перец за сакото и го изхвърли от креслото. Под Перец се оказа една кафява папка, Беатриса я грабна и няколко секунди стоя със затворени очи и безмерно щастливо лице, притиснала папката до гърдите си, а подир това бавно тръгна към вратата, обвита в жълта кожа, и се скри зад нея. Перец се изправи сред гробовното мълчание, стараяйки се да не поглежда никого, и изтърси панталона си. Впрочем никой не му обърна внимание — всички зяпаха към жълтата врата.

Какво да му кажа? — помисли си Перец. — Ще му кажа, че съм филолог и не мога да съм полезен на Управлението, да ме пусне и повече кракът ми няма да стъпи тук, честна дума. А защо дойдохте тук? Винаги съм се интересувал от гората, но в гората не ме пускат. И изобщо тук попаднах случайно, аз съм филолог! Филолозите, литераторите, философите нямат работа в Управлението. Значи, правилно не ме пускат, разбирам го, съгласен съм... Не мога да съм нито в Управлението, откъдето кензат връз гората, нито в гората, дето ловят деца с машини. Да си бях тръгнал и да се захвана с нещо по-просто. Знаем, обичат ме, но ме обичат както детето обича играчките си. Служа за забавление, не мога никого да науча на онова, което знам... Не, това не трябва да казвам. Трябва да пусна сълза, ама откъде да я намеря тази сълза? Ще направя всичко на пух и прах и ще си тръгна пешком. Перец си представи как върви по прашния път под обгарящото слънце километър след километър, а куфарът се държи все по-самостоятелно. И с всяка крачка отива по-далеч и по-далеч от

гората, от своята мечта, от своята тревога, която отдавна вече стана смисъл на живота му...

Доста време не са повикали никого, помисли си той. Сигурно директорът е здравата заинтригуван от проекта за лов на деца. И защо никой не излиза от кабинета? Навярно има друг изход.

— Извинете, моля — рече той, обръщайки се към моншер Брандскугел. — Колко е часът?

Моншер Брандскугел погледна часовника си, помисли и отвърна:
— Не знам.

Тогава Перец се наведе до ухото му и прошепна:

— Никому няма да кажа. Ни-ко-му.

Моншер Брандскугел се разколеба, нерешително почука с пръсти по пластмасовия жетон със своето име, огледа се крадешком, нервно се прозя, пак се огледа и притискайки по-плътено маската, каза:

— Не знам.

После стана и припряно отиде в другия ъгъл на приемната.

Секретарката обяви:

— Перец, вие сте на ред.

— Как така аз? — изненада се Перец. — Аз съм четвърти.

— Нещатен сътрудник Перец — повиши глас секретарката. —

Вие сте на ред.

— Разсъждава... — скръцна някой.

— Ей такива трябва да се гонят — чу се отляво. — С нагорещен прът!

Перец се надигна. Краката му бяха като от вата, безцелно плесна с длани по хълбоците. Секретарката го гледаше внимателно.

— Души, котаракът му с котарак! — рече някой в приемната.

— Колкото да ни размотава...

— И този сме го търпели!

— Извинете, вие сте го търпели. Аз го виждам за пръв път.

— А аз, между впрочем, съвсем не за двайсети.

— Тихо! — изсъска високо секретарката. — Пазете тишина! И не мърсете пода — да, вие там... да, на вас говоря. И тъй, сътрудник Перец, ще влезете ли? Или да извикам охраната?

— Да — отвърна Перец. — Ще вляза.

Последният, когото видя в приемната, беше моншер Брандскугел, барикадиран зад креслото, озъбен, приклепнал, с ръка в

задния джоб на панталона. След това видя директора.

Директорът се оказа висок строен мъж на около тридесет и пет, в превъзходен скъп костюм. Стоеше до разтворения прозорец и ронеше трохи хляб на гълъбите, скупчили се на перваза. Кабинетът беше абсолютно празен, без нито един стол, дори без бюро, само на стената срещу прозореца висеше намалено копие на „Подвига на пионер-лесопокорителя Съливан“.

— Нещатният сътрудник на Управлението Перец? — попита с чист звънлив глас директорът, обръщайки към Перец свежото си лице на спортист.

— Да... аз съм — отрони Перец.

— Много, много ми е приятно. Най-после се запознахме. Здравейте. Фамилното ми име е Ахти. Много съм слушал за вас. Вече ще се познаваме.

Перец, прегърбен от боязливост, стисна протегнатата длан. Дланта беше суха и здрава.

— Пък аз, нали виждате, храня гълъбите. Интересна птица. В нея се долавя някаква огромна потенция. А как вие, мосю Перец, се отнасяте към гълъбите?

Перец се обърка, защото не обичаше гълъбите. Но лицето на директора излъчваше такава радушност, такъв жив интерес, такава нетърпеливо очакване на отговора, че Перец се овладя и излъга:

— Много ги обичам, мосю Ахти.

— Печени ли ги обичате? Или задушени? Аз например ги обичам в пирожка. Пирожка с гълъбово месце и чаша хубаво полусухо — какво по-добро от това? Как мислите?

И отново върху лицето на мосю Ахти изплуваха живият интерес и нетърпеливото очакване.

— Изумително — отвърна Перец. Той реши да зареже всичко и да се съгласява.

— А „Гълъбът“ на Пикасо! — каза мосю Ахти. — Веднага си спомням: „Не ял, не пил и не целунал даже — секундите неудържимо бягат...“ Колко точно е изразена идеята за нашата неспособност да уловим и материализираме прекрасното!

— Превъзходни стихове — тъпо се съгласи Перец.

— Когато за пръв път видях „Гълъба“, аз, както сигурно и много други, си помислих, че изображението е неточно, или поне

неестествено. Но после поради характера на работата ми често се заглеждах в гълъбите и изведнъж осъзнах, че Пикасо, този чудотворец, е уловил мига, когато гълъбът прибира крила да кацне. Крачетата му почти докосват земята, но самия той е още във въздуха, в полет. Мигът, когато движението се превръща в неподвижност, полетът — в покой.

— Пикасо има странни картини, които не разбирам — рече Перец, за да демонстрира независимост в разсъжденията.

— О, просто не сте го гледали по-продължително. За да се разбира истинската живопис, не е достатъчно два или три пъти годишно да прекрачиш галерията. Картините трябва да се гледат с часове. Колкото може по-често. И само оригинали. Никакви репродукции. Никакви копия... Погледнете тази картина. По лицето ви виждам, че мислите за нея. И сте прав: лошо копие. Но ако имахте възможност да се запознаете с оригинала, щяхте да разберете идеята на художника.

— И каква е тази идея?

— Ще се опитам да ви обясня — с готовност се отзова директорът. — Какво виждате на картината? Формално — получовек-полудърво. Картината е статична. Не се схваща, не се долавя прехода от едната същност към другата. В картината отсъства главното — посоката на времето. Но ако имахте възможност да изучите оригинала, бихте разбрали, че художникът е успял да вложи в изображението най-дълбок символичен смисъл, че е фиксирал не човека-дърво и даже не превръщането на човека в дърво, а точно и само превръщането на дървото в човек. Художникът е използвал идея от стара легенда, за да изобрази появата на новата личност. Ново от старото. Живо от мъртвото. Разум от бездиханна материя. Оригиналът съдържа време-движението! Векторът! Стрелата на времето, както бе казал Едингтън...

— А къде е оригиналът? — попита приветливо Перец.

Директорът се усмихна.

— Оригиналът, разбира се, е унищожен като предмет на изкуството, недопускащ двойко тълкуване. Първото и второто копие също са унищожени като предпазна мярка...

Мосю Ахти се върна до прозореца и с лакът избута гълъбите от перваза.

— Тъй. За гълъбите поговорихме — произнесе той с нов, чиновнически глас. — Името ви?

— Какво?

— Името. Вашето име.

— Пе... Перец.

— Година на раждане?

— Трийста...

— По-точно!

— Хиляда деветстотин и трийста. Пети март.

— Какво правите тук?

— Нещатен сътрудник съм. Прикрепен към групата Научна охрана.

— Питам ви: какво правите тук? — рече директорът, обръщайки към Перец неவிждащите си очи.

— Не знам... Искам да се махна.

— Вашето мнение за управлението?

— Има много добри хора, но...

— Достатъчно.

Директорът се приближи до Перец, прегърна го през рамо и каза, гледайки го право в очите:

— Слушай, приятел! Я зарежи! Да направим тройка, а? Ще хванем секретарката, видя ли каква жена! Не жена, а трийсет и четири удоволствия! „Да отпушим, момчета, заветната кварта!“ — провикна се той пресипнало. — А? Ще я отпушим ли? Я зарежи, не обичам. Схвана ли? Ти как си по тази част?

От него изведнъж замириса на спирт и чеснов салам, очите му се събраха към основата на носа.

— Ще повикаме инженера, моншер Брандскугел, моя приятел — продължи той, притиснал Перец до гърдите си. — Такива истории разправя — нямаш нужда от мезе... Тръгваме ли?

— Всъщност може — рече Перец. — Но аз...

— Ти какво?

— Аз, мосю Ахти...

— А бе я зарежи! Какъв мосю съм ти на теб! Камрад — разбра ли! Генацвали!^[1]

— Аз, камрад Ахти, бях дошъл да ви помоля...

— По-мо-ли! Нищо няма да пожаля! Мангизи искаш — мангизи! Не ти харесва някой — кажи, ще видим!

— Не, просто искам да замина. Не мога да си тръгна, а тук попаднах случайно, камад Ахти, и вече нямам работа. Разрешете ми да си тръгна. Никой не иска да ми помогне, моля вас като директор...

Ахти пусна Перец, оправи вратовръзката си и сухо се усмихна:

— Грешите, Перец — каза. — Не съм директорът. Аз съм референт на директора по кадрите. Извинявайте, че ви задържах. Моля през тази врата. Директорът ще ви приеме.

Той разтвори пред Перец ниската вратичка в ъгъла на своя гол кабинет и го покани с жест. Перец се изкашля, кимна сдържано, наведе се и се промъкна в другото помещение. Стори му се, че го плеснаха по задните части. Впрочем сигурно така му се бе сторило, или може би мосю Ахти бе затворил прибързано вратата.

Стаята, в която попадна, беше точно копие на приемната, даже секретарката беше копие на първата, но четеше книгата „Сублимация на гениалността“. В креслата пак така седяха бледи посетители със списания и вестници. Тук бяха и професор Какаду, страдащ от тежък нервен сърбеж, и Беатриса Вах с кафявата папка на колене. Останалите му бяха непознати, а под картината „Подвигът на пионер-лесопокорителя Съливан“ равномерно просветваше строг надпис „Тихо!“, затова тук никой не разговаряше. Перец внимателно се отпусна на крайчеца на дивана. Беатриса Вах му се усмихна — малко предпазливо, но приветливо.

След минута нервно мълчание дрънна камбанка, секретарката отмести книгата и рече:

— Преподобний Лука, вас канят.

Беше страшно да гледаш преподобния Лука и Перец се извърна. Нищо, помисли си той и затвори очи. Ще издържа. Спомни си как в една дъждовна есенна вечер домъкнаха Есфир, когото пиян хулиган заклал във входа на къщата, и съседите, надвиснали над него, и стъкълцата в устата — беше прегризал чашата, с която му донесоха вода... Да, помисли си той, най-тежкото е зад гърба ми...

Вниманието му беше привлечено от бързи остри звуци. Отвори очи и се огледа — през едно кресло от него професор Какаду яростно се чешеше под мишниците като маймуна.

— Как мислите, трябва ли да се отделят момичетата от момчетата? — с треперещ шепот попита Беатриса.

— Не знам — злъчно отвърна Перец.

— Комплексното възпитание, разбира се, има своите предимства — продължи да мърмори Беатриса, — но това е особен случай... Господи! — вресна тя изведнъж плачливо. — Дали ще ме изгони? Къде ще вървя тогаз? Отвсякъде вече ме изгониха, не ми останаха даже чифт прилични пантофи. Чорапите свършиха, пудрата — на буци...

Секретарката отмести „Сублимация на гениалността“ и строго предупреди:

— Не се отвличайте!

Беатриса Вах замря уплашено. В този момент ниската врата се разтвори и в приемната хлътна до голо избръснат човек.

— Има ли тук Перец? — звучно попита той.

— Има — рече Перец и скочи.

— На изхода с вещите! Колата тръгва след десет минути, чевръсто!

— Колата закъде? Защо?

— Перец ли сте?

— Да.

— Искате ли да си тръгвате, или не?

— Исках, но...

— Е, както щете — сърдито изрева обръснатият. — Моята работа е да ви кажа.

Той се скри и вратата хлопна. Перец се втурна подире му.

— Назад! — кресна секретарката и няколко чифта ръце го сграбчиха за дрехите. Перец отчаяно се метна, сакото му изпраща.

— Там е колата! — простена той.

— Да не сте откачили! — викна разгневената секретарка. — Къде се натискате? Ето ви вратата, написано е „Изход“, вие накъде?

Здравите ръце обърнаха Перец към вратата с надпис „Изход“. Зад вратата се оказа обширна многоъгълна зала с много врати и Перец се втурна да ги отваря една подир друга.

Ярко слънце, стерилно-бели стени, хора в бели престилки. Гол гръб, намазан с йод. Мирис на аптека. Не е тази.

Мрак, тракане на кинопрожекционен апарат. На екрана дърпат някого за ушите в различни посоки. Белите петна на недоволно

обърнатите лица. Глас: „Вратата! Затвори вратата!“. И тази не е.

Перец, плъзгайки се по паркета, пресече залата.

Ухание на сладкарница. Малка опашка с чанти. Зад стъклената преграда блестят бутилки кефир, цъфтят торти и пасти.

— Господа! — викна Перец. — Къде е тук изходът?

— На вас откъде ви трябва изход? — попита дебелият продавач с калпак на готвач.

— Оттук...

— Ами че ето — вратата, на която стоите.

— Не го слушайте — рече на продавача хилаво старче от опашката. — Този е някакъв зевзек, само задържа опашката... Работете, не му обръщайте внимание.

— Не се майтапя — рече Перец. — Колата ей сега тръгва...

— Да, този не е онзи — съгласи се справедливото старче. — Онзи винаги пита къде е клозетът. Къде, казвате, ви е колата, началство?

— На улицата...

— На коя улица? — попита продавачът — Улици много.

— Все ми е едно на коя, само веднъж да изляза.

— Ами, не — рече проникателното старче. — Този все пак е онзи. Просто си е сменил програмата. Не му обръщайте внимание.

Перец се огледа отчаяно, втурна се обратно в залата и натисна съседната врата. Вратата беше заключена. Недоволен глас се осведоми:

— Кой е?

— Трябва да изляза! — кресна Перец. — Къде е изходът?

— Почакайте, сегичка.

Зад вратата се чу шум, плисък на вода, звуци от преместване на кутии. Гласът попита:

— Какво ви трябва?

— Да изляза! Искам да изляза!

— Сегичка.

Щракна ключ и вратата се отвори. В стаята беше тъмно.

— Влезте — каза гласът.

Миришеше на проявител. Перец опъна напред ръце и направи няколко неуверени крачка.

— Нищо не виждам — призна.

— Ще свикнете — обеща гласът. — Вървете де, какво се спряхте?

Уловиха го за ръка и го поведоха.

— Подпишете се тук — каза гласът.

Перец усети между пръстите си молив. Вече смътно виждаше в мрака белеещ се лист хартия.

— Подписахте ли се?

— Не. Къде да се подпиша?

— Не се плашете, не е смъртна присъда. Подпишете се, че нищо не сте видели.

Перец се подписа напосоки. Пак здраво го хванаха за ръкава, прекараха го през няколко завеси, после гласът попита:

— Достатъчно ли се насъбрахте?

— Четирима — се чу сякаш иззад вратата.

— Направихте ли опашка? Помнете, отварям вратата и пускам по човек. Минавате по един, не се бутайте и без тарикатлъци. Ясно ли е?

— Ясно. Да не ни е за пръв път.

— Някой да си е забравил дрехите?

— Не сме, не сме. Пускайте.

Отново се чу превъртане на ключ. Перец едва не ослепа от ярката светлина и в същия миг го избутаха. Още не отворил очи, започна да се спуска по стъпала и едва тогава разбра, че се намира във вътрешния двор на Управлението. Недоволни гласове закрещяха:

— Хайде бе, Перец! По-бързо, докога ще чакаме!

Насред двора стоеше камион, препълнен със служители от групата Научна охрана. От кабината гледаше Ким и сърдито махаше с ръка. Перец изтича до камиона, метна се отстрани, грабнаха го и го хвърлиха на пода. В същия миг камионът изръмжа, лашна се, някой настъпи Перец за ръката, друг тежко седна връз него, разпищяха се, разсмяха се и тръгнаха.

— Перчик, ето ти куфара — рече някой.

— Перец, наистина ли си тръгвате?

— Пан Перец, да желаете цигарка?

Перец запали, седна на куфара и вдигна яката на сакото си. Подадоха му шлифера, той се усмихна с благодарност и се наметна. Камионът се носеше все по-бързо и макар че денят беше горещ, насрещният вятър бе доста остър. Перец пушеше, скрил цигарата в

свита длан, и се оглеждаше. „Пътувам — мислеше си той. — Пътувам. За последен път те виждам, стена. За последен път ви виждам, резиденции. Сбогом, гьол, сбогом, шахмат, сбогом, кефир. Колко е хубаво, колко е леко! Никога повече няма да вкуся кефир. Никога повече няма да сядам пред шахматната дъска...“

Служителите, наблъскани отзад, хванали се един за друг, си правеха завет и говореха на отвлечени теми.

— Изчислено е, аз съм го изчислил. Ако продължава така, след сто години на всеки квадратен метър от територията на Управлението ще се падат по десет сътрудника, а общата им маса ще е такава, че скалата ще се срути. За доставка на вода и продоволствия ще са необходими толкова транспортни средства, че ще трябва да се изгради автоконвейер между Управлението и Материка, колите да се движат със скорост четиридесет километра в час през дистанция един метър и да се разтоварват в движение... Не, напълно съм убеден, че дирекцията вече мисли за регулиране на притока от нови сътрудници. Разсъдете сами: комендантът на хотела — седем парчета, всеки момент осем, така не бива. И всички са здрави. Домарошчинер смята, че нещо трябва да се направи. Е, не задължително кастрация, както той предлага...

— Всеки да го каже, ама не и Домарошчинер.

— Нали затова казвам, че не е задължително кастриране.

— Казват, че годишните отпуски ще ги увеличат на шест месеца.

Пресичаха парка и Перец внезапно осъзна, че камионът върви в друга посока. Всеки момент ще излязат от вратата и ще поемат по серпантината, отдолу, под козирката.

— Слушайте, къде отиваме? — попита той разтревожено.

— Как къде? Да си вземем заплатата.

— Не на Материка, така ли?

— Какво ще правим на Материка! Касиерът е дошъл на биостанцията.

— Значи отиваме в биостанцията? В гората?

— Ами да. Ние сме от Научната охрана и получаваме парите си в биостанцията.

— А аз? — объркано попита Перец.

— И ти ще получиш. Полага ти се премия... Между другото, всички ли са с изправни документи?

Сътрудниците се размърдаха, започнаха да вадят от джобовете си разноформатни и разноцветни хартии с печати и внимателно да ги оглеждат.

— Перец, а вие попълнихте ли анкетата?

— Каква анкета?

— Моля ви се, какво значи „каква“? Образец номер осемдесет и четири.

— Нищо не съм попълвал — рече Перец.

— Боже милостиви! Как е възможно — ами Перец нямал документи!

— Карай, не е важно. Сигурно има пропуск.

— И пропуск нямам — каза Перец. — Нищо нямам. Само куфара и този шлифер... Аз не за гората се тъкмях, аз исках да си отивам.

— А здравна книжка? А ваксинация?

Перец поклати глава. Камионът вече пълзеше по серпантината и Перец равнодушно гледаше гората, плоските шуплести пластове до самия хоризонт, нейния застинал бурен кипеж, лепкавата паяжина от мъгли в сянката на скалата.

— Такива работи не минават метър — каза някой.

— Е, в края на краищата по пътя няма обекти...

— А Домарошчинер?

— Какво Домарошчинер, нали няма обекти...

— Това ти не го знаеш. И никой не го знае. Миналата година Кандид излетя без документи, отчаяна работа, и де го сега Кандид?

— Първо на първо, не миналата година, а много по-рано. И второ на второ, той просто загина на своя пост.

— Ами! Да си виждал заповед?

— Вярно е, заповед немаше.

— Тоест няма за какво да спорим. Както го затвориха в бункера на пропускателния пункт, тъй и до ден днешен си седи там. Попълва анкети...

— А как така ти, Перчик, не си попълвал анкети? Може би не ти е много чиста работата?

— Момент, господа! Това е много сериозен въпрос. Предлагам за всеки случай да проверим сътрудника Перец, тъй да се каже, в демократичен ред. Кой ще стане председател?

— За председател — Домарошчинер.

— Много добро предложение. За почетен председател избираме нашия многоуважаван Домарошчинер. По лицата ви виждам, че единодушно. А кой ще бъде протоколчик?

— За протоколчик — Вандербилд.

— Вандербилд ли? Е, какво пък... Има предложение за протоколчик да бъде избран Вандербилд. Има ли други предложения? Моля, който е за? Против? Въздържали се? Хм... Двама въздържали се. Вие защо се въздържахте?

— Аз ли?

— Да-да, точно вие.

— Не виждам смисъл. Защо да му вадим душата на човека, и без това не му е добре.

— Ясно. А вие?

— Не е твоя работа!

— Както искате... Протоколчик, запишете: двама въздържали се. Да започнем. Кой ще е пръв? Няма ли желаещи? Тогава разрешете аз. Сътрудник Перец, отговорете ми на следния въпрос: какво разстояние сте преодолели между двайсет и петата и трийстата си година: а — пеша, бе — с наземен транспорт, це — с въздушен транспорт? Не бързайте, помислете си. Ето ви лист и молив.

Перец послушно взе листа и молива и се напъна да си спомня. Отначало всички го гледаха, после им писна да го гледат и някой замърмори:

— Не се плаша от пренаселване. Знаете ли какво нещо е техниката! Виждали ли сте празното място зад работилниците? А каква техника има там! Вярно, в сандъци е, закована. Пък кой ще намери време да ги разкове, да види. И знаете ли какво зърнах оная вечер? Спирам да запаля цигара и изведнъж някакво пращане. Обръщам се и какво да видя — стената на една от кутиите, огромна, с хубав фасон, се изкъртва и се отваря като врата. И от кутията изпълзва механизъм. Няма да го описвам, сами разбирате защо. Но какво зрелище... Постоя значи тъй няколко секунди, измъкна от себе си нагоре дълга тръба с едно такова въртящо се накрая, огледа се, после пак се върна в кутията и издърпа капака. Не ми беше добре и просто не хванах вяра на очите си. А на сутринта си викам: „Я дай все пак да погледна“. Отивам и — настръхнах! Кутията си е наред, нито една дупчица, но капакът е закован с пирони — отвътре! А навън

стърчат остриета, блестящи, дълги колкото пръст. И си мисля: защо е излязъл? И само той ли е такъв? Може би те всяка нощ, ей така... да поогледат. И докато не е пренаселено, как да е, но някога ще ни направят такава Вартоломеева нощ, че ще ни хвъркнат кокалите от скалата надолу... Даже може не кокалите, ами брашно от кокали... Какво? Мерси, скъпичък, ти кажи на инженерите, ако искаш. Аз тая машина я видях, ама откъде да знам трябваше ли да я видя, или не трябваше? На кутията нищо не пише...

— И тъй, Перец, готов ли сте?

— Не — отвърна Перец. — Нищо не мога да си спомня. Отдавна беше.

— Странно. А аз например отлично си спомням. Шест хиляди седемстотин и един километър по железопътни релси, седемнайсет хиляди сто петдесет и три километра по въздух, (от тях три хиляди двеста и петнайсет километра по лична работа) и петнайсет хиляди и седем километра пешком. А пък съм по-стар от вас. Странно, твърде странно, Перец... Добре. Да опитаме по следващия пункт: какви играчки предпочитахте в предучилищна възраст?

— Танкове с пружини — каза Перец и изтри потта от челото си. — И бронетранспортъори.

— Аха, значи това помните! А е било в предучилищна възраст, така да се каже, в много по-далечни времена. Макар и по-малко отговорни, тъй ли е, Перец? Добре. Значи танкове и бронетранспортъори... Следващ пункт: на каква възраст почувствахте влечение към жени, в скоби — към мъже? Думите в скобите по правило се отнасят до жените. Можете да отговаряте.

— Отдавна — рече Перец. — Много отдавна.

— По-точно!

— А вие? — попита Перец. — Кажете по-напред вие!

Председателят вдигна рамене:

— Аз нямам какво да крия. За пръв път ми се случи на възраст девет години, когато ме къпеха с втората ми братовчедка... А сега моля вие.

— Не мога — каза Перец. — Не искам да отговарям на такива въпроси.

— Глупак! — прошепнаха му на ухото. — Излъжи нещо със сериозна мутра и край. Какво се мъчиш, кой ще проверява.

— Добре — покорно се съгласи Перец. — На възраст десет години. Когато ме къпаха заедно с кучето Мурка.

— Прекрасно! — възкликна председателят. — А сега избройте болестите, от които са страдали вашите крака.

— Ревматизъм.

— Друго?

— Периодично редуващо се куцане.

— Много добре. Още?

— Хрема.

— Това не е болест на краката.

— Не знам. При вас може да не е болест на краката. А при мен е точно на краката. Подгизнат ми краката — и хрема.

— Е, да предположим. Още?

— Малко ли са?

— Както искате. Но ви предупреждавам: колкото са повече, толкова по-добре.

— Спонтанна гангрена — каза Перец. — С последвала я ампутация. Това беше последната болест на краката ми.

— Засега напълно достатъчно. Последен въпрос: вашият мироглед, накратко.

— Материалист.

— А какъв именно материалист?

— Емоционален.

— Аз нямам повече въпроси. А вие, господа?

Нямаше повече въпроси. Някои от сътрудниците дремеха, други говореха, обърнаха гръб на председателя. Камрионът се тътреше бавно. Беше горещо, въздухът бе просмукан с влага и мирис на гора, неприятна и остра миризма, която обикновено не стига до Управлението. Камрионът се спускаше с изключен двигател и се чуваше как отдалеч, от много далеч се носи тихото ехо от буря.

— Поразен съм като ви гледам — започна протоколчикът, също обърна гръб на председателя. — Някакъв нездрав песимизъм. Човек по природа е оптимист, това първо. И второ, най-важното — нима мислите, че директорът по-малко от вас се грижи за тези неща? Ами че то е смешно даже! В последното си изказване, обръщайки се към мен, директорът разгърна една величествена перспектива. Просто дъхът ми замря от възторг, да, не ме е срам да си го призная. Винаги съм бил

оптимист, но тази картина... Ако искате да знаете, всичко ще бъде съборено, всичките там складове, къщички... Ще извисят ръст ослепително красиви сгради от прозрачни и полупрозрачни материали, стадиони, басейни, висящи градини, кристални кръчми и гостилници! Стъпала към небето! Елегантни гъвкави жени със загоряла мека кожа! Библиотеки! Мускули! Лаборатории! Пронизани от слънце и светлина! Плаващо работно време! Автомобили, глайдери, дирижабли... Дискусии, обучение насън, стереокино... След служебното време сътрудниците ще седят в библиотеките, ще размишляват, ще съчиняват мелодии, ще свирят на китари и други музикални инструменти, ще правят дърворезба, ще си четат един другиму стихове...

— А ти какво ще правиш?

— Дърворезба.

— И друго какво?

— И стихове ще пиша. Ще ме научат да пиша стихове, имам хубав почерк.

— А аз какво ще правя?

— Каквото искаш! — великодушно каза протоколчикът. — Дърворезба, ако щеш, пиши стихове... Каквото искаш!

— Не искам дърворезба. Аз съм математик.

— Тогава, моля! Занимавай се с математика колкото ти душа иска!

— С математика аз и сега се занимавам колкото ми душа иска.

— Сега за това получаваш заплата. Глупаво е. Ще скачаш от кулата.

— Защо?

— Как защо? Защото е интересно.

— Не е интересно.

— Какво искаш да кажеш — че не се интересуваш от нищо друго, освен от математика?

— Изобщо от нищо... Бачкаш цял ден и така каталясваш, че нищо повече не те интересува.

— Ти просто си ограничен човек. Но нищо, ще те развият. Ще намерят в теб някакъв талант, музика да съчиняваш, или да дълбаеш каквото и да е...

— Да съчинявам музика не е проблем. Ама откъде да се вземат слушатели...

— Хе, че аз ще те изслушам с кеф... Пък и Перец.

— Само тъй ти се струва. Няма да ме изслушаш. И стихове няма да пишеш. Ще се помотаеш около дървото и после хайде по мадами. Или ще се натряскаш. Знам те аз теб! И всички ви знам. Ще циркулираш от кристалната кръчма до диамантената гостилница. Особено пък ако има плаващо работно време. Страх ме е да си помисля какво ще бъде, ако има плаващо работно време.

— Всеки е в нещо гений — възрази протоколчикът. — Само трябва да се открие в него тази гениалност. Без да подозирам, аз например може да съм гений в кулинарията, ти да речем да си гений във фармацевтиката, но се занимаваш с други работи и не се разгъваш. Директорът спомена, че в бъдеще с този проблем ще се заемат специалисти, те ще откриват нашите скрити потенции...

— Абе, знаеш ли, потенцията е тъмна работа. Не споря, може наистина във всеки да дреме по един гений, ама какво да се прави, ако въпросната гениалност може да намери приложение само в далечното минало, или само в далечното бъдеще, а в настоящето даже не се брои за гениалност, все едно дали си я проявил, дали не си... Хубаво ще е, разбира се, ако ти се окажеш гений в кулинарията. Но ако се установи, че си гениален файтонджия, пък Перец е гениален секач на каменни остриета за копия, а аз — гениален ловец на някакво хикс-поле, за което никой бъкел не знае и ще се узнае чак след десет години... Тогава, когато, както е казал поетът, към нас ще се извърне черното лице на скуката...

— Момчета — рече някой, — не вземем кльопачка. Докато идем, докато дадат парите...

— Стоян ще ни нахрани.

— Да, теб ще нахрани Стоян! При тях е с дажби.

— Трябва, жена ми нали му даваше сандвичи.

— Нищо, ще потърпим, ето я бариерата.

Перец проточи шия. Отгатык жълто-зелената стена беше гората и пътят потъваше в нея като нишка на пъстър килим. Камионът мина покрай шперплатова табела: „ВНИМАНИЕ! НАМАЛИ СКОРОСТТА! ПРИГОТВИ ДОКУМЕНТИТЕ СИ!“ Вече се виждаше спуснатата ивичеста бариера, кабинката до нея, а вдясно — бодлива тел, белите главички на изолаторите, бойници с решетки и прожектори. Камионът спря. Всички се загледаха в пазача, който дремеше прав в кабинката,

кръстосал крака и с карабина под мишницата. На устата му висеше угаснала цигара, а в кабинката всичко беше във фасове. До бариерата стърчеше прът със забити върху него предупредителни надписи: „ВНИМАНИЕ! ГОРАТА!“, „ПОКАЖИ СИ ПРОПУСКА РАЗТВОРЕН!“, „НЕ НОСИ ЗАРАЗА!“. Шофьорът деликатно натисна клаксона. Пазачът отвори очи, мътно погледна пред себе си, после излезе от кабинката и се затътри към камиона.

— Нещо сте множко — каза той пресипнало. — За парите ли?

— Точно така — угоднически отговори бившият председател.

— По добра работа, приятна — рече пазачът. Той обиколи камиона, стъпи на стъпалото и погледна в каросерията. — Ох, колко сте много! — каза с упрек. — А ръчичките? Как са ръчичките, чисти ли са?

— Чисти — хорово отвърнаха служителите. Някои си показаха дланите.

— На всички ли са чисти?

— На всички!

— Хубаво — рече пазачът и се провря до пояс в кабината. От кабината се чу: — Кой е старши? Вие ли ще бъдете старши? Колко возиш? Аха... Да не лъжеш? Фамилията как ти е? Ким? Виж кво, Ким, аз твоето име ще го запиша... Здравсти, Волдемар! Бе все ти ли караш?... Пък аз все пазя. Покажи си удостоверение... Хайде, хайде, не ругай, покажи... Да ти е в ред удостоверение, иначе ще те... Абе ти защо връз удостоверение пишеш телефони? Чакай... Ква е тая Шарлотка? А-а, помня, помня. Дай и аз да го препиша... Е, мерси. Тръгвайте. Можеш да тръгваш...

Той скочи от стъпалото, вдигна прах с ботушите си, отиде до бариерата и легна върху тежестта. Бариерата бавно се вдигна, проснатите на нея мъжки гащи паднаха в праха. Камионът потегли.

В каросерията зашумяха, но Перец не ги чуваше: Гората! Гората приближава, надига се, извисява се по-високо и по-високо, като океанска вълна, и внезапно го поглъща. Няма вече слънце и небе, няма пространство и време, гората е заела тяхното място. Само миражи от сумрачни цветове, влажен плътен въздух, чудновати миризми, гъсти като дим, и тръпчив вкус в устата. Гората не докосва единствено слуха: ревът на двигателя и бърборенето на служителите заглушават горските звуци. Ето ти и гората, повтаряше Перец, ето и аз съм в гората,

безсмислено повтаряше той. Не отстри, а вътре, не наблюдател, а участник. Ето и аз съм в гората. Нещо прохладно и влажно докосна лицето му, погъделичка го, после се отдели и бавно се спусна на коляното му. Погледна го: тънко дълго влакно от растение, а може би от животно, а може би просто докосването на гората, приятелски поздрав или подозрително опипване; той не посмя да го пипне.

Камионът нахлуваше в гората като нашествие, жълтото, зеленото, кафявото покорно оставаха назад, а край пътя лежах изоставените и забравени колонии от ветерани на настъпващата армия — рухнали черни булдозери с яростно вдигнати ръждиви щитове, потънали до кабината в земята трактори, от които изпълзят като змии разплескани вериги, камиони без колела и без стъкла — всички мъртви, захвърлени за вечни времена, но все така безстрашно гледащи напред към пазвите на гората със своите изтърбушени радиатори и разбити фарове. А наоколо бушува гората, потръпва и се гърчи, променя цветовете си, прелива се и избухва, мами очите, връхлита и отстъпва, подиграва се, плаши и се шегува гората, и цялата е невъобразима, и не можеш да я опишеш, и съвсем те зашеметява.

[1] Генацвали — скъп приятел (груз.) — Бел.пр. ↑

ШЕСТА ГЛАВА

Перец, открянал вратата на всъдехода, гледаше хресталака. Не знаеше какво трябва да види. Някаква гнусна пихтия. Нещо странно, което не може да се опише. Но най-странното, най-непредставимото, най-чудното бяха хората сред хресталаците. Перец гледаше единствено тях. Вървяха към всъдехода, фини и ловки, уверени и изящни, стъпваха леко, без да се оглеждат, мигновено и точно избираха мястото, където да стъпят, и си даваха вид, че не забелязват гората, че в гората са като вкъщи, че гората отдавна им принадлежи, даже сигурно не само си дават вид, но и наистина мислят така, а гората виси отгоре им, беззвучно им се хили и им показва милиарди средни пръсти, хитро представяйки се за позната, за покорна, за проста — съвсем своя. До някога, до време...

— Ех, хубаво парче е тази Рита — изстена бившият шофьор Тузик на Перец. Той стоеше до всъдехода, широко разтворил кривите си крака, и придържаше в чатала си гърмящия и треперещ мотоциклет. — Щях да се добера аз до нея, ама да не беше тоя Куентин... Бдителен човек.

Куентин и Рита бяха вече съвсем близо и Стоян излезе насреща им.

— Това е Перец — рече Стоян. — Разказвал съм ви.

Рита и Куентин се усмигнаха на Перец. Не беше време да се разглеждат и на Перец само му проблесна, че никога досега не е виждал толкова странна жена като Рита и толкова покъртително нещастен човек като Куентин.

— Здравейте, Перец — каза Куентин, като се усмихваше окаяно. — Дошли сте да разгледате? Никога ли по-рано не сте идвали да видите?

— Аз и сега нищо не виждам — отвърна Перец. Очевидно тази нещастност и тази странност са невидимо, но здраво свързани помежду си.

Рита, обърнала гръб, запали цигара.

— Защото не гледате натам — каза Куентин. — Направо погледнете, точно отсреща. Не виждате ли?

Тогава Перец видя и мигом забрави за хората. То се появи като скрито изображение върху фотохартия, като фигурка от тайнствена детска рисунка от „Къде се е скрило зайчето?“ — и щом го погледнеш, никога вече не можеш да го изгубиш от очи. То беше съвсем близо, започваше само на десетина крачки от колелата на всъдехода и от пътечката. Перец конвулсивно преглътна.

Живият стълб се издигаше към короната на дърветата, сноп тънки прозрачни нишки, лепливи, блестящи, извиващи се и напрегнати, сноп, пронизващ дебелите листа и отиващ някъде нагоре, към небесата. И се раждаше от една клоака, от мазна клокочеща клоака, пълна с протоплазма, жива, активна, подпухнала от мехури примитивна плът, която усърдно се организира и мигом пак се разпада и изхвърля продуктите от разлагането върху плоския бряг, напльончен от лепливата пяна... И в същия миг сякаш се включиха невидими звукофилтри и от бученето на мотоциклета се отдели гласът на клоаката: клокочене, плисък, хлипане, бълбукане, провлачени блатни стонове; и се надигна тежката пелена на вонята й: на сурово гнило месо, на лимфа, на свежа жлъчка, на цвик, на топъл декстрин — и тогава Перец видя, че на гърдите на Рита и Куентин висят кислородни маски и как Стоян, гнусливо мръщейки се, вдигна към лицето си маската на респиратора, но не я надяна, сякаш вярваше, че зловонията могат да му разкажат нещо, което не са му разказали нито очите, нито ушите...

— Тук при вас вони — каза Тузик с отвращение. — Като в морга. А Куентин убеждаваше Стоян:

— Ти помоли Ким да се погрижат за дажбите. Все пак цехът ни е с вредни условия. Полага ни се мляко, шоколад...

Рита пушеше замислено, изстрелвайки дим от тънките си чувствителни ноздри.

Около клоаката грижливо наведените дървета потръпваха, клоните им бяха обърнати на една страна и униваха от клокочещата маса, и от тях се спускаха и падаха в клоаката дебели мъхести лиани, и клоаката ги поемаше, протоплазмата ги оглозгваше и ги трансформираше в себе си, както е могла да погълне и да сътвори от плътта си всичко наоколо...

— Перчик — рече Стоян. — Недей да се звериш така, ще ти изскочат зъркелите.

Перец се усмихна, но знаеше, че усмивката му е фалшива.

— А ти защо си взел мотоциклет? — попита Куентин.

— За всеки случай, ако заседнем. Те ще пълзят по пътеката, аз ще застана с едното колело на пътеката, с другото на тревата, а мотоциклетът ще върви отзад. Ако затънем, Тузик ще отиде с мотоциклета да извика буксир.

— Сто на сто ще затънете — каза Куентин.

— Естествено, че ще затънем — потвърди Тузик. — Глупав мерак, още тогава ви казах.

— Ти си трай — рече му Стоян. — Твоето е дребна работа... Скоро ли ще има излаз? — попита той Куентин.

Куентин погледна часовника си.

— Тъй... Тя сега се наплжда всеки осемдесет и седем минути... Значи остават... остават... нищо не остава, ето, започва.

Клоаката се наплждаше. Плоските ѝ брегове с припрени спазматични тласъци един след друг изблъскваха резени от белезникаво, неустойчиво потръпващо тесто, които безпомощно и сляпо се търкаляха по земята, после замираха, сплескваха се, изпъваха предпазливо лъжекрачета и веднага започваха да се движат смислено — все още суетливо, все още лутайки се, но вече в една посока, само в една точно определена посока, разпиляваха се, блъскаха се, по един радиус от утробата, към храсталаците и по-нататък, в една течлива белезникава колона, като огромни развлечени слузести мравки...

— Тук наоколо е истински батак — каза Тузик. — Така ще хлътнем, че и буксир не може да ни измъкне — никакво въже няма да издържи.

— Ще тръгнеш ли с нас? — попита Стоян Куентин.

— Рита е уморена.

— Добре де, Рита нека си иде в къщи, пък ние да тръгнем...

Куентин се колебаеше.

— Какво ще кажеш, Риточка? — попита той.

— Да, ще си ида в къщи — отвърна Рита.

— Добре. Пък ние ще идем, нали? Сигурно ще се върнем бързо. За малко, нали Стояне?

Рита хвърли фаса и без да се сбогува, тръгна по пътеката към биостанцията. Куентин се помота нерешително, после тихо рече на Перец:

— Мога ли да се настаня?

Той седна на задната седалка, в този миг мотоциклетът ужасно изрева, отскубна се изпод Тузик и високо подскачайки, полетя направо към клоаката. „Стой! — кресна Тузик, прикляквайки. — Накъде!“ Всички замряха. Мотоциклетът налетя на буците с диво врецане, изправи се на задното си колело и бухна в клоаката. Всички се наведоха напред. На Перец му се стори, че протоплазмата се огъна под мотоциклета, сякаш искаше да смекчи удара, леко и беззвучно го пропусна през себе си и се затвори отгоре му. Мотоциклетът млъкна.

— Свиня гадна! — рече Стоян на Тузик. — Какво направи!

Клоаката се превърна в уста, смучеща, вкусваща, наслаждаваща се уста. Тя въртеше в себе си мотоциклета, както човек смуче с език на едната и на другата страна голяма бучка захар. Мотоциклетът се въртеше в разпенената маса, изчезваше, появяваше се отново, безпомощно размахваше рогата на кормилото и с всяко появяване ставаше все по-мъничък, металната му обшивка изтъня, стана прозрачна като тънка хартия, през нея вече ясно се различаваха вътрешностите на двигателя, после обшивката се стопи, гумите изчезнаха, мотоциклетът изплува още веднъж и повече не се показва.

— Глътна го! — изрева Тузик с идиотски възторг.

— Свиня гадна! — повтори Стоян. — Ще ми платиш ти за това. Цял живот ще ми плащаш за това.

— Хубаво де — отвърна Тузик. — Ще платя. И какво толкоз направих? Врътнах газта в обратна посока — обясни той на Перец. — И оня хукна. Разбирате ли, пан Перец, исках да намаля газта, че да не трещи толкоз, ама врътнах в другата посока. Нито съм първият, нито съм последният. Пък и мотоциклетът си беше старичък... Аз ще си вървя — каза той на Стоян. — Какво да правя тук, ще си ида в къщи.

— Ти къде гледаш, бе! — извика внезапно Куентин с такава физиономия, че Перец неволно се отдръпна.

— Какво? — каза Тузик. — Където искам, там ще гледам.

Той гледаше назад, към пътеката, където под плътната жълто-зелена завеса на клоните се мяркаше оранжевата пелерина на Рита.

— Я ме пусни — рече Куентин на Перец. — Сега ще му обясня някои работи.

— Ти къде, ти къде! — развика се Стоян. — Куентин, ела на себе си!

— Няма какво да идвам на себе си, отдавна знам за какво се натиска.

— Слушай, не ставай дете... Стига! Ела на себе си!

— Остави ме, казвам ти, пусни ми ръката!

Те шумно се разпряха и блъскаха Перец от двете страни. Стоян здраво държеше Куентин за ръкава на сакото, а Куентин, почервенял и потен, без да сваля поглед от Тузик, с едната ръка избутваше Стоян, а с другата с все сила се мъчеше да превие Перец, та да го прекрачи. Той напираше с резове и с всеки рев все повече се изхлузваше от сакото си. Перец улучи подходящ момент и изскочи от всъдехода. Тузик продължаваше да гледа подир Рита — зяпнал, с влажни ласкави очи.

— И защо ходи с панталон — каза той на Перец. — Нова мода измислиха — да ходят с панталони...

— Не го защитавай! — крещеше от всъдехода Куентин. — Той не е никакъв полов неврастеник, а просто мерзавец! Пусни ме, ще му дам да се разбере!

— Пък по-рано имаше такива едни роклички — продължаваше мечтателно Тузик. — Увият парче плат и го забождат с безопасна игла. А аз значи взимам и я разкопчавам...

Ако това се беше случило в парка... Ако беше в хотела, или в библиотеката, или в тържествената зала... Това се е случвало и в парка, и в библиотеката, и в тържествената зала по време на доклада на Ким „Какво трябва да знае всеки работник от Управлението за методите на математическата статистика“. Но сега гората виждаше всичко това и чуваше всичко — циничната похотливост, бликнала в очите на Тузик, алената физиономия на Куентин, разпряхащ се до вратата на всъдехода, тъпото, говеждо, досадно мърморене на Стоян за работата, за отговорността, за глупостта, и дрънченето на откъснатите копчета в предното стъкло... И кой знае какво мислеше гората за всичко това — дали се ужасява, дали се усмихва, дали се мръщи гнусливо...

— ...! — каза Тузик с наслаждение.

Тогава Перец го удари. Сигурно го удари по скулата, защото изхрущя, и си навехна пръста. Всички млъкнаха. Тузик се хвана за бузата и изгледа Перец с изненада.

— Така не може — каза Перец твърдо. — Не трябва тук. Не трябва!

— Нямам нищо против — отвърна Тузик, повдигайки рамене. — Аз само защото нямам повече работа, мотоциклетът отиде, нали видяхте... И какво да правя тук?

Куентин гръмогласно попита:

— А един по мутрата?

— Добре де — с досада отвърна Тузик. — Ей тук ме удари, по костта... Без малко да е в окото.

— Не, аз питам: а още един по мутрата да искаш?

— Да — рече Перец решително. — Защото тук не трябва по този начин!

— Тогава да тръгваме — предложи Куентин и се отпусна на седалката.

— Туз, влизай — нареди Стоян. — Ако затънем, ще помагаш.

— Панталоните ми са чисто нови — възрази Тузик. — По-добре да съм на кормилото.

Никой не му отговори и той седна на задната седалка до Куентин. Перец се настани до Стоян и тръгнаха.

Мъничетата бяха вече доста далеч, но Стоян, като караше много внимателно с дясното колело по пътеката, а с лявото — по разкошния мъх, ги догони и мудно запълзя подире им, внимателно манипулирайки със съединителя. „Ще изпортиш съединителя“ — му рече Тузик, след това се обърна към Куентин и започна да обяснява, че изобщо не е имал предвид нищо лошо, че и без туй вече нямал мотоциклет, пък мъжът си е мъж и ако всичко му е нормално, той ще си остане мъж — гора да е наоколо, каквото и да е, без значение... „А по мутрата фраснаха ли те?“ — питаше Куентин. „Не, ти ми кажи на мен, ама без да лъжеш, фраснаха ли те по мутрата, или не?“ — прекъсваше той от време на време Тузик. „Не — отговаряше Тузик. — Не бързай, по-напред ме изслушай...“

Перец търкаше подутия си пръст и гледаше мъничетата. Децата на гората. Или може би слугите на гората... А може би и екскрементите на гората. Те бавно и неуморимо крачат в колона едно

подир друго, сякаш текат по земята, преливат през стволите на падналите дървета, през трапчинките, през локвите от застояла вода, през високата трева, през бодливите храсталаци. Пътеката се губи, потъва във вонящата мръсотия, скрива се под килима от твърди сивкави гъби, които с хрущане се чупят под колелата, после пак се появява, а мъничетата вървят по нея и си остават бели, чисти, гладки, без нито една прилепнала тревичка, без нито една рана от трънче, без нито едно петно от черната лепкава гнусотия. Те се леят с тъпа безмозъчна увереност, сякаш по отдавна позната и добре разучена пътека. Бяха четиридесет и три. „Отдавна се натискам за тук и ето, дойдох, и най-после виждам гората отвътре, и нищо не виждам. Можех да си измисля всичко това и в хотелската стая, в голата стая с трите незаети легла, късно вечерта, когато не ми се спи, когато е тихо и точно в полунощ започне да буха пневматичната преса и да набива пилоните на строителната площадка. Сигурно всичко, което е тук, в гората, можех да го измисля: и русалките, и бродещите дървета, и тези мъничета — как те изведнъж се превръщат в лесопокорителя Съливан, всичко — и най-нелепото, и най-святото. И онова, което е в Управлението, можех да го измисля, да си го представя, можех да си седя в къщи и да съчинявам, изтегнал се на дивана до радиото, заслушан в симфоничните джазове и в гласовете, бръщолевещи на непознати езици. Защото това тук нищо не значи. Да виждаш и да не разбираш — това е все едно да измисляш. Аз виждам, виждам и не разбирам, живея в свят, съчинен от някого, който не си е направил труда да ми го обясни на мен, а може би и на себе си. Тъга по разбирането — изведнъж си помисли Перец. — Ето от какво съм болен — от тъга да разбирам.“

Той извади подутия пръст и го долепи до хладната обшивка. Мъничетата не обръщат никакво внимание на всъдехода. Те сигурно дори не подозират неговото съществуване. Вонят остро и неприятно, кожата им е прозрачна и под нея като че ли някакви сенки се движат на вълни.

„Дайте да хванем едничко — предложи Куентин. — Не е трудно, ще го завием в моето сако и ще го отнесем в лабораторията.“ — „Не си струва“ — отвърна Стоян. — „Защо — възрази Куентин, — все едно, някога ще се наложи да си уловим.“ — „Страшно е — рече Стоян. — Първо, не дай си боже да умре, ще трябва да пишем доклад до

Домарошчинер...“ — „А, ние сме си варили — рече изведнъж Тузик. — Не ми хареса, а момчетата рекоха, че нищо му няма. Прилича на заек, а аз заек в устата си не слагам, мен ако питаш, каквото котка, таквоз и заек — все едно. Гнуся се...“ — „Аз забелязах нещо — рече Куентин. — Броят на мъничетата е винаги просто число: тринайсет, трийсет и три, четиридесет и седем...“ — „Глупости — възрази Стоян. — В гората съм срещал групи по шест, по дванайсет...“ — „В гората може — рече Куентин, защото после се разпръсват в разни посоки по групи. А клоаката наплодява винаги просто число мъничета, можеш да провериш по дневника, при мен всичко се води...“ — „А пък веднъж — започна Тузик — ние с момчетата хванахме една тукашна мадама, егати какъв майтап!“ — „Тогава напиши статия“ — рече Стоян. — „Вече съм я написал — каза Куентин. — Ще ми бъде петнайста...“ — „Пък моите са седемнайсет — рече Стоян. — Плюс една под печат. А кого взе за съавтор?“ — „Още не съм решил. Ким препоръчва мениджъра, казва: сега най-важното е транспортът, а Рита ме съветва коменданта...“ — „Само не коменданта“ — рече Стоян. — „Защо?“ — попита Куентин. — „Не взимай коменданта — каза Стоян. — Повече нищо няма да ти кажа, но го имай предвид.“ — „Комендантът разрежда кефира със спирачно масло — рече Тузик. — Туй още когато беше завеждащ бръснарницата. Тогаз ние с момчетата му пуснахме в апартамента цяла шепа дървеници.“ — „Казват, готви се заповед — продължи Стоян. — Който няма поне петнайсет статии, ще мине обработка...“ — „Ами да — каза Куентин. — Гадна работа, знам ги аз тия спецобработки, от тях косите ти спират да никнат и устата ти цяла година вони.“

„В къщи — мислеше си Перец. — По-бързо вкъщи. Сега вече съвсем нямам работа тук.“ После видя как редицата на мъничетата се развали. Перец преброи: трийсет и две продължиха направо, а единайсет, наредени в също такава колона, завиха наляво и надолу, където измежду дърветата изведнъж се видя езеро — застояла тъмна вода, съвсем близо до всъдехода. Перец огледа ниското облачно небе и бледите очертания на скалите на Управлението. Единайсетте мъничета уверено поеха към водата. Стоян спря двигателя, всички слязоха и гледаха как мъничетата прехвърлят кривия пън на самия бряг и едно подир друго тежко пльосват в езерото. По тъмната вода изплуваха мазни кръгове.

— Потъват — рече Куентин с изненада. — Давят се.

Стоян извади карта и я разгърна на калника.

— Така си и знаех — каза той. — При нас езерото не е отбелязано. Село трябва да има, не езеро... Ето какво пише: „Сел. Абориг. Седемнайсет дробна черта единайсет.“

— Винаги е тъй — намеси се Тузик. — Кой ходи в гората по карта? Първо, всички карти са измама, и второ, изобщо не трябва. Тук днес може, да речем, да е път, а утре да е река, днес е блато, пък утре турят бодлива тел и наблюдателница. Или отворят склад.

— Не ми се ще да продължаваме — рече Стоян и се протегна. — За днес стига, а?

— Стига, разбира се — съгласи се Куентин. — Пък и Перец има да получава пари, хайде в колата.

— Бинокъл! — викна внезапно Тузик, сложил длан на чело и жадно загледан в езерото. — Ако ме питаш, там се къпе жена.

Куентин се спря.

— Къде?

— Голичка — рече Тузик. — Ей богу, голичка. Съвсем нищо.

Куентин пребледня и веднага скочи в колата.

— Къде я виждаш? — попита Стоян.

— Ей там, на брега...

— Там няма нищо — рече Куентин пресипнало. Той стоеше на стъпалото и оглеждаше с бинокъл отсрещния бряг. Ръцете му трепереха. — Проклет лъжец... Пак му се е прищяло един по мутрата... Нищо няма! — повтори той и даде бинокъла на Стоян.

— Абе как да няма — рече Тузик. — Да не съм очиларка. Имам око ватерпас^[1].

— Чакай, чакай, не дърпай — ядоса се Стоян. — Що за навик, да дърпаш от ръцете...

— Нищо няма — мърмореше Куентин. — Лъже... Дрънка врели-некипели...

— Само аз знам какво е — рече Тузик. — Това е русалка, честна дума.

Перец трепна.

— Дайте ми бинокъла — каза той.

— Нищо не се вижда — рече Стоян, като му подаваше бинокъла.

— Намерили на кого да вярват — Куентин постепенно се успокояваше.

— Ей богу, има! — настояваше Тузик. — Сигурно се е гмурнала. Сега ще изскочи.

Перец нагласи бинокъла според очите си. Не очакваше да види нещо — би било съвсем просто. И нищо не видя. Гладката повърхност, далечен, обрасъл с дървета бряг, и силуетът на скалите над назъбеното очертание на гората.

— А каква беше? — попита.

Тузик се зае да описва подробно, очертавайки я с ръце. Разказваше с апетит и пламенно, но съвсем не онова, което интересуваше Перец.

— Да, разбира се... — каза той. — Да, да...

„Може би е излязла да посрещне мъничетата“ — мислеше си той, тръшнал се на задната седалка до помръкналия Куентин и загледан в ритмично мърдащите уши на Тузик — Тузик дъвчеше нещо. Излиза от горския гъсталак, бяла, студена, уверена, и пристъпва във водата, в познатата вода, влиза в езерото, както аз влизам в библиотеката, потапя се в разлюлените зелени сенки, плува да посрещне мъничетата и вече ги е посрещнала в средата на езерото, на дъното, и ги е повела някъде, за нещо, за някого, и ще се заплетат кой знае какви горски случки и може би на много мили оттук ще стане или ще започне да става нещо: между дърветата ще бликнат кълбета виолетова мъгла, която изобщо не е мъгла, или на някоя спокойна поляна ще заработи още една клоака, или нашарени аборигени, които досега са седели кротко, гледали са учебните филми и търпеливо са слушали обясненията на прегракналата от усърдие Беатриса Вах, внезапно ще станат и ще си идат в гората, за да не се върнат вече никога... И всичко ще има дълбок смисъл, както е пълно със смисъл всяко движение на сложен механизъм, и всичко ще бъде странно и значи безсмислено за нас, или поне за онези от нас, които още не могат да свикнат с безсмислицата и да я приемат за правило. Той смътно догади важността на всяко събитие, на всяко явление: и защо мъничетата за едно наплождане не могат да бъдат четиридесет и две, или четиридесет и пет, защо стволът на ей това дърво е обрасъл точно с червен мъх и защо от надвисналите клони не се вижда небето над пътеката.

Всъдеходът се тресеше, Стоян караше бавно и Перец отдалеч видя наклонения стълб и дъската с надпис. Надписът беше размит от дъждовете и избледнял, стар надпис върху стара мръсносива дъска, закована с два огромни ръждиви пирона: „Тук преди две години при трагични обстоятелства се удави редовият лесопокорител Густав. На това място ще бъде поставен паметник“. Всъдеходът, люшкащ се на едната и на другата страна, мина покрай стълба.

„И какво сега, Густав — мислеше си Перец. — Как ти се случи точно тук. Сигурно си бил бомба момче, Густав, с бръсната глава, правоъгълна власата челюст и златен зъб, от краката до главата покрит с татуировки, с ръце до под коленете, с липсващ пръст на дясната длан, отхапан в пиянска свада. И лесопокорител си станал, разбира се, не по настояване на сърцето, ами така са се стекли твоите обстоятелства, излежавал си на скалата, дето сега е Управлението, отсъдения срок и къде ще бягаш, освен в гората. А в гората не си писал статии и даже не си мислил за тях, а си мислил за други статии, написани за теб и против теб. И си строил тук стратегически път, нареждал си бетонни плочи и си изсичал гората встрани, че при необходимост на този път да кацат осеммоторни бомбардировачи. Ами че може ли гората да понесе това? Затова и те е удавила на сухо място. Но пък подир десет години ще ти поставят паметник, може на твоето име да кръстят кафене. Кафенето ще се казва «При Густав» и шофьорът Тузик ще си пие там кефира и ще милва раздърпаните гаджета от местния хор...

Тузик, струва ми се, има две присъди и кой знае защо все не за това, за което заслужава. Първия път хлътнал заради кражба на пощенския комплект на съответното предприятие, а втория — за нарушаване на паспортния режим. Пък Стоян например е чист. Той не пие нито кефир, нито нищо. Той нежно и чисто обича Алевтина, която от никого и никога не е обичана нежно и чисто. Щом излезе от печат двайсетата му статия, той ще предложи на Алевтина ръката и сърцето си и ще бъде отхвърлен въпреки статиите, въпреки широките рамене и красивия римски нос, защото Алевтина не може да търпи финягите, подозирайки (не без основание), че са до изумителност изтънчени развратници, Стоян живее в гората, където — не по примера на Густав — е дошъл доброволно и никога от нищо не се оплаква, макар че гората за него е всичко на всичко огромна грамада от непипнати материали за статии, предпазващи го от спецобработка... Можеш

безкрайно да се чудиш, че се намират хора, които свикват с гората, а повечето са такива. Отначало гората ги привлича като място за романтика или като доходно място, или като място, където всичко е позволено, или като място, където можеш да се скриеш. След това малко ги плаши, докато един ден открият за себе си, че «и тук е същата неразбория, както навсякъде другаде», това ги примирява с чудатостите на гората, но никой няма намерение да преживее тук до старини... Ето например Куентин — ширят се слухове, че той живее в гората, само защото се страхува да остави без надзор своята Рита, а Рита за нищо на света не иска да се махне и никому не обяснява защо... Ето, стигнах и до Рита... Рита може да потъне в гората и да не се връща цели седмици. Рита се къпе в горските езера. Рита плюе на всички разпореждания и никой не смее да ѝ прави забележки. Рита не пише статии, Рита изобщо нищо не пише, дори писма. Всички знаят, че нощем Куентин плаче и ходи да спи при барманката, когато барманката не е заета от никой друг... На биостанцията всичко се знае... Боже мой, вечерите те палят всички светлини на клуба, включват радиограмофона, пият кефир, пият много кефир и нощем, под лунната светлина, хвърлят бутилките в езерото — кой по-далеч. Бесуват, играят на желания или на бутилчица, на карти, на бiliarд, разменят жените си, а през деня в лабораториите пресипват гората от епруветка в епруветка, изучават гората под микроскоп, изчисляват гората с аритмометри, а наоколо стои гората, виси над тях, прокрадва се в спалните им, в душните часове преди буря до прозорците им идват тълпи бродещи дървета, надничат и сигурно също не разбират кои са тия, за какво са тук, защо изобщо са дошли...”

„Добре, че се махам — помисли си той. — Бях вече тук и нищо не разбрах, и нищо не открих от онова, което исках да откроя, но вече знам, че никога нищо няма да разбере и никога нищо няма да откроя, че всяко нещо си иска времето. Между мен и гората няма нищо общо, гората не ми е по-близка, отколкото Управлението. Но аз във всеки случай няма да се срамя тук. Ще си ида, ще работя и ще чакам. И ще се надявам, че ще му дойде времето...”

На двора на биостанцията беше пусто. Камионът го нямаше, нямаше опашка пред гишето на касата. Само на портала, препречил пътя, самотно стърчеше куфарът на Перец, а на перилата на стълбището висеше сивият му шлифер. Перец излезе от въсдехода и се

огледа тревожно. Тузик под ръка с Куентин поеха към столовата, откъдето се носеше дрънкане на паници и мирис на пушек. Стоян рече: „Дай да хапнем, Перчик“ и вкара всъдехода в гаража. Перец с ужас разбра какво означава това: виещ грамофон, безсмислено дрънкане, кефир, а може би и по чашка... И така всяка вечер, много, много вечери...

Прозорчето на касата хлопна, сърдитият касиер подаде глава и закрещя:

— Вие какво се мотаете бе, Перец! Колко още да чакам! Елате да се подпишете.

Перец с вдървени крака се приближи до касата.

— Ето тук, парафът — под сумата — рече касиерът. — Не там, ето тук. Какво ви става, ръката ви трепери. Вземайте...

И започна да брои банкнотите.

— А къде са другите? — попита Перец.

— Не бързайте... Другите са в плик.

— Не, аз имам предвид...

— Хич не ме интересува какво имате предвид. Аз заради вас няма да сменям установения ред. Ето заплатата. Получихте ли я?

— Аз исках да разбера...

— Аз ви питам: получихте ли заплатата? Да или не?

— Да.

— Слава богу. А сега премията. Получихте ли премията?

— Да.

— Край. Позволете да ви стисна ръката, бързам. До седем трябва да съм в Управлението.

— Аз само исках да попитам — нетърпеливо рече Перец — къде са останалите... Ким, камионът... Те обещаха да ме отведат... на Материка...

— На Материка не мога, трябва да ида в Управлението. Моля ви, да затворя гишето.

— Аз не заемам много място.

— Не това е важното. Вие сте възрастен човек, трябва да ме разберете. Аз съм касиер, ведомостите са при мен. Ами ако стане нещо с тях? Дръпнете си лакътя.

Перец дръпна лакътя си и прозорчето хлопна. През мръсното стъкло той видя как касиерът прибира ведомостите, натъпква ги както

падне, бутва ги в чантата, после вратата на касата се отвори, влязоха двама снажни пазачи, вързаха ръцете на касиера, надянаха на шията му примка и единият го поведе с въже, а другият взе чантата, огледа стаята и тогава забеляза Перец. Известно време те се гледаха през мръсното стъкло, след това пазачът много бавно и предпазливо, сякаш страхувайки се да не подплаши някого, постави чантата на стола и пак така бавно и предпазливо, без да сваля поглед от Перец, присегна към подпряната на стената карабина. Перец чакаше изтръпнал, не вярваше на очите си, а пазачът грабна винтовката, обърна се и излезе, като тръшна вратата подире си. Светлината угасна.

Тогава Перец се отдръпна от гишетото, на пръсти отиде до куфара, взе го и хукна навън, колкото може по-далеч от това място. Скри се зад гаража и видя как пазачът се показва на вратата, хванал карабината пред себе си, погледна наляво, надясно, под краката си, свали от перилата шлифера на Перец, обвеси го на ръката си, прерови джобовете, после пак се огледа и пое към къщата. Перец седна върху куфара.

Беше хладно, мръкваше се. Перец седеше и гледаше глупаво към светещите прозорци, до половината варосани. Зад прозорците мърдаха сенки, на покрива безшумно се въртяха решетестите уши на локатора. Дрънчаха паници, в гората крякаха нощни животни. После някъде пламна прожектор, плъзна син лъч и в лъча иззад ъгъла на къщата излезе самосвал, изтрака, подскочи в дупка с вода и потегли към портала, съпровождан от лъча. В коша на самосвала седеше пазачът с карабината. Палеше цигара, закрил се от вятъра, и се виждаше дебелото рошаво въже, вързано за лявата му китка и влизащо през отворения прозорец в кабината.

Самосвалът замина и прожекторът угасна. През двора, затътрил огромните си чепици, мина мрачната сянка на втория пазач с пушка под мишница. От време на време се навеждаше и опипваше земята — явно търсеше някакви следи. Перец притисна влажния си гръб до стената и замрял го изпрати с очи.

В гората викаха страшно и провлачено. Някъде хлопна врата. На втория етаж се запали лампа, някой високо рече: „Ами и при теб е една задуха!“. Нещо кръгло и блестящо падна в тревата и се изтъркала в краката на Перец. Той отново замря, но после разбра, че е бутилка от кефир. „Пеша — помисли си Перец. — Трябва пеша. Двайсет километра през гората. Това е лошото — че е през гората. Гората ще

види един жалък, треперещ човек, потен от страх и от умора, изкривен от куфара, който кой знае защо не хвърля. Аз ще се мъкна, а гората ще гука и ще пищи от всички страни.“

Пазачът отново се появи на двора. Вече не беше сам, до него вървеше още нещо, пръхтеше, дишаше тежко, нещо огромно и на четири крака. Спряха насред двора и Перец чу мърморенето на пазача: „На, ето, на... Не яж, глупачко, а души... Това не ти е салам, това е шлифер, трябва да душиш... Е? Шерше, ти казвам...“ Онова, което беше на четири крака, скимтеше и пръхтеше. „Е де! — рече пазачът с досада. — Ти само бълхи намираш!... Пъш!“ Те се разтвориха в мрака. До вратата прочаткаха токчета, вратата хлопна. После нещо студено и мокро докосна бузата на Перец. Той трепна и едва не падна. Беше огромен вълчар. Тихо изскимтя, въздъхна и положи тежката си глава върху коляното на Перец. Перец го погали зад ухото. Вълчарът се прозя и сигурно би поостанал, но в този миг на втория етаж гръмна грамофон. Кучето мълчаливо отскочи и се понесе нанякъде.

Грамофонът се дереше, на много километри наоколо не остана нищо освен него. И тогава като в приключенски филм навсякъде пламна синя светлина, порталът зейна и на двора като огромен кораб изплува великански камион, целият разцъфтял в съзвездия от сигнални светлини, спря и угаси светлините, които се стопиха бавно, сякаш горско чудовище издъхваше сетен път. От кабината се измъкна шофьорът Волдемар и закрепця, широко раззинал уста, креця дълго, до пресилване и свирепо, после плю, хлътна обратно в кабината и написа на портала с краката нагоре: „Перец!!!“ Тогава Перец разбра, че колата е дошла за него, грабна куфара и изтича през двора, страхувайки се да се огледа, страхувайки се да не чуе зад гърба си изстрели. С хиляди мъки изпълзя по двете стълбички до кабината — просторна като стая и докато настаняваше куфара, докато се нагласяше и търсеше цигара, Волдемар непрекъснато дрънкаше нещо, дереше се, жестикулираше и буташе с ръка Перец по рамото, но едва когато грамофонът млъкна, Перец най-после чу гласа му: Волдемар не говореше нищо особено, просто псуваше с най-мръсни думи.

Камионът още не беше успял да излезе от портала, когато Перец заспа — сякаш под носа му сложиха кърпа с етер.

[1] Ватерпас — прост уред за нивелиране — Бел.пр. ↑

СЕДМА ГЛАВА

Селото беше твърде необикновено. Когато излязоха от гората и го зърнаха долу, в котловината, първо ги порази тишината. Толкова плътна тишина, че дори не се зарадваха. Селото беше триъгълно и поляната, на която се беше опънало, беше също триъгълна — широк глинест пуцинак без нито един храст, без стръкче трева, сякаш обгорен и след това трамбован, съвсем мрачен, а от небето го откъсваха срасналите се корени на могъщи дървета.

— Не ми харесва това село — заяви Нава. — Тук едва ли ще измолим храна. Каква храна, щом и ниви си нямат, едничка само гола глина. Сигурно са ловци, хващат разни животинки и ги ядат, да ти се повдигне, като помислиш...

— Може да сме в селото на чудаците? — попита Кандид. — Може да е Глинещата поляна, а?

— Какво чудаково село бълнуваш? Чудаковото е село като село, като нашето село, само че в него живеят чудаци... Виж какво е мъртвило тук, не се виждат ни хора, ни деца, макар че децата може вече да са легнали... И защо ли не се виждат хора, Мълчане? Дай да не ходим в това село, хич не ми харесва...

Слънцето се скриваше и селцето в ниското потъваше в сумрак. Изглеждаше съвсем пусто, но не запустяло, занемарено или изоставено, а именно пусто, неистинско, сякаш не беше село, а декор. Да, помисли Кандид, сигурно няма смисъл да отиваме там, само че краката ме болят и друго си е под покрив. Да хапнеш нещичко. И нощ идва... Трябва, цял ден скитахме из гората, дори Нава е уморена, виси на ръката ми и не я пуска...

— Съгласен съм — каза той нерешително. — Няма да ходим.

— Няма, няма — отвърна Нава. — А като ми се яде? Докога ще стоим гладни? От заранта не съм хапвала... И тези твои крадци... Знаеш ли какъв апетит отварят? Виж, я хайде да слезем, да хапнем, пък ако не ни хареса, ще се върнем. Нощта ще бъде топла, без дъжд. Да тръгваме, какво чакаш!

Още в покрайнините някой го повика. До първата колиба направо върху сивата земя лежеше сив, почти гол човек. Лошо се виждаше в здрачината, почти се сливаше с пръстта. Кандид различи само силуета му върху белезникавия фон на стената.

— Накъде? — попита човекът с немощен глас.

— Да пренощуваме — отговори Кандид. — Заранта ще поемем към Колибите. Изгубихме пътя. Бягахме от крадци и изгубихме пътя.

— Значи сами сте дошли? — рече човекът вяло. — Браво, добре сте направили... Влезте, влезте, че работа има много, а хората съвсем намаляха... — Той едва изговаряше думите, като че ли заспиваше. — А трябва да се работи... много трябва да се работи... много...

— Няма ли да ни нахраниш? — попита Кандид.

— Ние сега... — човекът произнесе няколко думи, които се сториха познати на Кандид, макар да знаеше, че никога по-рано не ги е чувал. — Хубаво, че момче е дошло, защото момчето... — и той отново заговори неразбираемо, странно.

Нава дръпна Кандид, но той с досада измъкна ръката си.

— Не те разбирам — рече той на човека, като се стараше да го разгледа по-добре. — Кажеш, ще се намери ли храна при теб?

— Ако бяхте трима... — каза човекът.

Нава дръпна Кандид с все сила и двамата се оттеглиха встрани.

— Болен ли е, какво му има? — каза Кандид сърдито. — Разбра ли какво мънка?

— Защо разговаряше него! — шепнешком рече Нава. — Че той няма лице! Как ще говориш с него, щом няма лице?

— Защо да няма лице? — изненада се Кандид и се огледа. Човекът не се виждаше — беше си тръгнал, а може би — разтворил в здрачината.

— Ами тъй — отвърна Нава. — Има очи, има уста, а лице няма... — Тя се сгуши в него. — Като мъртвак е — каза. — Но не е мъртвак, мирише, иначе целият е като мъртвак... Да идем в друга къща, ама храна няма да набавим, не се надявай.

Тя го помъкна към следващата колиба и те надникнаха вътре. Всичко в този дом беше непривично — нямаше постели, липсваше домашната миризма, беше пусто, тъмно, неприятно. Нава подуши въздуха.

— Тук нивга не е имало храна — каза тя с отвращение. — В тъпо село си ме домъкнал, Мълчане. Какво ще правим тук? Никога в живота си не съм виждала такива села. Нито деца пицят, нито някой ходи по улиците.

Продължиха нататък. Под нозете им се стелеше прохладен лек прах, не долавяха даже собствените си крачки, и в гората нищо не бухаше и не бълболеше, както обикновено по вечерно време.

— Странно говореше — каза Кандид. — Ей-сегичка си спомних, чувал съм такава реч... А кога и къде — на, не помня.

— И аз не помня — добави Нава. — Пък е истина, Мълчане, и аз съм чувала такива думи, може насън, може и в нашето село, не онова, дето живеем сега с теб, а в другото, дето отдавна съм се родила, ама излиза, че трябва да е било доста отдавна, защото бях много малка, всичко съм забравила оттогава, сега като че ли си спомних, но истински не мога да си спомня.

В следващата къща те видяха човек, който лежеше направо на пода до прага и спеше. Кандид се наведе над него, разтърси го за рамото, но човекът не се събуди. Кожата му беше влажна и студена като на амфибия, тлъст беше, мек и почти без мускули, а в полумрака устните му изглеждаха черни и лъщяха мазно.

— Спи — каза Кандид на Нава.

— Как ще спи — отвърна Нава, — като гледа.

Кандид отново се наведе и му се стори, че онзи наистина гледа, полупритворил клепачи. Но само му се стори.

— Ами, не, спи си — рече Кандид. — Да тръгваме.

Нава премълча — като никога.

Отидоха до средата на селото, надничаха във всяка къща и във всяка къща виждаха спящи. Всички бяха тлъсти потни мъже, нито една жена, нито едно дете. Нава съвсем млъкна. И на Кандид му беше чоглаво. Коремите на онези къркореа гръмко, те не се събуждаха, но почти всеки път когато на излизане Кандид поглеждаше към тях, му се струваше, че го изпращат с къс предпазлив поглед. Съвсем мръкна, през процепите между клоните надзърташе пепелявото от луната небе и Кандид отново се сети, че всичко това отвратително прилича на добър театрален декор. Чувстваше се уморен до крайност, до пълно безразличие, мечтаеше само за едно: да се изтегне под покрив (за да не се стовари отгоре му някаква нощна гадина), макар и направо върху

твърдия утъпкан под, но по-добре в пуст дом, а не с тези подозрителни спящи. Нава съвсем увисна на ръката му.

— Не се страхувай — каза Кандид. — Няма нищо страшно.

— Какво рече? — попита тя сънено.

— Рекох: не се плаши, всички са полумъртви, с една ръка ще се справя.

— От никого не се страхувам — отвърна Нава сърдито. — Уморена съм, спи ми се, щом не ми даваш ядене. Само ходиш, ходиш, от къща в къща, от колиба в колиба, даже ми омръзна, навсякъде еднакво, всички вече спят, почиват, само ние двамата скитаме...

Тогава Кандид се реши и влезе в първата колиба. Беше съвсем тъмно. Ослуша се, опита се да разбере има ли някой, но долови само сумтенето на Нава, свряла чело в хълбока му. Пипнешком намери стената, провери сух ли е подът и легна, като сложи главата на Нава върху корема си. Нава вече спеше. Как да не я съжалиш, помисли той, не е хубаво тук... е, една нощ само... ще попитаме за пътя... денем сигурно не спят... в краен случай — към блатото, крадците са си отишли... пък и да не са... как ли са момчетата от Колибите? Нима пак вдругиден? Не, утре... утре...

Събуди го светлина и помисли, че е луната. В колибата беше тъмно, виолетов светлик проникваше през прозореца и през вратата. Стана му интересно — как лунната светлина може да нахлува едновременно и през прозореца, и през вратата отсреща, но после се сети, че е в гората, значи не може да има истинска луна, и веднага забрави за това, защото в ивицата светлина от прозореца се появи силует на човек, Човекът беше тук, в колибата, с гръб към Кандид и гледаше през прозореца, и по силуета личеше, че стои с ръце на гърба и навел глава, както горските жители не стоят никога — просто няма защо да стоят така, и както обичаше да стои до прозореца на лабораторията Карл Етинхоф — при дъждове и мъгли, когато нямаше работа, и той ясно схвана, че това е Карл Етинхоф, който веднъж тръгна от биостанцията за гората и вече не се върна, затова беше обявен за безследно изчезнал. Задъха се от вълнение, изкрещя: „Карл!“. Карл бавно се обърна, виолетовата светлина се плъзна по лицето му и Кандид видя, че не е Карл, а някакъв непознат местен човек, той безшумно се доближи до Кандид и се наведе над него, без да отпуска ръце иззад гърба си, и лицето му стана напълно видимо,

изнурено голобрадо лице, съвсем различно от Карловото. Не промълви нито дума, дори като че ли не видя Кандид, изправи се и пое към вратата, все така прегърбен, и когато прекрачваше прага, Кандид осъзна, че все пак е Карл, скочи и хукна подир него.

На вратата се спря и огледа улицата, помъчи се да укроти болезнения нервен трепет. Светло е, защото ниско над селото виси виолетово светещо небе, всички колиби изглеждат абсолютно плоски и абсолютно неистински, а точно на другата страна на улицата стърчи висока чудновата постройка, каквито в гората няма, и наоколо се навъртат хора. Човекът, който приличаше на Карл, вървеше самотен към съоръжението, приближи се до тълпата и се смеси, стопи се в нея, сякаш никога не бе го имало. Кандид също искаше да се приближи до съоръжението, но почувства, че краката му са омекнали и не може да върви. Изненада се как още стои на крака, в страха си да не падне понечи да се улови за нещо, но нямаше за какво, обграждаше го пустота. „Карл — мърмореше, олюлявайки се, — върни се, Карл!“ Повтори тези думи няколко пъти, после в отчаянието си закрепця, но никой не го чу, защото в същия миг екна стенание, жалостно и диво, откровен плач от болка, от който ушите зазвънтят и от очите бликват сълзи, и неизвестно как той веднага разбра, че се крещи точно откъм дългата постройка, може би защото нямаше откъде другаде. „Къде е Нава? — зариде той. — Момичето ми, къде си?“ Разбра, че в този миг я губи, че е дошъл мигът, когато изгубва всичко близко, всичко, което го свързва с този живот, и остава самотен. Обърна се, за да се вмъкне обратно в колибата, и видя Нава — отметнала глава, тя бавно падаше възник, подхвана я и я повдигна, без да разбира какво става. Главата ѝ беше отпусната назад и откритото гърло беше току пред очите му — онова място, където всички имат ямички между ключиците, Нава имаше две такива ямички, а той никога вече няма да ги види. Защото плачът не секваше, той разбра, че трябва да иде там, където някой плачеше. Разбираше — истински подвиг е сам да я отнесе там, но знаеше също, че за **тях** то не е никакъв подвиг, а съвсем естествена и нормална процедура, защото те не разбират какво значи това — да държиш в ръцете си дете, топло и единствено, и сам да го понесеш натам, където се плаче.

Викът секна. Кандид видя, че е пред самата постройка и сред хората, пред квадратната черна врата, опита се да проумее какво прави

тук с Нава на ръце, но не успя, защото от мрачния квадрат излязоха две жени и с тях Карл — и тримата навъсени и недоволни, и се спряха да разговарят. Различи как мърдат устните им, схвана, че спорят, че са раздразнени, но не разбра нито дума, само веднъж улови полупознатото „хиазма“^[1]. След това една от жените, без да прекъсва разговора, се обърна към тълпата и направи знак — като че ли канеше всички да влязат в постройката. Кандид рече: „Сега, сега...“ и още поздраво притисна Нава. Отново екна висок плач, всички наоколо се размърдаха, дебелациите започнаха да се прегръщат един друг, да се притискат, да се милват и да се гаят, очите им бяха сухи и устните плътно свити, ридаеха, крещяха, сбогуваха се, защото бяха мъже и жени и мъжете се прощаваха завинаги с жените. Никой не се решаваше да тръгне пръв, затова пръв тръгна Кандид, защото беше смел, защото знаеше какво е „трябва“, защото разбираше — все едно, вече нищо няма да помогне. Но Карл го погледна и едва забележимо отметна глава встрани и Кандид изпита непоносим ужас, защото онзи все пак не беше Карл, но нещо подразбра и заотстъпва, разбутвайки внимателно с гръб тълпата. И когато Карл втори път отметна глава, Кандид се обърна, метна Нава на рамо и хукна по празната осветена улица като в сън, олюлявайки се на омекналите си крака, без да чува зад гърба си тропота на преследвачите.

Опомни се, когато се удари в дърво. Нава извика и той я положи на земята. Под краката им имаше трева.

Оттук се виждаше цялото село. Над него като виолетов светец конус се виеше облак и къщите изглеждаха размити, размити изглеждаха и човешките фигури.

— Нищо не си спомням — продума Нава. — Защо сме тук? Нали вече си бяхме легнали да спим? Или сънувам?

Кандид я вдигна и продължи нататък — по-далеч, по-далеч, промъкваше се между храстите, заплиташе се в тревите, докато наоколо не стана съвсем тъмно. Тогава повървя още малко, положи Нава на земята и седна до нея. Висока топла трева, не се чувства никаква влага, никога не е виждал толкова сухо и благодатно място в гората. Главата го болеше и през цялото време го караше на сън, не искаше да мисли, изпитваше само чувство на огромно облекчение от това, че се канеше да направи нещо ужасно, но не го направи.

— Мълчане — рече Нава сънно, — знаеш ли, все пак си спомних, Мълчане, къде съм чувала по-рано такава реч. Ти самият говореше така, Мълчане, когато още беше безпаметен. Слушай, Мълчане, а може от това село да си родом? Може просто да си забравил, а? Че ти тогава беше много болен, Мълчане, съвсем безпаметен...

— Спи — прекъсна я Кандид. Не искаше да мисли. За нищо не искаше да мисли. Хиазма — спомни си. И веднага заспа. Не съвсем веднага. Спомни си, че не беше Карл безследно изчезналият; безследно изчезналият беше Валентин и обявата беше за Валентин, а Карл загина в гората и случайно намериха тялото му, сложиха го в оловен ковчег и го изпратиха на Материка. Но, помисли той, всичко това е сън.

Когато отвори очи, Нава още спеше. Лежеше по корем в рова между две коренища, свряла лице в свивката на лявата ръка, а дясната отпуснала встрани, и Кандид видя в мръсната ѝ полуразтворена шапа тънък блестящ предмет. Отначало не разбра какво е, спомни си чудноватия нощен полусън и страха, и облекчението, че ужасното не се беше случило. А след това се сети що за предмет е и дори названието му неочаквано изплува в паметта му, Това беше скалпел. Изчака, проверявайки съответствието между формата на предмета и звученето на думата, разбирайки подсъзнателно, че няма какво да проверява, всичко е вярно, но напълно невъзможно, защото скалпелът с формата и названието си чудовищно не съответства на този свят. Той побутна Нава.

Нава се събуди, седна и веднага се разбъбри:

— Какво сухо място, никога ни съм си представяла, че има такъвиз места, и каква само тревица расте, а, Мълчане?... — Млъкна и вдигна юмука със скалпела. Секунда го гледа, след това писна, хвърли го нервно и скочи на крака. Скалпелът се забодде в тревата и остана щръкнал. Погледнаха го и на двамата им стана страшно. — Какво ли е това, Мълчане! — прошепна накрая Нава. — Какъв страшен предмет... Или не е предмет? Може да е растение, а? Виж, тук всичко е толкова сухо, може да е покълнало?

— А защо ти се вижда страшен? — попита Кандид.

— Как да не е страшен — отвърна Нава. — Ти само го вземи... Опитай, опитай, тогава ще разбереш защо е страшен. И аз не знам защо е страшен...

Кандид взе скалпела — беше още топъл, а острият му връх студенееше и ако плъзнеш предпазливо пръст, можеш да намериш мястото, където вече не е топъл и става студен.

— Откъде го взе? — попита Кандид.

— Отникъде не съм го вземала — отвърна Нава. — Сигурно сам се е вмъкнал в ръката ми, докато съм спала. Усецаш ли колко е студен? Сигурно е искал да се стопли и се е мушнал в ръката ми. Никога не съм виждала такива... такива... не знам даже как да го кажа. Все пак сигурно не е растение, сигурно е гадина някаква, може да има и крачета, само че ги е скрила, затова е толкова твърда и злобна... Да поспим още, Мълчане? — Тя зяпна към Кандид. — А бяхме ли през нощта в селото? Ами че бяхме, имаше човек без лице и той мислеше, че съм момче. Търсихме къде да поспим... Да, а след това се събудих, нямаше те, започнах да опипвам... Ето кога се е вмъкнал в ръката ми — рече тя. — Ама чудна работа, Мълчане, тогава хич не се страхувах от него, даже напротив... Трябваше ми за нещо...

— Всичко е било сън — решително каза Кандид. Побиха го тръпки — спомни си нощта. И Карл. И как едва забележимо отметна глава: бягай, докато си здрав и читав! И това, че живият Карл беше хирург.

— Какво така млъкна, Мълчане? — неспокойно попита Нава, вгледана в лицето му. — Накъде си зяпнал?

Кандид я отбутна настрана.

— Сън е било — строго повтори той. — Забрави. По-добре потърси нещо за ядене, а аз ще го заровя...

— Не знаеш ли за какво ми е трябвало? — попита Нава. — Искан да направя нещо... Не обичам таквиз сънища, Мълчане — рече тя. — Да забравиш... Закопай го по-дълбоко, инак ще се измъкне и пак ще запълзи към селото, да плаши хорицата там... Добре ще е да сложиш отгоре по-голям камък... Копай де, а аз ще потърся храна. — Тя подуши въздуха. — Наблизо има плодове, чудна работа, откъде на толкова сухо място плодове.

Тя леко и безшумно затича по тревата и скоро се скри зад дърветата, а Кандид остана да седи, стиснал в дланта си скалпела. Не го зарови — изчисти острието със стиска трева и мушна скалпела в пазвата си. Спомни си всичко и въпреки това не разбираше: странен сън, страшен, от който — по нечие недоглеждане — е изпаднал

скалпел. Жалко, помисли той, днес главата ми по чудо е бистра и въпреки това не разбирам. Значи никога няма да мога.

Нава се върна бързо и изсипа от пазвата си цяла купчинка ягоди и няколко едри гъби.

— Там има пътека, Мълчане — рече тя. — Я по-добре да не се връщаме в туй село, за какво ни е, тъй де... да тръгнем по пътеката, все ще стигнем някъде. Ще разпитаме за пътя до Колибите и всичко ще се нареди. Чудна работа — колко ми се ходи в Колибите! Нивга по-рано не съм искала толкова. Хайде да не се връщаме в лукавото село, там още от началото не ми хареса, правилно си тръгнахме, че то сигурно щеше да ни сполети беда. Ако искаш да знаеш, нямаше защо изобщо да ходим, ами на теб и крадците ти викаха да не ходиш, ще си изпатиш, казваха, но ти нали никога никого не слушаш. Заради тебе едва не ни сполетя беда... Защо не ядеш? Гъбите са хранителни, боровинките са вкусни, само ги разтрий на дланта си, намачкай ги, защо днес си като дете? Сега си спомних: мама казваше, че най-хубавите гъби растат на сухо, но аз тогава не разбирах какво е това сухо, мама казваше, че преди имало много сухо, като на хубава пътека, затова тя разбираше, а аз не разбирах...

Кандид опита една гъба и я изяде. Гъбите наистина бяха добри и плодовете бяха добри, затова се почувства по-бодър. Но не знаеше какво да прави. Не искаше да се връща в селото. Опита се да си представи местността, както я обясняваше и рисуваше с пръчка по земята Хромавия, и си спомни, че Хромавия говореше за пътека към Града, която трябва да минава по тези места. „Много хубав път, говореше Хромавия със съжаление, най-правият път до Града, само дето не можем да минем през тресавището, това е лошото...“ Лъже! Лъже, куцията! И през тресавището е минавал, и в Града сигурно е ходил, но кой знае защо — лъже. А може пътеката на Нава да е въпросният прав път? Трябва да се рискува. Но първо да се върнем. В това село все пак трябва да се върнем!

— Ще трябва все пак да се върнем, Нава — каза той, когато се нахраниха.

— Къде да се върнем? В лукавото село ли да се върнем? — Нава се разстрои. — Защо ми говориш това, Мълчане? За какво ни е притрябвало това село? На, затуй не те обичам, Мълчане, ами с теб никога не мога да се разбере човешки! Нали вече решихме да не се

връщаме в селото и пътека ти намерих, а сега захвана приказки за връщане...

— Трябва да се върнем — повтори той. — И на мен не ми се ще, Нава, но трябва да се отбием. Ами ако там ни кажат как по-бързо да се доберем до Града?

— Защо в Града? Не искам в Града, искам в Колибите!

— Поемаме направо за Града — отвърна Кандид. — Не мога повече.

— Хубаво — съгласи се Нава. — Хубаво, ще идем в Града, даже по-добре, притрябвали са ни Колибите! Ще идем в Града, съгласна съм, с теб навсякъде съм съгласна, само хайде да не се връщаме в селото... Ти както искаш, Мълчане, ама на мен в това село не ми се връща...

— И на мен — рече той. — Но трябва. Не се сърди, Нава, и аз не искам.

— Ами като не искаш, не ходи!

Не искаше, а без да може да обясни защо, стана и уверено пое нататък, към селото — по топлатата суха трева, покрай топлите сухи стволове, замижал от топлото слънце, необичайно ярко за тези места, право към преживения ужас, от който мускулите се стягаха болезнено, право към плахата и странна надежда, която се промушваше през ужасите като тревичка през пукнатините на асфалт.

Нава го догони. Сърдита беше, дори някое време мълча, но в края на краищата не издържа:

— Само не си мисли — заяви тя. — С онези хора няма да приказвам, сега ти приказвай с тях, ти отиваш — ти приказвай. Аз не обичам да си имам работа с човек, който даже няма лице, не обичам такива работи... От такъв човек добро не чакай, щом не може момиче да различи от момче... От заранта ме боли главата и вече знам защо...

Селото се показва неочаквано — явно Кандид беше поел доста встрани и селото се показва между дърветата вдясно от тях. Всичко се беше променило, Кандид не разбра веднага защо. А после разбра: селото потъваше.

Триъгълната поляна беше покрита с черна вода, водата се надигаше просто пред очите им, заливаше глинещата котловина, наводняваше домовете, образуваше безшумни въртопчета по улиците. Кандид стоеше безпомощен и гледаше как прозорците се скриват под

водата, как се слягат и рухват прогизналите стени, как покривите пропадат, а от къщите не се показва никой, никой не се опита да стигне брега, нито един човек не плува на повърхността, може да няма хора, може да са избягали през нощта, но нещо му подсказваше, че едва ли всичко е толкова просто. Не е село, хрумна му, макет е, забравен от всички потънал в прах, а след това някому хрумва: а какво ли, ако го залеем с вода? Може да е забавно. И го заливат. Но забавно не става...

Тежко огъвайки се, покривът на плоската постройка безшумно изчезна под водата. По повърхността пропълзя безплътна въздишка, пробягаха вълни — и край. Пред Кандид лежеше обикновено триъгълно езеро, още плитко и безжизнено. След това ще стане дълбоко като пропаст, ще се завъди риба, която ще ловим, ще препарираме и ще слагаме във формалин.

— Знам как се нарича туй — започна Нава. Гласът ѝ беше толкова спокоен, че Кандид я погледна; наистина беше спокойна, дори сякаш доволна. — Туй се нарича Надвиване. Затова нямаха лица, ама не се сетих веднага. Сигурно са искали да станат езерни жители. Казвали са ми: ония, дето са живели в къщите, могат да останат да живеят и в езерото, сега тук завинаги ще бъде езеро, а който не иска, си отива. Аз например си отидох, макар че може и да е по-добре да живееш в езеро. Това никой не го знае... Да се изкъпем, а? — предложи тя.

— Не — отвърна Кандид. — Не искам да се къпя тук. Да идем на твоята пътека, хайде.

Да се измъкна веднъж, мислеше си той, иначе съм като оная машинка в лабиринта... Всички ние стърчахме наоколо ѝ и се смеехме, гледайки как предприемчиво се лута, търси, души... След това в малкото басейнче на пътя наливаха вода и тя трогателно се объркваше, но само за миг, после пак започваше деловито да мърда антени, да бръмчи и да души, не знаеше, че я наблюдаваме, и на нас хич не ни пукаше, че не знае, а сигурно това е най-страшното от всичко. Ако изобщо е страшно, помисли той. Необходимостта не може да бъде нито страшна, нито добра. Необходимостта е необходима, а всичко останало измисляме ние и машинките в лабиринтите, ако те изобщо могат да измислят. Щом сгрешим, необходимостта ни хваща за гърлото и ние почваме да плачем и да се жалваме колко жестока и ужасна е тя, а тя просто е такава, каквато е — глупавите и слепите сме ние. Днес

мога дори да философствам, помисли той. Сигурно е от сухотата. Виж ти, даже мога да философствам...

— Ето я твоята пътека — сърдито рече Нава. — Моля, върви...

Цупи се, помисли той. Не й дадох да се изкъпе, мълча през цялото време, наоколо е сухо, неприятно... Нищо, нека се цупи. Докато се цупи, мълчи, благодарен съм и на това. Кой ли ходи по тези пътеки? Толкова ли често някой ходи по тях, че не са запустели? Необикновена пътека, като че не е утъпкана, а прокопана...

В началото пътеката се виеше по удобни сухи места, но после стръмно се спусна по склона и стана мочурлива ивица от черна кал. Чистата гора свърши, опнаха се блата, обрасли с мъх, стана влажно и душно. Нава веднага се оживи — тук се чувстваше много по-добре. Бъбреше непрекъснато и скоро в главата на Кандид пламна и заживя първичният звънтящ шум и закрачи като в полусън, забравил всякакво философстване, забравил накъде е тръгнал, отдал се на случайни несвързани мисли — не мисли, а по-скоро представи...

... По главната улица крета Хромавия и разказва на всеки срещнат (ако няма хора, просто така), че тръгна, значи, Мълчан и Нава забра, за Града сигурно е тръгнал, а изобщо няма никакъв Град. Може да не е за Града, може за Тръстикино да е поел, в Тръстикино добре се хваща риба — пъхнеш палец във водата и готово. Но ако помислиш, за какво му е на него риба? Мълчан, глупакът, риба не яде, макар че може да е решил за Нава да налови. А Нава яде риба и той ще я храни с риба... Но защо тогаз през цялото време питаше за Града? Не-е, не е тръгнал за Тръстикино и трябва да се очаква, че едва ли скоро ще се върне...

Насреща по главната улица идва Пестника и казва на всеки срещнат: Мълчан все ходеше, все уговаряше, да тръгнем, казваше, за Града, Пестник, да тръгнем вдругиден, цяла година казваше вдругиден да тръгнем за Града, а като направих ядене до пръсване, че и дъртата ме псува, тръгна, без мен тръгна и без ядене... Един така тръгвал, тръгвал без ядене, козина по човката, но като го цапардосали хубавичко по челото, вече не тръгва, без ядене пък хич, в къщи си седи, дали му да се разбере...

А Опашкаря стърчи до закусващия в дома му старец и говори: Пак плюскаш, пак чуждо плюскаш. Ти не си мисли, казва, че ми е жал, само се чудя — как в такъв кльошав дъртак влизат толкова гърнета

силна храна! Ти си яж, казва, но признай, може все пак да не си ни единствен в селото? Може да сте трима или поне двама, а? Гадно е да те гледа човек как лапаш, лапаш, а след това тръгваш да обясняваш какво е редно и какво не.

Нава върви редом, обвинила с ръце ръката му, и разпалено разказва:

— И още един живееше в нашето село, казваха го Обидо-Мъченик, не го помниш, тогава още беше безпамятен. Този Обидо-Мъченик от всичко се обиждаше и питаше защо. Защо денем е светло, а нощем е тъмно? Защо има пияни бръмбари, а няма пияни мравки? Защо мъртваците се интересуват от жени, пък мъжете не са им притрябвали? Две жени му откраднаха мъртваците, една след друга. Първата още преди мен са отмъкнали, ама на втората вече бях, обикаляя и пита: Защо, пита, отмъкнали жената, а него не отмъкнали?... Нарочно по цели дни бродеше из гората, че да отмъкнат и него, да си найде жените, едната макар, ама те, разбира се, не го отмъкнаха, защото на мъртваците не са им притрябвали мъже, на тях жени им трябват, такъв си им е обичаят, а не мислят да си развалят обичая заради Обидо-Мъченика... Питаше още: защо трябва да работи на полето, щом в гората и без това има ядене до насита — слагай квасец и яж. Старейшината му говори: Като не искаш, не работи, никой не те кара насила... а оня многознайко все повтаря — защо, та защо. Или се лепне за Пестника. Защо, казва, Горното село цялото е мухлясало, а нашето не? В началото Пестника спокойно му обяснява: при горненците е станало Надвиване, а при нас още не е, там е цялата работа. Пък онзи пита: Защо при нас толкоз време няма Надвиване? Че за какво ти е на теб Надвиване бе, пита Пестника, да не ти е скучно без Надвиване? Обидо-Мъченика не се предава. Дойде Пестника, закрещя, стресна цялото село, размаха пестници и хукна при старейшината да се оплаква, и старейшината се разсърди, събра селото, почнаха Обидо-Мъченика да го наказват, ама така и не го хванаха... И за стареца много се лепеше. Старецът отначало спря да ходи у тях да яде, после взе да се крие, накрай не издържа и каза: Махай се, рече, от теб в устата ми хапка не влиза, откъде да знам защо? Града знае защо — и толкоз! Тръгна Обидо-Мъченика за Града и повече не се вясна...

Отдясно и отляво лениво плаваха жълто-зелени петна, глухо пухкаха презрели гъби-упойнички и мятаха във всички посоки рижи фонтани от спори, с вой налетя заблудена горска оса, гледаше да се

блъсне в очите им, наложи се да бягат стотина крачки, че да се отърват; многоцветни подводни паяци, увиснали на лианите, шумно и грижливо майсторяха обиталищата си; дърветата-скачачи приклякваха и се свиваха готови за нов скок, но почувствали хората, замираха и се преструваха на обикновени — и нямаше върху какво да спреш погледа си, и нямаше какво да запомниш. И нямаше за какво да размишляваш, защото да размишляваш за Карл, за отминалата нощ и за потъващото село би означавало да бълнуваш.

— Добър човек беше Обидо-Мъченика, те с Хромавия те намериха край Тръстикино. Тръгнаха за Мравчево, ала кой знае защо, се отплеснали в Тръстикино и там те намерили, домъкнаха те, поточно мъкнел те Обидо-Мъченика, а Хромавия само се тътрузел подире му и събирал всичко, което падало от теб... Много насъбрал, а после разказваше: уплашил се и всичко изхвърлил. Такива неща, викаше, по нас нивга не са расли и не може и да растат. После Обидо-Мъченика те съблече, шантави ти бяха дрехите, никой не проумя къде растат и как... Разряза дрехите и ги посади — мислеше, ще покарат. Ама нищо от тях не покара, не проби даже и той пак тръгна из селото да пита: „Защо, пита, като вземеш дреха, разрежеш я и я посадиш, покарва, а твойта, Мълчане, даже и не покълна... Той и за тебе се лепеше, не те оставяше на мира, но тогаз ти беше безпаметен и само мънкаше нещо неразбрано — като оня, дето беше без лице и се криеше. Така и нищо не научи за теб. После още много мъже ходиха в Тръстикино — и Пестника ходи, и Опашкаря, даже самият старейшина ходи, надяваха се да намерят още един такъв. Не, не намериха... И тогаз ме представиха на теб. Гледай го, казват, както можеш, отчуваш ли го — ще ти бъде мъж, а дето е чужденец — какво, че нали и ти си комай чужденка. Ами и аз съм чужденка, Мълчане, тъй де. Ето как беше работата: нас с мама ни хванаха мъртваци, а нощта беше без луна...”

Местността отново стана стръмна, но влагата не намаля, макар гората да стана по-чиста. Не се виждаха коренища, гнили съчки и грамади от гниещи лиани. Зеленината се изгуби, всичко наоколо потъна в жълто и оранжево, дърветата станаха по-спокойни, а блатото някак необикновено — гладко, без мъх и без мръсни петна. Изгуби се паяжината от ластари и от двете страни се виждаше надалеч. Тревата

край пътя стана по-мека и сочна, тревичка до тревичка, сякаш някой специално ги е подбирал и нареждал.

Нава спря на средата на думата, помири се въздуха и рече деловито, оглеждайки се:

— И къде ли да се скрием? Като гледам, няма къде да се скрием.

— Идва ли някой? — попита Кандид.

— Някакви много, и аз не знам какви... Не са мъртваци, но е добре да се скрием. Разбира се, може да не се крием, и без туй са наблизно, пък и къде да се скриеш. Хайде да застанем край пътя, пък ще видим... — Още веднъж подуши въздуха. — Някаква гадна миризма, не много опасна, но по-добре да я няма... Абе ти, Мълчане, нищо ли не усещаш? Тъй смърди, като от спарен квасец — стои под носа ти гърне, а в гърнето спарен квасец с мухъл... Ей ги! Дребни са, не е страшно, ще ги прогониш... Хе-хе!

— Млъкни! — рече Кандид, оглеждайки се.

Отначало му се стори, че насреща пълзят бели костенурки. После се убеди, че никога не е виждал такива животни. Приличаха на огромни непрозрачни амеби или на много млади дървесни плужеци, само че плужеците нямат лъжекрачета и са по-едри. Бяха много, пълзяха един подир друг чевръсто, ловко мятаха напред лъжекрачетата си и се преливаха в тях.

Скоро дойдоха съвсем наблизно — бели, блестящи, Кандид също усети остра непозната миризма и се отдръпна встрани от пътя, дръпна подире си и Нава. Плужеците-амеби пълзяха един подир друг край тях, без да им обръщат никакво внимание. Бяха само дванайсет и Нава не издържа — ритна последния, дванайсетия. Изпадна във възторг, натъкми се да ги догони и да ритне още някой, но Кандид я улови за дрехата.

— Ама че са смешни! — рече Нава. — И пълзят, сякаш хора крачат по пътеката... Интересно, къде ли отиват? Сигурно отиват в лукавото село, Мълчане, сигурно са оттам, връщат се и не знаят, че в селото вече е станало Надвиване. Ще се помотаят около водата и ще поемат обратно. И накъде ли, горкичките, ще поемат? Да търсят друго село?... Хей! — закрещя тя. — Не отивайте бе! Няма го вашето село, езеро е там!

— Млъкни! — каза Кандид. — Да тръгваме. Те не ти разбират езика, не викай напразно.

Продължиха. След плужеците пътеката беше хлъзгава. Срегнахме се и се разделихме, помисли Кандид. Срегнахме се и се разминахме. Аз отстъпих. Аз, а не те. Това обстоятелство изведнъж му се стори много важно. Те са малки и беззащитни, аз съм голям и силен, но аз отстъпих пътя и ги пуснах, сега аз мисля за тях, а те отминаха и сигурно изобщо не си спомнят за мен. Защото в гората те са в дома си, какво ли не се среща в гората. Както в къщи има хлебарки, дървеници, мокрици, или току-виж — налетяла глупава пеперуда. Или муха се заблъска в стъклото. А не е истина, че мухата се блъска в стъклото. Когато се блъска в стъклото, мухата си въобразява, че лети. Както аз си въобразявам, че вървя. Само защото мърдам крака. Сигурно е смешно да ме гледаш отстрани и... как да кажа... жално... жалко... как ли е правилно?

— Наблизо има езеро — рече Нава. — Да побързаме, жадна съм и гладна. Може риба да ми наловиш.

Ускориха крачката. Показаха се млади тръстики. Добре де, помисли си Кандид, приличам на муха. А на човек приличам ли? Спомни си за Карл, спомни си, че Карл не приличаше на Карл. Възможно е, помисли той спокойно. Твърде е възможно изобщо да не съм онзи човек, който кой знае преди колко години е катастрофирал с вертолет. Само че тогава не разбирам защо трябва да се блъскам в стъклото. Когато това се е случило с Карл, той навярно вече не се е блъскал в стъклото. Колко ли ще бъде странно, когато се приближа до биостанцията и ме видят. Добре е, дето помислих за това. За това трябва да мисля много и си заслужава. Добре е, дето имам време, едва ли скоро ще стигна биостанцията...

Пътеката се раздвои. Едната сигурно вървеше към езерото, а другата остро завиваше някъде встрани.

— Не натам — рече Нава. — Таз върви нагоре, а аз съм жадна.

Пътеката изтъня, стана просека и накрая съвсем се стопи в храсталаците. Нава спря.

— Знаеш ли, Мълчане — каза тя, — да не отиваме при това езеро, а? Това езеро нещо не ми харесва, нещо не е в ред. Ако питаш, даже не е езеро, има други неща освен водата...

— А вода има ли? — попита Кандид. — Искаше да пиеш, пък и аз няма да се откажа...

— Вода има — неохотно рече Нава, — ама топла. Лоша вода, мръсна... Слушай, Мълчане, стой тук, ужасно шумно ходиш, нищо не чувам от теб, шумиш само, спри и почакай, ще те извикам, ще ти свирна като скачач. Знаеш ли как свиря скачачът? Значи ще ти свирна като скачач. А ти ме почакай тук, даже по-добре поседи...

Тя хлътна в тръстиките и изчезна. Едва тогава Кандид обърна внимание на глухата, сякаш ватена тишина: нито жужене на насекоми, нито въздишки и сумтене на блато, нито крясъци на горски зверове, влажният топъл въздух е съвсем неподвижен. Не е сухата тишина на лукавото село — там беше тихо като нощем зад театрални декори. А тук е тихо като под вода. Кандид предпазливо приклепна, откъсна няколко тревички, разтри ги между дланите си и неочаквано откри, че тук пръстта е ядлива. Откъсна стръкче трева заедно със земята и започне да яде. Чимът добре утоляваше глада и жаждата, беше прохладен и леко солен. Кашкавал, помисли си Кандид. Да, като кашкавал... А то какво е? Швейцарски кашкавал, топен кашкавал, узрял кашкавал... Странно.

Нава безшумно изплува от тръстиките, приклепна до него и също безшумно започна да яде, бързо и усърдно. Очите ѝ бяха доволни.

— Добре е, че хапнахме — рече тя накрая. — Искаш ли да видиш езерото? Че то и аз искам още веднъж, но сама ме е страх. Онуй езеро е, дето Хромавия разправяше за него, но аз все мислех, че съчинява или му се е привидяло, а то оказа се истина, макар че може и на мен да ми се е привидяло...

— Да погледнем — каза Кандид.

Езерото се оказа на петдесетина крачки. Кандид и Нава нагазиха в мочурището и разтвориха тръстиките. На дебел пласт над водата се стелеше бяла мъгла. Водата беше топла, дори гореща, но чиста и прозрачна. Ухаеше на гозба. Мъглата плавно се олюляваше в правилен ритъм и след минута Кандид усети, че му се вие свят — в мъглата имаше нещо! Хора. Много хора. Всички голи и лежат съвсем неподвижни на повърхността. Мъглата ритмично се вдига и сляга, ту показвайки, ту отново скривайки жълто-белезникавите тела и отметнатите назад глави — хората не плуваха, хората лежаха връз водата като на плаж. Прилоша му. „Да се махаме оттук“ — прошепна той и дръпна Нава за ръката. Измъкнаха се на брега.

— Туй не са никакви удавници — рече Нава. — Не е разбрал Хромавия, просто са се къпали, ударил ги е горещ извор и всички са се сварили... Много е страшно, Мълчане — продължи тя след пауза. — Даже не ми се говори... И колко са много, цяло село...

Стигнаха до мястото, където пътят се раздвояваше, и спряха.

— Сега нагоре ли? — попита Нава.

— Да — отвърна Кандид. — Сега нагоре.

Свърнаха вдясно и заизкачваха склона.

— И всички са жени, забеляза ли? — попита Нава.

— Да — отвърна Кандид.

— Туй е най-страшното, туй хич не го разбирам. А може... — Нава погледна Кандид. — Може мъртваците да ги натирват тук? Сигурно мъртваците ги натирват — наловят от всички села, наблъскат ги в езерото и ги варят... Слушай, Мълчане, защо ни трябваше да излизаме от село? Да бяхме си седели, нищо толкова нямаше да видим. Щяхме да мислим, че Хромавия си съчинява, щяхме да си живеем спокойно, ама не, прищя ти се в Града да ходиш... А за какво ти е притрябвал Града?

— Откъде да знам — отвърна Кандид.

[1] Хиазма — термин от генетиката — Бел.пр. ↑

ОСМА ГЛАВА

Лежаха сред храстите в самия край на гората и оглеждаха билото през листата. Хълмът беше полегат и гол, на върха му като шапка лежеше облак виолетова мъгла. Нагоре беше открито небе, духаше напорист вятър и гонеше сиви облаци, ръмеше дъжд. А виолетовата мъгла седеше неподвижно, като в безветрие. Беше хладно, дори студено, те бяха мокри до кости, побиваха ги тръпки, тракаха зъби, но вече не можеха да се махнат: на двайсетина крачки, щръкнали като статуи, стояха три мъртвака с широко разтворени черни устни и с празни погледи зяпаха върха на хълма. Дойдоха само преди пет минути. Нава ги подуши и се втурна да бяга, но Кандид запуши устата ѝ с длан и я притисна към тревата. Малко се поуспокои, само трепереше, но вече не от страх, а от студ, и гледаше не към мъртваците, а към хълма.

На хълма и около него ставаше нещо странно, някакви грандиозни приливи и отливи. От гората с плътно басово жужене внезапно излитаха огромни ята мухи, устремяваха се към върха и потъваха в мъглата. Склоновете оживяваха от колони мравки и паяци, от храсталаците се измъкваха стотици плужеци-амеби, гигантски рояци пчели и оси, орляци многоцветни бръмбари уверено прелитаха под дъжда. Беше шумно — като при буря. Вълната се вдигаше към върха, просмукваше се във виолетовата мъгла, изчезваше в нея и тогава внезапно настъпваше тишина. Хълмът ставаше мъртъв и гол, но след някое време се вдигаше врява, отново всичко изригваше из мъглата и се устремяваше към леса. Само плужеците оставаха на върха, но вместо тях по склона се юрваха най-невероятни и неочаквани създания, неугледни ръкоядци щъкаха на чупливите си крачета и още някакви непознати, невиджани, пъстри, многооки, голи, блестящи — полужверове, полунасекоми... И пак ставаше тихо, и пак всичко се повтаряше отначало, и пак, и пак, в заплашителен напорист ритъм, с незатихваща енергия — струва ти се, че всичко винаги е било така и винаги така ще бъде, в същия ритъм и със същата енергия... По едно

време от мъглата със страшен рев изскочи млад хипоцет, на няколко пъти пробягаха мъртваци и мигом се мушваха в гората, като оставяха подире си белезникави ивици застиваща пара. А неподвижната виолетова мъгла гълташе и изплюваше, гълташе и изплюваше неуморимо и методично като машина.

Хромавия разправяше, че Града бил на хълма. Може това да е Града, може това да наричат Град. Да, сигурно това е Града. Но какъв е неговия смисъл? Кому е необходим? И тази необикновена дейност... Очаквах нещо такова... Глупости, нищо такова не съм очаквал! Мислех само за стопаните му, а къде са те — стопаните? Кандид погледна мъртваците. Стърчаха в предишните си пози, все тъй зинали. Може би греша, помисли Кандид. Може те да са стопаните. Сигурно през цялото време греша. Съвсем се отучих да мисля. Ако ми хрумнат някои мисли, веднага се оказва, че съм напълно неспособен да ги свържа... Досега от мъглата не е излизал нито един плужек. Въпрос: а защо от мъглата не е излизал нито един плужек?... Не, не така. Трябва подред. Търся начало на разумна дейност... Грешка, пак грешка. Разумната дейност изобщо не ме интересува, аз просто търся някого, който да ми помогне да се върна у дома. Да ми помогне да преодолеея тези хиляди километри гора. Да ми каже поне накъде да вървя... Мъртваците трябва да имат стопани, аз търся тези стопани, аз търся първопричината на разумната дейност. Малко се ободри — този път излезе свързано. Да започнем отначало. Да премислим всичко — спокойно и без суетене. Сега не бива да се суетя, сега е време да премисля всичко спокойно и без суетене. Да започнем отначало. Мъртваците трябва да имат стопани, защото мъртваците не са хора и защото мъртваците не са животни. Следователно — мъртваците са направени. Ако бяха хора... А защо всъщност да не са хора? Той разтри чело. Вече реших този въпрос. Отдавна, още в село. Даже два пъти го решавах, кой знае защо, първия път забравих решението, а сега забравих доказателството...

Той разтърси глава и Нава тихичко му изшътка. Той притихна и известно време лежа неподвижно, заровил лице в мократа трева.

... Защо не са животни — бях го доказал някога. Високата температура... Не, глупости... Той с ужас откри, че е забравил дори как изглеждат мъртваците. Помнеше само нажежените им тела и острата болка в дланите си. Обърна глава и погледна мъртваците. Да,

сега не мога да мисля, сега ми е противоположно да мисля, а точно сега трябваше да мисля по-напрегнато от всякога. „Време е да хапнем; това вече ми го разказа, Нава; вдругиден тръгваме“ — ето всичко, което е по силите ми. Но аз тръгнах! Аз съм тук! Ще вляза в Града. Каквото и да е това Града. Целият ми мозък е обрасъл с гора. Не разбирам нищо... Аха, спомних си. Тръгнах към Града, за да ми обяснят всичко: за Надвиването, за мъртваците, за Великото разрохване на Почвата, за езерата с удавници... Оказва се, че всичко отначало докрай е лъжа, пак са ме лъготили, на никого не трябва да вярвам... Очаквах, че в Града ще ми обяснят как да стигна до своите, нали старецът през цялото време говореше: В Града знаят всичко! Не може да не знаят за нашата биостанция, за Управлението. Даже Хромавия през цялото време дрънкаше за Дяволските ридове и за хвърчащите села... Но какво може да ми обясни виолетовата мъгла? Ще бъде страшно, ако виолетовата мъгла е стопанинът. А защо „ще бъде страшно“? Ами че то вече е страшно! Ами че това просто се натрапва, Мълчане: навсякъде тук стопанин е виолетовата мъгла, да не би да не помня? Пък и това изобщо не е мъгла... Ето какво било значи, ето защо хората са натирени като животни в хрусталаците, в блатата, издавени в езерата: те са били прекалено слаби, не са разбирали нищичко, пък и да са разбирали — какво са могли да попречат... Когато още не бях прокуден, когато още си бях вкъщи, някой убедително доказваше, че контактът между хуманоиден и не-хуманоиден разум е невъзможен. Да, невъзможен е. Разбира се, че е невъзможен! Сега вече никой няма да ме упъти как да стигна до дома. И моят контакт с хората е невъзможен, мога да го докажа. Мога да видя и Дяволските ридове, казват, човек би могъл да ги види, ако се качи на подходящо дърво и ако сезонът е подходящ, стига първо да намери подходящо дърво. Нормално човешко дърво. Кое не скача. И не те изхвърля. И не се опитва да ти избоде очите. Все едно — няма такова дърво, от което може да се види биостанцията... Биостанцията ли? Би-о-стан-ци-я. Забравих какво е това биостанция.

Гората отново забуча, зажува, затрепца, запръхтя и отново към виолетовия купол се втурнаха пълчища мухи и мравки. Един рояк прелетя над главите им и се разсипа върху храстите, мъртви и слаби, неподвижни и едва пошавващи — онези, които роякът бе премачкал в полета си. Кандид усети неприятно парене по ръката и я погледна,

Лакътят му, опрян в рохкавата земя, беше оплетен с нежни нишчици плесен. Кандид равнодушно ги разтри с длан. А Дяволските ридове са мираж, помисли той, няма нищо такова. Щом те говорят за Дяволските ридове, значи нищо, ама нищо такова няма, лъжат и сега вече не знам защо всъщност дойдох...

Отстрани се чу познато заплашително пръхтене. Кандид се обърна — едновременно иззад седем дървета тъпо гледаше към хълма огромен хипоцет. Единият от мъртваците се оживи, обърна се и направи няколко крачки насреща му, отново се чу пръхтене, запращаха дървета и хипоцетът се отдалечи сред шумолящите клони. Даже хипоцетите се страхуват от мъртваците, помисли Кандид. Кой ли не се страхува от тях. Къде да ги намеря тези, които не се страхуват?... Реват мухи... Глупаво, нелепо — мухи да реват. Осите... и те реват...

— Мама! — прошепна внезапно Нава. — Мама идва...

Стоеше на четири крака и гледаше през рамо. На лицето ѝ бяха изписани изненада и недоверие. Кандид видя как от гората излязоха три жени и тръгнаха към подножието на хълма, без да обръщат никакво внимание на мъртваците.

— Мама! — вресна Нава с чужд глас, прескочи Кандид и хукна право към тях. Кандид също скочи и му се стори, че мъртваците са съвсем наблизко, даже усеща горещия дъх от телата им.

Трима, помисли той. Трима... И един стига. Погледна към мъртваците. Ето го и края, помисли. И защо се домъкнаха тук тези лелки? Мразя жените, белите все от тях идат.

Мъртваците затвориха очи, главите им бавно се извъртваха подир бягащата Нава. След това отведнъж пристъпиха напред, а Кандид надви себе си и изскочи насреща им.

— Назад! — закрещя той на жените, без да се обръща. — Махайте се! Мъртваци!

Мъртваците бяха грамадни, плещести, новички, без нито една драскотинка, без нито едно белегче. Техните невероятно дълги ръце докосваха тревата. Без да ги изпуска от очи, Кандид се спря на пътя им. Мъртваците гледаха някъде над него и приближаваха бавно и уверено, а той се отдръпваше, отстъпваше, отлагаше неизбежното начало и неизбежния край, повдигаше му се, ала не смееше да спре. Зад гърба му Нава закрещя: „Мамо! Това съм аз! Мамо!“ Глупави жени, защо не бягат? Да не са се вдървили от страх? Спри се, молеше той себе си,

спри се! Колко можеш да отстъпваш? Но не можеше да се спре. Нава е там, помисли си. И онези три глупачки... Дебели сънливи равнодушни глупачки... И Нава... Че какво ме интересуват те, помисли. Хромавия отдавна да беше офейкал с куция си крак, а за Пестника да не говорим... Но аз трябва да се спра. Несправедливо е, но аз съм длъжен да се спра! Хайде, спри!... А не можеше и се презираше, и се гордееше, и се мразеше за това, и продължаваше да отстъпва.

Спряха мъртваците. Рязко, като по команда. Онзи, който крачеше най-отпред, замря с вдигнат крак, а след това бавно и сякаш нерешително го отпусна на тревата. Устните им отново виснаха вяло и главите им се обърнаха към върха на хълма. Кандид, все още отстъпвайки, се огледа. Нава, размахала крака, висеше на врата на една от жените, а онази май се усмихваше и я потупваше по гърба. Другите две стояха встрани спокойно и ги гледаха. Не мъртваците гледаха, не хълма, даже не Кандид — непознатия брадясал мъж, може би крадец. Мъртваците стърчаха неподвижни като примитивни древни изваяния, краката им сякаш се бяха сраснали със земята, сякаш в цялата гора не беше останала нито една жена, която да хванат и да замъкнат там, където им е заповядано; изпод краката им — като дим от жертвенаклада — се вдигаха облачета пара.

Тогавя Кандид се обърна и тръгна към жените. Не, не тръгна, а се потътри, невярващ в нищо, невярващ нито на очите, нито на ушите, нито на мислите си. Под черепа му блъскаше кълбо болка и цялото му тяло стенеше от предсмъртното напрежение.

— Бягайте — каза той отдалеч. — Бягайте, докато не е късно, защо стоите! — Осъзнаваше, че дрънка безсмислици, но това беше инерцията на дълга, затова продължаваше несъзнателно да мърмори: — Мъртваците са тук, бягайте, аз ще ги задържа...

Не му обърнаха внимание. Не че не го чуваха или не го виждаха — младичката, още дете, сигурно само две години по-голяма от Нава, още съвсем тънкокрака, го гледаше и се усмихваше приветливо; той просто нищо не значеше за тях, като бездомен пес — от онези, дето тичат навсякъде без цел и могат с часове да се навъртат около хората, очаквайки дявол знае какво.

— Защо не бягате? — тихо рече Кандид, Вече не чакаше отговор и те не му отговориха.

— Ай-ай — говореше бременната, смееше се и поклащаше глава. — Да не повярваш! На теб вярва ли ти се? — попита тя момичето. — И на мен. Мила моя — рече тя на Навината майка, — и какво? Оня сигурно здравата пъхтеше? Или само се връткаше и се обливаше в пот?

— Не е вярно — отвърна момичето. — Бил е прекрасен, нали? Свеж като зората, в благоухания...

— Като лилия — поде бременната. — От миризмата му ти се зави свят, а от лапите му тръпки те побиха... Поне успя ли да кажеш „ах“?

Момичето прихна. Майката на Нава се усмихваше с неохота. Бяха набити, здрави, невероятно чисти, сякаш измити — и наистина бяха измити: късите им коси бяха мокри и жълтите, прекалено широки дрехи прилепваха за мокрите им тела. Майката на Нава беше по-ниска и по-възрастна от другите. Нава я прегърна през кръста и опря лице до гърдите ѝ.

— Не ги разбирате тези работи — каза майката на Нава с престолено пренебрежение. — И откъде ще знаете за тях? Вие, необразованите...

— Нищо де — прекъсна я бременната. — Откъде да знаем. Затова и питаме... Кажи, моля те, а какъв беше коренът на любовта?

— Горчив ли беше? — обади се момичето и отново прихна.

— Точно така — каза бременната. — Плодът е доста сладък, макар и лошо измит...

— Нищо, ще го измием — отвърна майката на Нава. — Дали изчистиха Паяшкия басейн? Или ще трябва да я носим в долината?

— Коренът е бил горчив — каза бременната на момичето. — Неприятно ѝ е да си спомня. Чудна работа, а разправят — незабравимо било! Слушай, мила, а ти сънуваш ли го понякога?

— Не е остроумно — отговори майката на Нава. — Повдига ми се даже...

— Че ние не се правим на остроумни! — изненада се бременната. — Просто ни е интересно.

— Толкова увлекателно разказваш — каза момичето. — Разкажи още нещо.

Кандид слушаше жадно и се опитваше да намери някакъв скрит смисъл в този разговор, но не разбираше нищо. Разбираше само, че онези двете се подиграват с майката на Нава, че Навината майка е

оскърбена и иска да го скрие или да прехвърли разговора на друга тема, но не успява. А Нава е вдигнала глава и внимателно следи говорещите.

— Приказваш, като че ли и ти си родена в езеро — каза Навината майка на бременната, този път с нескрито раздражение.

— О, не — отвърна бременната. — Но аз не успях да получа толкова добро образование и дъщеря ми — тя се потупа по корема — ще се роди в езеро. Това е цялата разлика.

— Какво си се лепнала за мама, дебелано дърта! — неочаквано я прекъсна Нава. — Първо се виж на какво приличаш, пък после се заяждай! Че ще взема да кажа на мъжа ми, така ще ти стопли с пръчка дебелия задник, та ще видиш едно заяждане...

И трите жени се разкискаха.

— Мълчане! — писна Нава. — Защо се смеят?

Все още смеейки се, жените огледаха Кандид. Майката на Нава — с изненада, бременната — равнодушно, а момичето някак неопределено, може би с интерес.

— Кой пък е този Мълчан? — попита майката на Нава.

— Моят мъж — отговори Нава. — Вижте какъв е хубав и добър. Той ме спаси от крадци...

— Какъв ти мъж! — каза бременната с неприязън. — Слушай, момиче, не измисляй!

— Ти не измисляй — отвърна Нава. — Какво се бъркаш? Теб какво те засяга! Да не е твой мъж! Аз с теб, ако искаш много да знаеш, изобщо не говоря. С мама говоря. Намесва се като стареца, без да пита, без разрешение...

— Ти какво — рече бременната на Кандид, — да не би наистина да си мъж?

Нава се сви. Майката ѝ я обхвана здраво и я притисна. Тя гледаше Кандид с отвращение и ужас. Само момичето продължаваше да се усмихва и усмивката му беше толкова приятна и ласкава, че Кандид се обърна към него.

— Ама не, разбира се — каза той. — Каква жена ми е тя. Дъщеря ми е... — Искаше да разкаже, че Нава го е излекувала, че я обича много и се радва, дето всичко свърши толкова добре и щастливо, макар нищо да не разбира...

Но момичето изведнъж прихна, закикоти се, размаха ръце:

— Така си и мислех — рече през смях. — Този не ѝ е мъж... ей го нейния мъж! — И посочи майката на Нава. — Този да е... неин... мъж! Ох, не мога!

На лицето на бременната се появи весело изумление и тя започна с демонстративна съсредоточеност да оглежда Кандид от главата до петите.

— Ай-ай... — започна тя със същия тон, но майката на Нава нервно я прекъсна:

— Стига! Омръзна ми! Махай се оттук — каза тя на Кандид. — Върви си, какво чакаш! Върви в гората...

— Кой би помислил — тихо пропя бременната, — че коренът на любовта може да е толкова горчив... толкова мръсен... и космат. — След това улови погледа на Навината майка и махна с ръка: — Край! Не се сърди, мила моя. Шегата си е шегата. Ние просто сме доволни, че намери дъщеря си. Това е невероятна сполука.

— Ще работим ли, или не? — попита майката на Нава. — Или ще се занимаваме с дрънканици?

— Тръгваме, не се сърди — рече момичето. — Ей-сега започваме извеждането.

Тя кимна, усмихна се на Кандид и леко побягна нагоре по склона. Кандид погледна как бяга — тренирано, професионално, не по женски. Тя дотича до върха и без да се спре, се гмурна във виолетовата мъгла.

— Паяшкият басейн още не е почистен — каза бременната угрижено. — Тези вечни неуредици със строителите... Какво ще правим?

— Нищо — каза майката на Нава. — Ще се разходя до долината.

— Ясно, но е глупаво — да се бързим, да влачим един почти възрастен човек чак до долината, като си имаме свой басейн.

Тя рязко вдигна рамене и се намръщи.

— Да беше седнала — предложи майката на Нава, потърси с очи мъртваците, протегна ръка към тях и щракна с пръсти.

Мигом единият от мъртваците се впусна, затътризил от бързана крака по тревата, падна на колене и внезапно някак странно се разтвори, огъна се и се сплеска. Кандид запремига: мъртвака го нямаше, имаше удобно наглед, уютно кресло. Бременната изпъшка доволно, отпусна се в меката седалка и отметна глава на облегалката.

— Да побързаме — измърмори тя и доволно изпъна крака. — По-бързичко...

Майката на Нава приклепна до дъщеря си и я погледна в очите:

— Пораснала си — каза. — И си подивяла. Радваш ли се?

— Искан ли питане — отвърна Нава неуверено. — Нали си мама... Аз всяка нощ те сънувах... А това е Мълчан, мамо — и Нава се разбъбри.

Кандид се огледа, стиснал челюсти. Не е халюцинация, както се надяваше отначало. Нещо съвсем обикновено, съвсем естествено, просто още непознато, но малко ли са непознатите неща в гората? Трябва само да свикне, както свикна със звъntenето в главата, с ядливата пръст, с мъртваците и с всичко останало. Стопаните, помисли си той. Това са стопаните. Не се страхуват от нищо. Те командват мъртваците, значи са стопаните. Значи те изпращат мъртваците на лов за жени. Значи те... Той погледна мокрите коси на жените... Значи... И Навината майка, която мъртваците отмъкнаха...

— Къде се къпете? — попита той. — Защо? Кой сте вие? Какво искате?

— Какво? — рече бременната. — Чуй, мила моя, той пита нещо.

Майката рече на Нава:

— Млъкни за минутка, нищо не чувам от теб... Какво каза? — попита тя бременната.

— Този пръч — отвърна бременната. — Искан нещо.

Навината майка погледна Кандид.

— Че какво може да иска? — попита тя. — Освен да яде. Те винаги искат да ядат и ядат ужасно много, никак не ми е ясно защо им е толкова ядене, и без това нищо не правят.

— Пръч — отвърна бременната. — Горкичкият пръч иска тревичка. Бе-е-е! А знаеш ли — обърна се тя към майката на Нава, — този е от Белите ридове. Такива между впрочем все по-често се срещат. Как ли се спускат оттам?

— По-трудно е да се разбере как се качват. Виждала съм как се спускат — падат. Някои се изпотрепват, други остават живи...

— Мамо — каза Нава, — защо го гледаш с лошо око? Ами че това е Мълчан. Кажу му някаква благод, инак ще се обиди. Чудно как не се е обидил досега, на негово място аз отдавна щях да се обидя...

Хълмът отново забуча, черни рояци насекоми скриха небето. Кандид не чуваше нищо, различаваше само как мърдат устните на Навината майка, която втълпяваше нещо на Нава, как мърдат устните на бременната, която му говореше, и изражението на лицето ѝ беше такова, сякаш наистина говореше с домашния си козел, вмъкнал се в градината. След това бученето стихна.

— Само че доста мръсничък — говореше бременната. — И как не те е срам, а? — Тя се обърна и загледа хълма.

От виолетовата мъгла на четири крака изпълзяваха мъртваци. Движеха се неуверено, непохватно, заболи очи в земята. Между тях вървеше момичето, навеждаше се, докосваше ги и ги подбутваше, а те един подир друг се изправяха и — в началото с препъване, а след това по-уверено — поемаха към гората. Стопаните са, помисли Кандид. Стопаните. Не вярвам. А какво да правя? Погледна Нава. Нава спеше. Майка ѝ седеше на тревата, а тя, хванала я за ръцете, спеше, свита на кравайче.

— Колко са слабички всички — обади се бременната. — Време е да ги изчистим. Виж ги как се препъват... С такива няма да завършим Надвиването.

Навината майка ѝ отговори и двете подхванаха разговор, който Кандид не разбираше. Схващаше само отделни думи, като в бръцолевенето на Слушача, затова просто стоеше и гладеше как момичето се спуска от хълма, помъкнало за лапата неугледен ръкояд. Защо стърча тук, помисли той, трябваша ми за нещо, нали са стопаните... Не можа да си спомни.

— Стърча и толкоз — ядосано рече той на глас. — Не ме пъдят вече, затова стърча. Като мъртвак.

Бременната му хвърли разсеян поглед и се извърна.

Дойде момичето и каза нещо, сочейки ръкояда, двете жени започнаха внимателно да оглеждат чудовището, бременната дори се надигна от креслото. Огромният ръкояд, ужасът за селските деца, пицеше жалостиво, опитваше се да се отскубне и безпомощно отваряше и затваряше роговите си челюсти. Майката на Нава го хвана за долната челюст и със силно уверено движение я обърна наопаки. Ръкоядът изхлипа и замря, очите му се забулиха с пергаментова ципа. Бременната говореше: ... очевидно не достига... запомни, момиче, слаби челюсти... очите не се отварят изцяло... сигурно не може да

понася и затова е ненужен, дори може би вреден, като всяка друга грешка... трябва да се изчисти, да се смени мястото, а тук всичко да се почисти... „... хълма, сухо и прашно... — говореше момичето. — ... гората спира... такова нещо още не съм виждала... а вие съвсем иначе го представяхте...“ „... ами ти опитай сама... — говореше Навината майка. — ... че то веднага се вижда... опитай, опитай...“

Момичето отмъкна ръкояда встрани, отстъпи крачка и се вгледа в него, сякаш се целеше. Лицето ѝ стана сериозно, дори някак напрегнато. Ръкоядът се полюляваше на тромавите си лапички, унило мърдаше челюст и виеше немощно. „Виждаш ли“ — рече бременната. Момичето приближи съвсем до ръкояда и клекна, опряло длани на коленете си. Ръкоядът се разтресе и рухна, разперил лапи, сякаш отгоре му метнаха двупудова тежест. Жената се засмя. Навината майка каза:

— Стига де, защо не ни вярваш?

Момичето не отговори. Стоеше наведена над ръкояда и гледаше как той със сетни сили и съсредоточено прибира лапи в опит да се вдигне. Лицето ѝ се изостри, рязко вдигна ръкояда, постави го на лапите му и се надвеси, сякаш искаше да го прегърне. Между дланите ѝ през туловището на животното се стрелна струйка виолетова мъгла. Животното писна, сгърчи се, изви се, размаха лапи — искаше да избяга, да се изплъзне, да се спаси, мятеше се, а момичето вървеше подир него, хвърляше се отгоре му, докато ръкоядът падна, сплел неестествено лапи, и започна да се свива на кълбо. Жените мълчаха. Ръкоядът се превърна в пъстро кълбо, от което сълзяха лиги. Момичето се дръпна от него и рече:

— Каква мръсотия...

— Трябва да се чисти, да се чисти — отвърна бременната, надигайки се. — Започвай, няма защо да отлагаш. Разбра ли всичко?

Момичето кимна.

— Тогава ние тръгваме, а ти започни веднага.

Момичето се обърна и пое към виолетовата мъгла на хълма. Мимоходом се спря до пъстрото кълбо, сграбчи едва мърдащата лапа и продължи нататък, помъкнала кълбото подире си.

— Великолепна посестримка — рече бременната. — Браво.

— Ще управлява — допълни Навината майка и също се надигна. — Има характер. Е, да тръгваме...

Кандид едва ги чуваше, не можеше да отмести поглед от черната локва, останала след повалянето на ръкояда. Тя даже не го докосна, даже с пръст не го пипна. Просто стоеше над него и правеше каквото си искаше... Толкова мила, толкова нежна, ласкава... Даже с пръст не го пипна... И с това ли трябва да свикна? Да, помисли той. Трябва. Видя как Навината майка и бременната внимателно вдигат Нава, как я хващат за ръцете и я водят към гората, надолу към езерото. Без да му обръщат внимание. Без да му кажат нито дума. Отново погледна локвичката. Почувства се дребен, жалък и безпомощен, но все пак се реши и тръгна подир тях, настигна ги, плувнал в пот от страх, но ги последва. Някаква горещина обля гърба му. Огледа се и отскочи встрани: по петите му крачеше огромен мъртвак — масивен, жежък, безщумен, ням. Виж ти, помисли Кандид, значи просто робот, слуга. Браво на мен, помисли, сам го разбрах. Забравих как го разбрах, но това не е важно, важното е, че го разбрах, че съобразих. Съпоставих и съобразих — сам... Имам мозък, нали? — каза той на себе си, загледан в гърбовете на жените. — За вас е нищо работа... Но и аз мога едно-друго.

Жената разказваше за някакъв, които се захванал с непосилна работа и станал за смях. Забавляваха се, смееха се. Вървяха из гората и се смееха. Сякаш отиваха по селските улици на седянка. А наоколо беше гората, под краката им нямаше даже пътека, а гъста светла трева, в такава трева винаги има дребни незабележими цветенца — хвърлят спори, които влизат под кожата и покълват в тялото. А те се кикотят и бърбят, клюкарстват, Нава е между тях и спи, но те са направили така, че да върви уверено, без да се препъва... Бременната се озърна, видя Кандид и разсеяно попита:

— Още ли си тук? Иди в гората, в гората! Защо вървиш подире ни?

Да, помисли Кандид. Защо? Какво общо имам с тях? Имаше нещо, нещо трябваше да разбере... Не, друго беше. Нава! — изведнъж си спомни той. Разбра, че е изгубил Нава. И нищо не може да се направи. Нава отива с майка си, всичко е наред, отива при стопаните. А аз? Аз оставам. А защо все пак вървя подире им? Изпращам Нава? Ами че тя спи, те я приспаха. Стана му тъжно. Сбогом, Нава, помисли си той.

Стигнаха кръстопътя, жените завиха вляво, към езерото. Към езерото с удавниците. И те са си удавници... Пак за всичко са льготили, всичко са объркали... Минаха покрай мястото, където Кандид чакаше Нава и ядеше пръст. Отдавна беше, помисли Кандид, почти толкова отдавна, колкото и биостанцията. Би-о-стан-ци-я... Едва тътрузеше крака; ако по петите му не вървеше мъртвакът, сигурно вече щеше да е изостанал. Жените спряха и го погледнаха, Наоколо имаше тръстики, земята под ходилата беше топла и мочурлива. Нава стоеше със затворени очи, леко олюлявайки се, а жените го гледаха замислено. Тогава си спомни:

— Как да ида до биостанцията? — попита той.

На лицата им се изписа изумление и той съобрази че говори на родния си език. Даже сам се изненада — не помнеше кога за последен път е говорил на този език.

— Как да стигна до Белите ридове? — попита той.

Бременната отвърна през смях:

— Виж ти какво искал този пръч... — Не говореше на него, говореше на Навината майка. — Интересно, нищо не разбират. Нито един от тях нищо не разбира. Представяш ли си как се домъкват до Белите ридове и изведнъж попадат в полето на битките!

— Живи си изгниват — рече майката на Нава замислено. — Вървят и изгниват, както вървят, без дори да забележат, че не вървят, а тъпчат на едно място. Ама нека вървят, това е само от полза за Разрохването. Да изгние е полезно. Да се разтвори: — също. А може да е защитен? Защитен ли си? — попита тя Кандид.

— Не разбирам — отговори Кандид шепнешком.

— Мила моя, какво го питаш, откъде накъде ще е защитен!

— На този свят всичко е възможно. Чувала съм и такива работи — отговори майката на Нава.

— Празни приказки — рече бременната. После пак внимателно огледа Кандид. — А знаеш ли — продължи тя, — от него може да има по-голяма полза тук. Помниш ли какво каза вчера Възпитателката?

— Аха — кимна Навината майка. — Като че ли... Нека... Нека остане...

— Да, да, остани — обади се внезапно Нава. Вече не спеше и също подозираше, че става нещо нередно. — Ти остани, Мълчане, никъде не ходи, защо сега да си тръгваш? Нали искаше в Града, а онуй

езеро е Града, нали, мамо? Или на мама се сърдиш? Ами ти не се сърди, добричка ми е тя, само днес, кой знае защо, е ядосана... Сигурно от жегата...

Майка ѝ я хвана за ръката. Кандид видя как около главата на майката бързо се сгъсти познатото виолетово облаче, за миг очите ѝ станаха стъклени и потънаха, след това рече:

— Да тръгваме, Нава, чакат ни.

— А Мълчан?

— Той ще остане тук. Той няма работа в Града.

— Ама аз искам да е с мен! Как не разбираш, мамо, мъж ми е, за мъж ми го дадоха и той отдавна си ми е мъж...

Двете жени се намръщиха.

— Да тръгваме — продължи Навината майка. — Още нищо не разбираш... Никому не е нужен той, той е излишен, те всички са излишни, защото са грешка... Тръгвай де! Добре, после ще се върнеш при него... ако искаш.

Нава се опъваше, сигурно чувстваше същото, което и Кандид — че се разделят завинаги. Майка ѝ я теглеше за ръката към тръстиките, а тя се извърщаше тревожно и крещеше:

— Не си отивай, Мълчане! Скоро ще си дойда, хич не мисли да тръгнеш без мен, няма да бъде хубаво, нечестно ще бъде! Нека да не си ми мъж, щом това, кой знае защо, не им харесва, ама аз пак съм ти жена, аз те отчувах, а сега ти ме чакай! Чуваш ли, чакай!

Той гледаше подир нея, вяло махаше с ръка, кимаше, съгласяваше се, опитваше се да се усмихне. Сбогом, Нава, мислеше си той. Сбогом. Те се скриха от погледа му, останаха да стърчат само тръстиките, но гласът на Нава още ехтеше, после се чу плясък на вода и всичко утихна. Той преглътна буцата, заседнала на гърлото му, и попита бременната:

— Какво ще правите с нея?

Тя все още го разглеждаше внимателно.

— Какво ще правим с нея ли? — замислено рече бременната. — Не е твоя работа, пръч такъв, какво ще правим с нея. Сто на сто обаче тя вече няма да има нужда от мъж. И от баща също... Ами с теб какво ще правим? От Белите ридове си, не можем да те пуснем просто така...

— А какво ви трябва? — попита Кандид.

— Какво ни трябва... Мъже във всеки случай не ни трябва. — Тя улови погледа на Кандид и се изхили презрително. — Не ни трябва, не ни трябва, успокой се! Опитай се поне веднъж в живота си да не бъдеш пръч. Опитай се да видиш света без пръчове... — Тя говореше, без да мисли, по-точно, мислейки за нещо друго. — За какво още те бива? Каж ми, жалък пръч такъв, какво умееш?

Нещо се криеше в думите ѝ, в нейния тон, в нейното пренебрежение и в равнодушната ѝ властност, нещо съществено, нещо отворително и страшно, но беше трудно да се разбере и Кандид, който знае защо, си спомни черните квадратни врати, Карл и двете жени — също такива равнодушни и властни.

— Чуваш ли ме? — попита бременната. — Какво умееш?

— Нищо не умея — вяло отговори Кандид.

— Може би умееш да управляваш?

— Някога можех — рече Кандид. Я върви по дяволите, помисли си той, какво си се лепнала за мен! Аз те питам как да ида до Белите ридове, а ти си се лепнала за мен... Изведнъж разбра, че се страхува от нея, иначе отдавна би си отишъл. Тя беше тук стопанинът, а той — жалък мърляв глупав пръч.

— Някога си умеел — повтори тя. — Заповядай на това дърво да легне.

Кандид погледна дървото — огромно дебело дърво с пищна корона и мъхнат ствол. Повдигна рамене.

— Добре — рече тя. — Тогава го убий. И това ли не можеш? Можеш ли изобщо да правиш живото мъртво?

— Да убивам?

— Не непременно да убиваш. И ръкоядът може да убива. Да направиш живото мъртво. Да принудиш живото да стане мъртво. Можеш ли?

— Не разбирам — отговори Кандид.

— Не разбираш... Ами какво правите на тези Бели ридове, щом дори това не разбираш? А да правиш мъртвото живо — и това ли не умееш?

— Не.

— А какво умееш? Какво си правил на Белите ридове, преди да паднеш? Просто си плюскал и си мърсил жените, а?

— Изучавах гората — каза Кандид.

Тя го погледна строго:

— Не се опитвай да ме лъжеш. Сам човек не може да изучава гората, това е все едно да изучаваш слънцето. Ако не искаш да кажеш истината, поне си признай.

— Наистина изучавах гората — отвърна Кандид. — Изучавах... — Обърка се. — Изучавах най-дребните същества в гората. Тези, които не се виждат с око.

— Пак лъжеш — търпеливо рече жената. — Не може да се изучава онова, което е невидимо за окото.

— Може — настоя Кандид. — Трябват само... — Пак се обърка. Микроскоп... Лещи... Уреди... Как да го обясня? Не може да се преведе. — Ако вземеш капка вода — продължи той, — ако имаш необходимите неща, можеш да видиш в нея хиляди дребни животинки...

— Не са необходими никакви неща — каза жената. — Виждам, че вие на Белите ридове съвсем сте го ударили през просото с вашите мъртви неща. Вие се израждате. Отдавна съм забелязала, че сте загубили способността да виждате онова, което в гората всеки вижда, даже мръсните мъже... Чакай, за какво говориш, за дребните или за най-дребните? Може би говориш за строителите?

— Може — отговори Кандид. — Не те разбирам. Аз говоря за дребните животинки, които правят болестите, но могат и да лекуват, които помагат да си приготвиш храна, които са много-много и които са навсякъде... Търсех как са направени при вас, в гората, какви биват и какво могат...

— А на Белите ридове сякаш са други! — саркастично го прекъсна жената. — Впрочем ясно, разбрах с какво се занимаваш. Над строителите, естествено, нямаш никаква власт. Всеки селски глупак може повече от теб... И къде да те дяна? Сам довтаса...

— Ще си тръгна — рече Кандид уморено. — Ще си тръгна, сбогом.

— Почакай... Стой, ти казвам! — викна тя и Кандид усети нажежените щипки, стиснали го за лакътя. Дръпна се, но беше безсмислено. Жената мислеше на глас: — В края на краищата той дойде сам. Има и такива случаи. Ако го пусна, ще се върне на село и ще бъде абсолютно безполезен... Безсмислено е да ги ловим, но като идват сами... Знаеш ли какво ще направя с теб? — каза тя. — Ще те

дам на Възпитателките за нощна работа. В края на краищата има и сполучливи случаи... Да, на Възпитателките! — Тя махна с ръка и бавно, с нехайна походка тръгна към тръстиките.

Тогава Кандид почувства, че го обръщат към пътеката. Лактите му изтръпнаха, сякаш се овъглиха. Той се дръпна с все сила, но щипките се свиха по-здраво. Не разбираше какво го очаква, къде ще го отведат и какви са тези Възпитателки, каква е тази нощна работа, но си спомни най-страшното от своите собствени впечатления: призракът на Карл посред плачещата тълпа и сгърчения в пъстър възел ръкояд. Той се извъртя и ритна мъртвака, блъсна го заднешком, слепешката, отчаяно, защото знаеше, че втори път това средство няма да мине. Кракът му потъна в нещо меко и горещо, мъртвакът изхриптя и поотпусна щипките си. Кандид падна по лице в тревата, скочи, обърна се и закрепця — мъртвакът отново крачеше към него, широко разтворил своите невероятно дълги ръце. Нямахше нищо под ръка — нито горило, нито квасец, нито тояга, нито камък. Мочурливата топла земя жвакаше под ходилата му. След това си спомни, бръкна в пазвата си и, когато мъртвакът се наведе над него, го удари със скалпела някъде между очите, замижа и като натисна с цялото си тяло, прокара острието от горе до долу, чак до земята, после падна.

Лежеше, притиснал буза до тревата, и следеше мъртвака, а мъртвакът беше прав, клатушкаше се бавно и се разтваряше като куфар по цялата дължина на оранжевото си туловище, а след това отстъпи и рухна възнак, опръскал всичко наоколо с гъста бяла течност, потръпна няколко пъти и замря. Кандид стана и хукна — по пътеката, по-далеч оттук! Смътно си спомняше, че искаше да чака някого, че искаше да узнае нещо, че нещо се готвеше да направи. Но сега всичко това беше несъществуващо. Важното беше да се махне далеч, макар да разбираше, че никъде не може да иде. Нито той, нито много, много, много други.

ДЕВЕТА ГЛАВА

Перец се събуди от неудобство, от мъка, от непоносим както му се стори в началото товар върху съзнанието, върху всички сетива. Неудобно му беше до болка и неволно изстена, преди да дойде на себе си.

Товарът върху съзнанието се оказа отчаяние и досада, защото камионът не пътуваше към Материка, той пак не пътуваше към Материка, той изобщо не пътуваше. Стоеше с изключен двигател, мъртъв и студен, с разтворени врати. Предното стъкло беше цялото в треперещи капки, които се събираха и се стичаха надолу в ледени струйки. Отвън небето се озаряваше от ослепителни припламвания на прожектори и фарове и нищо друго не се виждаше, освен тези припламвания, които шибат очите. Нищо не се чуваше и Перец дори си помисли, че е оглушал, а едва след това осъзна, че ушите му са буквално смазани от плътен многогласен рев на сирени. Той се замята по кабината, блъскаше се до болка в разните ръчки и педали, в проклетия куфар, опита се да изтрие стъклото, подаде се през едната врата, през другата, но не можа да разбере къде се намира, що за място е това и какво означава всичко... Война, помисли си той, боже мой, война! Прожекторите удряха очите му със зловна наслада и той не виждаше нищо, освен някаква огромна непозната сграда, в която ритмично светваха и угасваха едновременно всички прозорци на всички етажи. И още многобройни виолетови петна.

Изведнъж някакъв глас произнесе спокойно, като че ли в пълна тишина: „Внимание, внимание. Всички служители да си останат на местата според ситуация номер шестстотин седемдесет и пет дробна черта Пегас омикрон триста и две на директива осемстотин и тринайсет за тържествено посрещане на падишаха без специална свита, размер на обувките петдесет и пет. Повтарям. Внимание, внимание. Всички служители...“ Прожекторите спряха да се мятат и Перец най-последно различи познатата арка с надпис „Добре дошли“ и главната улица на Управлението, и тъмните кооперации край нея, и

някакви хора в нощно бельо и с керосинови фенери в ръце, застанали около кооперациите, а след това видя съвсем наблизко колона бягащи хора с черни развяващи се шлифери. Хората бягаха по цялата дължина на улицата, разтегнаха нещо странно, светло и когато се вгледа, Перец разбра, че мъкнат нещо като рибарско серкме, или волейболна мрежа, и в същия миг задъхващ се глас запищя на ухото му: „Какъв е този камион! Защо си спрял тук!“ И като дойде на себе си, видя инженер с бяла картонена маска с надпис „Либидович“ върху челото, направен с автоматична писалка, и този инженер запристъпва направо отгоре му с калните си ботуши, ръгаше го с лакти по лицето, пуфтеше, вонеше на пот, стовари се на мястото на шофьора, опипа ключа, не го намери, закрепя истерично и изскочи от кабината на противоположната страна. На улицата запалиха всички лампи, стана светло като ден, а хората в нощно бельо продължаваха да стърчат с керосинови фенери пред вратите на къщите и всеки имаше в ръцете си сак за пеперуди, и в единен ритъм размахваха тези сакове, сякаш отпъждаха нещо от своите врати. По улицата отсреща минаха една подир друга четири мрачни черни коли, приличащи на автобуси без прозорци, на покривите им се въртяха решетести лопатки, а после иззад ъгъла след тях тръгна стар бронетранспортър. Ръждивият му купол се въртеше с пронизително пищене, а тънките дула на картечниците се разхождаха нагоре и надолу. Бронетранспортърът с мъка се провря покрай камиона, люкът отгоре се отвори, показа се човек с риза от американ и развяващи се по нея ширити, и сърдито изкрещя на Перец: „Какво бе, гълъбче? Трябва да мина, пък ти си спрял.“ Тогава Перец отпусна глава върху ръцете си и затвори очи.

Аз никога няма да си тръгна оттук — помисли си той. — Никою не съм нужен, аз съм напълно излишен, но те няма да ме пуснат оттук, дори ако започне война или им организирам наводнение...

— Молим вашите документи — каза провлачен старчески глас и някой го потупа по рамото.

— Какво? — попита Перец.

— Документите, казах. Готови ли са?

Беше старче с мушамен плащ, с пушка, виснала напреко на гърдите му на изтърган метален синджир.

— Какви документи? Какви хартии? Защо?

— А, господин Перец! — рече старчето. — Защо не изпълнявате инструкциите? Всичките документи трябва да ви бъдат в ръката, разтворени, като в музей...

Перец му подаде удостоверение си. Старчето, подпряло лакти на пушката, внимателно прегледа печатите, сравни снимката с лицето на Перец и каза:

— Нещо сте поотслабнали, хер Перец. Лицето ви се е смъкнало. Много работите... — и му върна удостоверението.

— Какво става? — попита Перец.

— Става каквото трябва — отвърна старчето, внезапно станало по-сурово. — Става според ситуация шестстотин седемдесет и пет дробна черта Пегас. Тоест оттегляне.

— Какво оттегляне? Откъде?

— Каквото е според ситуацията, такова и оттегляне — рече старчето и започна да се спуска по стъпалата. — Току-виж са хукнали, затуй си пазете ушите, по-добре стойте с отворена уста.

— Добре — отвърна Перец. — Благодаря.

— Ей ти, стар пръч, какво се моташ тъдява! — чу се отдолу злобният глас на шофьора Волдемар. — Ще ти дам аз едни документи! На, помириши! Чактиса ли? Хайде тогава изчезвай, щом чактиса...

Покрай тях със суетене и викове бутаха на ръце бетонобъркачка. Шофьорът Волдемар, рошав, озъбен, секачи в кабината. Като ругаеше с най-мръсни думи, той запали двигателя и тресна вратата. Камионът изрева и се понесе покрай хората в долно бельо, размахали сакове. „В гаража — помисли си Перец. — Карай, все едно! Но повече няма да се докосна до куфара. Не искам повече да го мъкна, да върви на майната си!“ Той злобно ритна куфара. Камионът рязко свърна от главната улица, вряза се в барикадата от празни каци и колички, разби я и продължи нататък. Известно време на бронята се кандилкаше разтрошена предница от каруца, после падна и изхрущя под колелата. Камионът вече се носеше по тесните странични улички. Волдемар, навъсен, с угаснал фас в устата, въртеше с двете си ръце огромното кормило, наклонявайки цялото си тяло. Не, не сме към гаража, помисли си Перец. И не към сервиза. И към Материка не. Улиците бяха тъмни и пусти. Само веднъж в снопа на фара пробягаха някакви картонени лица с надписи, размахани ръце, после всичко се стопи.

— Дявол да ме вземе! — започна Волдемар. — Исках да тръгна направо за Материка, ама гледам — спите, хайде, мисля си да се отбия в гаража, да ударя един шах... Тъкмо бях намерил Ахил, шлосера, изтичахме за кефир, седнахме, наредихме... Аз му предлагам дамски гамбит, той го приема, всичко си е както му е ред... Аз — „е-4“, той — „це-6“... Викам му: хайде, моли за пощада! И точно тогава се започна... Да имате цигари, пан Перец?

Перец му даде цигара.

— Какво е това оттегляне? — попита той. — И къде отиваме ние?

— Най-обикновено оттегляне — отвърна Волдемар, разпалвайки цигарата. — Всяка година правим такова оттегляне. Избягала една от машинките. И заповед: всички да я ловят! И ей на — ловят.

Излязоха от селището. По пущинаците, озарени от луната, бродеха хора. Сякаш играеха на жмичка — ходят полуприклекли, с широко разперени ръце. Очите им са завързани. Един със замах налетя на стълб и сигурно извика от болка, защото останалите се заковаха на място и започнаха да въртят глави.

— Тоя цирк е всяка година — продължаваше Волдемар. — И фотоелементи си имат, и акустика, и кибернетика, и на всяко къоше поставиха по един готвач за пазач — и пак всяка година поне една машинка ще избяга. И ти казват: захвърляй всичко и върви да я търсиш! А на кой му е кеф да я търси? На кой му е кеф, питам, да има нещо общо с нея? Даже ако с крайчеца на окото си я видиш — и край! Или ще те блъснат при инженерите, или ще те въдворят в гората, на най-далечната база, да спиртосващ гъби, че да не можеш — опазил господ! — да разгласиш. И ето на — лови народът, кой както може. Един очите си връзва, че да не вижда, друг друго... А по-умните просто духват и крещят с пълно гърло. От теб документ ще искат, на друг обиск ще направят, трети просто се качва на покрива и вие. Уж вършиш работа, пък риск никакъв...

— А ние какво, също ли ловим?

— Ами че как, ловим. Народът лови и ние като всички. Шест часа ще ловим по часовник. Има заповед: ако в течение на шест часа избягалият механизъм не бъде намерен, ще го взривят дистанционно. За да е всичко скрито-покрито. Иначе може да попадне във вражески ръце. Нали видя какъв хаос е в Управлението? О, това е още райска

тишина, да видиш какво ще започне подир шест часа! Тъй де, никой не знае къде се е свряла машинката. Може да ти е в джоба. Пък има мощен заряд, за всеки случай... Тъй миналата година машинката се оказа в банята, пък банята пълна с народ — спасяват се. Банята, викат си, е влажно място, скрито... И аз бях там. Банята, мисля си... И право през прозореца ме хвърли, плавно, като върху вълна. Даже не успях да мигна, седя си в канавката, а над мен летят горящи греди...

Наоколо вече беше равнина, посърнала тревица, мъжделива лунна светлина, разбит белеещ се път. Отляво, където е Управлението, отново объркано се размятаха светлини.

— Само едно не разбирам — каза Перец. — Как ще я ловим, ами че ние даже не знаем като какво е... Малка ли е, голяма ли е, тъмна ли е, или светла...

— Скоро ще видите — обеща Волдемар. — Само след пет минути ще ви покажа. Как ловят умните хора. Дявол да го вземе, къде беше мястото... Загубих го. Сигурно съм взел вляво. Аха, вляво... Ей го складът за техниката, от него надясно...

Камионът свърна от пътя и се замята върху буците. Складът остана вляво — редици от огромни светли контейнери, като мъртъв град в равнината.

... Сигурно не е издържала. Те са я тръскали на вибростенд, те съсредоточено са я изтезавали, ровили са се в нейните вътрешности, обгаряли са тънките ѝ нерви с поялник, задъхвала се е от миризмата на колофон, принуждавали са я да върши глупости, усъвършенствали са я, че да върши все повече глупави глупости, а вечерите са я затваряли — изтерзана, обезсилена — в горещия склад. Докато накрая решила да се махне, макар да разбрала всичко — и безсмислието на бягството, и своята обреченост. И си е отишла, понесла в себе си самоубийствения заряд, сега се крие на тъмно, меко пристъпва с коленчатите си крака и гледа, и се ослушва, и чака... Вече сигурно ѝ е напълно ясно онова, което по-рано само е подозирала: че не съществува никаква свобода, все едно дали са отворени или затворени вратите пред теб, че всичко е глупост и хаос и съществува единствено самотата...

— А! — викна Волдемар доволно. — Ето го, миличкото. Ето го, скъпичкото...

Перец отвори очи, но видя пред себе си само обширно черно мочурище, даже не мочурище, а направо блато, и чу как ревна

двигателя, после се надигна вълна от мръсотия и плъосна върху предното стъкло. Двигателят пак изрева и млъкна. Стана невероятно тихо.

— Ето как ще го направим ние — рече Волдемар. — Всичките шест колела буксуват. Като сапун в тас. Разбра ли? — Той бутна фасата в пепелника и отвори вратата. — Има още някой — съобщи той и изкрещя: — Ей, приятелче, как върви?

— Всичко е наред! — чу се отвън. — Хвана ли?

— Хванах хрема! — чу се отвън. — Унд пет попови лъжички.

Волдемар здравата хлопна вратата, запали лампичката в кабината, погледна Перец, смигна му, измъкна изпод седалката мандолина и наклонил глава към дясното си рамо, започна да подрънква по струните.

— Вие се настанете, настанете се — гостоприемно каза той. — Докато се съмне, докато докарат буксир...

— Благодаря — покорно отвърна Перец.

— Не ви ли преча? — вежливо попита Волдемар.

— Не, не — каза Перец, — моля ви се...

Волдемар отметна глава, премрежи очи и запя с печален глас:

*Не виждам края на моята тъга.
Самотен скитам, морен и погубен.
Кажу — защо към мене охладня
и стъпка любовта ни грубо?*

Тинята бавно се стичаше по предното стъкло, видя се лъщящото под луната блато и странното очертание на автомобил, щръкнал наред блатото. Перец изключи чистачките и след време с изумление откри, че в тресавището стои стара бронирана кола, затънала до люка.

*С друг сега се радваш на живота,
а аз съм сам, морен и погубен...*

Волдемар с все сила удари по струните, взе фалшив тон и се изкашля.

— Ей, приятелче! — чу се отвън. — Да ви се намира хапване?

— Какво? — кресна Волдемар.

— Имаме кефир.

— Не съм сам!

— Елате всички! За всички има! Запасихме се — знаем за къде сме тръгнали!

Шофьорът Волдемар се обърна към Перец.

— Ами какво пък — възторжено каза той. — Да идем. Ще пийнем кефир, можем да поиграем тенис, а?

— Аз не играя тенис — рече Перец.

Волдемар извика:

— Веднага идваме! Само да надуем лодката!

Той бързо като маймуна се метна в каросерията, дръннаха жезла, нещо се счупи, подсвирваше си весело. После се чу плясък, шляпане на нозе на борда и гласът на Волдемар някъде отдолу: „Готово, господин Перец! Мятайте се, само вземете мандолината!“ Долу, върху блестящата повърхност на течната гадост лежеше надуваема лодка, в нея като гондолиер, широко разкрачил крака и с голяма сапърска лопата в ръце, стоеше Волдемар и щастливо усмихнат гледаше нагоре към Перец.

... В ръждясалата бронирана кола от времето на Вердюн е горещо до повръщане, вони на изгоряло масло и бензин, над желязната командирска масичка с изписани мръсни думи мъждука лампа, под краката приплясва тиня, ходилата ти вкочаняват, изкорубеният тенекиен шкаф за боеприпаси е наблъскан с бутилки кефир, всички са в нощно бельо и настървено чешат космати гърди, всички са пияни и дъзънка мандолина, и стрелецът от купола в американена риза, за когото няма място, изтръсква отгоре пепел и понякога плъосва долу по гръб, и всеки път казва: „Пардон, припознах се...“ и пак с готовност го качват обратно...

— А, не — каза Перец, — благодаря, Волдемар, ще остана тук. Трябва да поизпера, пък и гимнастика още не съм правил.

— Е — отвърна Волдемар с уважение, — това е друга работа. Тогава аз ще ида, а вие, като свършите прането, веднага викнете, ще дойдем да ви вземем... Само мандолината...

Той отплава с мандолината, а Перец остана и гледаше как онзи отначало се опитва да гребе с лопатата, но от това лодката само се върти на място, тогава започна да се отблъсква, като с прът, и работата тръгна. Луната го обливаше с мъртвешка светлина и той приличаше на последния човек, останал след последния Велик потоп, който плава между покривите на най-високите сгради, съвсем самотен, търсец спасение от самотата си и още пълен с надежди. Доплава до бронираната кола, задумка с юмрук по бронята, отвътре се показаха, зацвилиха и го дръпнаха с главата надолу. Перец остана сам.

Беше самотен, като единствен пътник в нощен влак, закретал с трите си овехтели вагончета по отмиращо железопътно отклонение, във вагона всичко скърца и се клати, през напълно изпочупените прозорци духа и мирише на локомотивна сгурия, на пода подскачат фасове и изпомачкани книжки и на закачалката се полюшва забравена от някого сламена шапка, а когато влакът стигне последната гара, единственият пътник ще излезе на гнилата платформа и никой няма да го посрещне, със сигурност знае, че никой няма да го посрещне, и ще се помъкне към къщи, а в къщи ще си направи на котлончето омлет с две яйца и вмирисан позеленял колбас...

Бронираната кола изведнъж се разтресе, задрънча и се озари в трескави пламъци. Стотици разноцветни светещи нишки се протегнаха от нея към равнината и в сиянието на луната, в блясъка на припламванията се видя как от колата по гладката повърхност на блатото тръгнаха широки кръгове. На люка се показа някой в бяло и започна да се дере: „Милостиви височества! Дами и господа! Салют на нациите! С най-дълбок поклон, ваше сиятелство, имам чест, многоуважаема княгиня Дикобелла, ваш покорен слуга, техника по надзора, подпис не се чете...“ Бронираната кола отново затрещя, заблестя в светлини и утихна.

„Ох, ще ви насадя аз на вас неизкореними лози — помисли си Перец, — да потъне в джунгли проклетия ви род, в кръв да се удави, греди да го бият и в къщата ви отровни карелски брези да поникнат!“

... Гората се надига, тръгва по серпантината, катери се по отвесната скала, най-отпред са вълните виолетов облак, от тях изпълзвяват милиарди зелени пипалца, отпускат се, свиват се, а на улиците са бликнали клоаки и къщите затъват в бездънни езера, и скачащи дървета преграждат бетонни писти, наблъскани със самолети,

където хората стоят на разбъркани купчини, с бутилки кефир, със сиви папки с печати и с тежки сейфове, а земята под скалите се цепи и ги поглъща. Ще бъде толкова закономерно, толкова естествено, че никой няма да е изненадан, ще са само изплашени и ще приемат крушението си като възмездие, което отдавна в страха си са очаквали. А шофьорът Тузик тича като паяче между полюшващите се сгради и търси Рита, за да получи все пак накрая своето, но така и не успява...

От бронираната кола се извисиха три ракети, офицерски глас изрева: „Танковете вдясно, укритието вляво! Екипаж — в укритието!“ и веднага някой подхвана неясно: „Гаджетата вляво, леглата вдясно! Екипаж — по леглаа-та!“ И се чу ръмжене и топуркане, вече съвсем нечовешки, сякаш табун от пламенни жребци се блъска в желязната кутия в копнежа си да избяга на воля при кобилите. Перец отвори вратата и погледна навън. Под краката му се стелеше тресавище, дълбоко тресавище и огромните колела на камиона вече бяха потънали в гъстата кал до стъпалата, но брегът беше близо.

Перец се прехвърли в каросерията и дълго крачи по задния перваз, затопуркал грохотно по необятното стоманено корито в гъста лунна сянка, после се преметна през страничната преграда и по една от безбройните стълбички се спусна до самата вода. Известно време събираше смелост, виснал над ледената тиня, а след това, когато от бронираната кола отново затракаха като с картеница, затвори очи и скочи. Тинята започна да се сляга под краката му и се слягаше дълго-дълго, като че ли безкрайно, и когато почувства под себе си твърд, беше вече затънал до гърдите. Натискаше тинята с цялото си тяло, изтласкваше се с длани и отначало само пляскаше на едно място, но после свикна и тръгна и за своя изненада, доста бързо излезе на сухо.

„Добре е да потърся хора — помисли си той. — Като начало просто хора — чисти, избръснати, внимателни, гостоприемни. Не ми трябва полети на мисълта, не ми трябва блестящи таланти. Не ми трябва изумителни цели, нито отвращение от себе си. Само да плеснат с ръце щом ме видят, да изтичат да напълнят ваната, да намерят чисто бельо, да сложат чайника и никой да не пита за документи, да не иска автобиографии в три екземпляра с приложение дванадесет дублирани отпечатъка от пръстите, и никой да не отива до телефона и да съобщава с полушепот където трябва, че се е появил някакъв непознат, целият в кал, нарича себе си Перец, но едва ли е

Перец, защото Перец го убиха на Материка, вече има заповед за това и утре ще бъде закачена... Не трябва да са принципни привърженици или принципни противници на каквото и да е. Не трябва да са принципни противници на пианството, само те самите да не са пияници. Не трябва да са принципни привърженици на майчицата правда, само да не лъжат и да не говорят гадости нито пред очите, нито зад гърба. И да не искат от човека пълно съответствие с някакъв си там идеал, а да го приемат и разбират такъв, какъвто си е... Боже мой — помисли си Перец, — нима наистина искам толкова много?“

Той излезе на пътя и дълго се влачи към светлините на Управлението. Там неуморимо припламваха прожектори, мятаха се светлини, извисяваше се разноцветен дим. Перец крачеше, в обувките му шляпаше вода, изсъхналите дрехи се бяха вкоравили и шумоляха като картонени, понякога от панталона му се отчупваше коричка кал и падаше на пътя, и всеки път му се струваше, че е изтървал портфейла с документи и панически опипваше джобовете си, а когато стигна до склада с техниката, изведнъж го опари отвратителната мисъл, че документите са се намокрили, всички печати и подписи са размазани, станали са нечетливи и непоправимо подозрителни. Той спря, с ледени пръсти разтвори портфейла и измъкна всички удостоверения, всички пропуски, всички свидетелства, всички справки и започна да ги преглежда под лунната светлина. Оказа се, че няма нищо страшно, че водата е изпотила само някаква дълга справка върху гербова хартия, удостоверяваща, че предявителят на настоящия документ е минал курс по ваксиниране и се допуска да работи на електронноизчислителна машина. Тогава отново постави документите вътре, акуратно подреди паричните знаци и щеше да продължи, но веднага си представи как излиза на главната улица и хората с картонени маски и накриво залепени бради го хващат за ръцете, връзват му очите, дават му да души нещо и му заповядват: „Търси! Търси!“, питат: „Запомнихте ли миризмата, сътрудник Перец?“ и го насъскват: „Шерше, глупачето ми, шерше!“ Като си представи това, той спря, свърна от пътя и изтича привит към склада за техника, гмурна се в сенките на огромните светли сандъци, заплете крака в нещо меко и се строполи върху купчина парцали и кълчища.

Сухо и топло място. Грапавите стени на сандъците са топли на пипане, това отначало го зарадва, а после го изненада. В сандъците

беше тихо, но той си спомни историята с машините, които сами излизат от контейнерите, и осъзна, че вътре си тече някакъв собствен живот, и не се изплаши, даже обратно — почувства се в безопасност. Седна по-удобно, смъкна влажните си обувки, свали мокрите чорапи и обтри краката си с кълчища. Беше толкова топло, толкова уютно, че си помисли: „Странно, няма съм сам? Нима никой не се е сетил, че е много по-добре да поседи тук, отколкото да пълзи по пуцинаците със завързани очи, или да стърчи в смърдящото блато?“ — Облегна гръб към топлия шперплат и подпря крака в топлия шперплат отсреща, и усети, че му се прищя да мърка. Над главата му имаше тесен процеп, видя ивица от белезникавото от лунна светлина небе и няколко слаби звездички по него. Отнякъде се чуваше глъч, трясък, рев на двигатели, но това никак не го засягаше.

„Хубаво е да остана тук завинаги — помисли си той. — Да не ида на Материка, да остана тук за вечни времена. Като си помислиш — машини! Всички сме машини. Само че ние сме развалени машини или лошо настроени.“

... Има такова мнение, господа, че човекът никога няма да се разбере с машината. И да не спорим, граждани. Директорът смята същото. Пък и Клавдий-Октавиан Домарошчинер поддържа това мнение. Защото какво е машината? Неодухотворен механизъм, лишен от цялото богатство на чувствата и в никакъв случай не можещ да бъде по-умен от човека. И още — небелтъчна структура, и още — животът не може да се свежда само до физични и химични процеси, а значи — и разумът... Тогава на трибуната се качва интелектуален лирик с тройна брадичка и папийонка, дръпва безжалостно колосания нагръдник и плачевно провъзгласява: „Не мога... Аз не искам това... Розово бебенце, разиграло се с дрънкалки... плачеща върба, наведена над вира... ученичка с бяла престилчица... Те четат стихове, те плачат, плачат!... Над прекрасните редове на поета... Аз не искам електронното желязо да помрачи тези очи... тези устни... тези крехки млади гърди... Не, машината няма да стане по-умна от човека! Защото аз... защото ние... Ние не искаме това! И това няма да стане никога! Никога!!!“ Подадоха му чаша вода, а на четиристотин километра над неговите снежни къдрици беззвучно, мъртво, зорко прелетя нетърпимо блестящ автоматичен спътник-изтребител, снабден с ядрен взривател...

„Аз също не го искам — помисли си Перец, — но човек не трябва да е чак толкова нетърпим глупак. Можеш, разбира се, да обявиш кампания за премахване на зимата, да правиш магии, като си се накълъопал с мухоморка, да чукаш по карото, да правиш заклинания, но все пак по-добре е да шиеш шуби и да купуваш валенки... Впрочем този белокоп настойник на крехките гърди ще повика, ще покрещи от трибуната, а после у любовницата си ще извади масльонката от чекмедженцето на шевната машина, ще се промъкне до някоя електронна грамада и ще започне да смазва зъбчатките ѝ, с надежда ще зяпа циферблатите, и ще се подхилква почтително, когато го жегва токът. Господи, спаси ни от беловласите глупаци! И не забравяй също, Господи, да ни спасиш и от умните глупаци с картонени маски...“

— Аз мисля, че са сънища — промълви някъде отгоре добродушен бас. — Аз по себе си знам, понякога от сънищата остават твърде неприятни последици. Може даже да настъпи парализа. Не можеш да мърдаш, не можеш да работиш. После минава. Трябва да порботиш. Защо да не порботиш? И всички последици ще се разтворят в това удоволствие.

— Ах, не мога да работя — възрази капризен тънък глас. — Всичко ми е писнало. Винаги едно и също: желязо, пластмаса, бетон, хора. Наситих им се ей до тук. За мен вече няма никакво удоволствие. Светът е толкова прекрасен и пъстър, а аз седя на едно място и умирам от скука.

— Ами да беше си сменила мястото — обади се отдалеч някакво свадливо старче.

— Лесно е да се каже — смени си мястото. Аз и сега не съм си на мястото и какво — пак ми е тъжно. А колко трудно беше докато дойда!

— Добре де — каза разсъдливо басът. — Какво искаш? Че това даже е някак си непостижимо! Какво можеш да искаш, щом не искаш да работиш?

— Ох, как не ме разбирате! Искам да живея пълноценен живот! Искам да видя нови места, да получа нови впечатления, а тук все е едно и също...

— Остави — ревна метален глас. — Празни приказки! Едно и също — няма нищо по-прекрасно! Постоянен прицел. Ясно ли е? Повто-о-ри!

— Ех пък вие с вашите команди...

Няма съмнение, говорят машините, Перец не ги виждаше и не можеше да си ги представи, но се дивеше, сякаш се е скрил под тезгяха на магазин за играчки и слуша как разговарят играчките, познати от детските години, само че огромни и затова страшни. Този истеричен тънък глас е, разбира се, на някоя петметрова кукла Жана. Тя има пъстра рокля от тюл, дебело розово неподвижно лице с прикачени очи, шишкови, нелепо разтворени ръце и крака със залепени пръсти. А басово говори мечето, исполински Мечо Пух, едва побиращ се в контейнера, незлоблив, рошав, целият в стърготини, кафяв, със стъклени копчета за очи. И останалите са играчки, но Перец още не разбираше кои.

— Мисля, че все пак трябва да поработиш — изръмжа Мечо Пух. — Ти, миличка, не забравяй, че тук има същества, на които не им е провървяло колкото на теб. Градинарят например. Той много иска да работи. Но на — седи тук, умува ден и нощ, защото още няма разработен план за действие. Ала никой не го е чувал да се оплаква. Еднообразната работа е също работа. Еднообразното удоволствие е също удоволствие. И не е повод да говориш за смъртта и тям подобни.

— Ах, вас човек не може да ви разбере — рече куклата Жана. — Ту сънищата са причина, ту не знам какво. А аз имам предчувствия. Място не мога да си намеря. Знам, че ще има страхотен взрив, цялата ще се разпадна на дребни пръски и ще се изпаря. Знам го, виждала съм го...

— Остави! — гракна металният глас. — Не понасям! Кво разбирате вие от взривове! Вие можете единствено да бягате към хоризонта с определена скорост и под определен ъгъл. И тогаз онзи, който трябва, ще ви настигне на всякакво разстояние и ще има истински взрив, а не някаква си интеллигентска пара. Но нима онзи, който трябва, съм аз? Никой не може да каже, пък и да може да каже, няма да успее. Аз знам какво говоря. Ясно ли е? Повто-о-ри!

Много тъпа самоувереност. Сигурно е огромен танк с пружина. Със същата тъпа самоувереност той премина с гумените си вериги през наредените обувки.

— Не знам какво имате предвид — рече куклата Жана. — Но ако аз дойдох тук при вас, при единствените близки за мен същества, това още не значи, че ще се затичам заради нечие удоволствие към

хоризонта под определен ъгъл. И изобщо моля да обърнете внимание, че не разговарям с вас... Ако пък става дума за работа, аз не съм болна, аз съм нормално същество и на мен са ми необходими удоволствия, както на всички вас. Но то не е работа, въпросното фалшиво удоволствие. Аз чакам моето, истинското, а него го няма и няма. И не знам къде е причината, а когато започна да мисля, измислям единствено глупости... — и тя изхлипа.

— Е... — изръмжа Мечо Пух. — Общо взето, да... Разбира се... Обаче... Хм...

— Правилно! — отбеляза някакво ново гласче, звънко и весело. — Момичето е право. Истинска работа няма.

— Истинска работа, истинска работа! — ядосано изскърца старчето. — Наоколо има цели съкровища от истинска работа. Елдорадо! Рудниците на цар Соломон! Ей ги, ходят около мен със своите болни вътрешности, със своите саркоми, със своите възхитителни фистули, със своите апетитни аденоиди и апендикси, накрая — с простия, но толкова увлекателен кариес! Дайте да си говорим откровено. Те ни пречат, те не ни дават да работим. Аз не знам къде е причината, може би отделят някаква особена миризма, или излъчват неизвестно поле, но когато са редом с мен, ме прихваща шизофренията. Раздвоявам се. Едната ми половина жадува наслаждения, напъва се да захване и направи необходимото, сладостното, възделеното, а другата изпада в прострация и набива своите вечни въпроси: а струва ли си, а защо, морално ли е?... Ето вие, за вас говоря, вие какво, работите ли?

— Аз ли! — каза Мечо Пух. — Естествено... Че как иначе?... Изненадан съм да го чуя точно от вас, не очаквах... Аз завършвам проектирането на вертолет и после... Аз ви разказах, че създадох превъзходен буксир, изпитах такава наслада... Според мен вие нямате основание да се съмнявате дали работя...

— Ама аз не се съмнявам, не се съмнявам — изскърца старчето. (Гнусно такова, дрипаво старче, нито маг, нито астролог, в черно плюшено наметало със златисти пайети.) — Само че ми кажете къде е този буксир?

— И представа нямам... Откъде да знам? Не ме засяга. Сега ме интересува вертолетът.

— Точно за това става дума! — каза Астролога. — Не го засягало! Вие от всичко сте доволни. На вас никой не ви пречи. Даже ви помагат! Ами вие направо се родихте с този буксир! Умряхте от кеф и хората веднага ви го взеха, че да не се отвличате от дреболии, а да се наслаждавате истински. Пък вие попитайте него, помагат ли му хората, или не.

— На мен ли? — изригна танкът. — Лайнарска работа! Остави! Когато някой излезе на полигона и реши да се поразмотава, да продължи удоволствието, да си поиграе, да вземе на мушка азимутната или, да речем, вертикалната вилка, ония вдигат шум и дандания, надават вик, от който ти става противно и всеки се разстройва. Но нима съм казал, че въпросният всеки съм аз? Не! Вие това от мен не чакайте! Ясно ли е? Повто-о-ри!

— И аз, и аз също! — затреця куклата Жана. — Колко пъти съм си мислила: защо съществуват те? Всичко в света си има смисъл, нали така? А те според мен нямат. Сигурно не съществуват, сигурно са просто халюцинация. Когато се опиташ да ги анализираш, да вземеш проба от долната им част, от горната, от средната, задължително се натъкваш на стена, или се разминаваш, или внезапно заспиваш...

— Те несъмнено съществуват, глупава истеричко! — измърмори Астролога. — Те си имат и горна част, и долна, и средна, и всички тези части са пълни с болести. Аз не познавам нищо по-възхитително, никое друго същество не носи в себе си толкова обекти за наслада, както хората. Какво разбирате под смисъл на тяхното съществуване?

— Я стига сте усложнявали! — каза звънкото весело гласче. — Те са просто красиви. Истинско удоволствие е да ги съзерцаваш. Е, не винаги, разбира се, но представете си градина. Колкото и да е прекрасна тази градина, без хората тя няма да бъде свършена, няма да е цялостна. Хората от какъвто и да е вид трябва да я съживяват. Нека да са малките хора с голи крайници, които никога не крачат, само бягат и хвърлят камъни... или средните хора, които късат цветята... все едно. Нека дори да са косматите хора, дето тичат на четири крака. Без тях градината не е градина.

— Става ти мъчно като слушаш такава глупост — заяви танкът. — Тъпо! Градините влошават видимостта, а що се отнася до хората, те винаги пречат на нещо и за тях нищо хубаво не може да се каже. Във всеки случай си струва да дадеш един хубав залп в съоръжението, в

което кой знае защо се намират хора, и тогава ти минава всякакъв мерак за работа, доспива ти се, и всеки, който го е направил, заспива. Естествено, не го казвам за себе си, но ако някой го беше казал за мен, нима щяхте да възразите?

— Напоследък често говорите за хората — отбеляза Мечо Пух.
— За каквото и да започнем разговор, вие непременно го обръщате за хората.

— А защо пък не? — веднага се заяде Астролога. — Вас какво ви засяга! Вие сте опортюнист! Щом ни се говори, ще говорим. Без да искаме разрешение от вас.

— Моля, моля — тъжно отвърна Мечо Пух. — Просто по-рано говорехме главно за живите същества, за наслаждението, за помислите, а сега забелязвам, че хората заемат все повече място в нашите разговори, а значи — и в нашите мисли.

Настъпи мълчание. Като се стараеше да се движи безшумно, Перец смени позата си — легна настрана и притисна колене до корема си. Мечо Пух не е прав. Нека говорят за хората, колкото може повече да говорят за хората. Те явно доста лошо познават хората и е интересно какво ще кажат. Истината идва от устите на децата. Когато хората говорят за себе си, или се надяват, или се каят. Омръзва...

— Всички вие сте крайно глупави в съжденията си — рече Астролога. — Например градинарят. Надявам се, вие разбирате, че съм достатъчно обективен, за да съпреживявам удоволствието на моите другари. Вие обичате да садите дървета и да планирате паркове. Прекрасно! Съпреживявам. Но кажете, за бога, какво общо имат тук хората? Какво общо имат хората, които вдигат крак до дървото, или ония, които правят същото по друг начин? Долавям някакво нездраво естество. Това е все едно като оперираш сливици и да искаш — за пълнота на удоволствието — оперираният да бъде омотан в шарен парцал...

— Вие просто сте безчувствен по природа — отбеляза Градинаря, но Астролога не го слушаше.

— Или пък вие — продължи той, — вие постоянно размахвате своите бомби и ракети, вие изчислявате предварения и лудувате с целеуловители. Не ви ли е все едно дали има хора в съоръженията, или не? Би трябвало повече да мислите за своите другари, за мен например. Да зашиваш рани! — произнесе той мечтателно. — О, не

можете да си представите какво е това — да зашиваш добре разпорен корем...

— Пак за хората, пак за хората — съкрушено рече Мечо Пух. — Седма вечер говорим само за хората. Не разбирам защо, ала явно между вас и хората се е зародила някаква засега неопределена, но съвсем здрава връзка. Природата на тази връзка ми е напълно неразбираема, ако не броим вас, докторе, за когото хората са необходим източник на удоволствия... Изобщо ми изглежда нелепо и според мен е време...

— Остави! — изръмжа Танка. — Още не е време.

— Какво? — попита Мечо Пух объркано.

— Още не е време, казвам! — повтори Танка. — Някои, разбира се, са неспособни да осъзнаят време ли е, или не, някои — аз няма да ги назовавам поименно — даже не осъзнават, че такова време трябва да дойде, но все пак нещичко знаят абсолютно точно: неизбежно ще дойде време, когато да се стреля по хората в съоръженията ще е не само възможно, но даже и необходимо! А който не стреля, той е враг! Престъпник! Да се унищожи! Ясно ли е? Повто-о-ри!

— Подозирах нещо подобно — с неочаквано благ глас произнесе Астролога. — Разкъсани рани... Газова гангрена... Радиоактивни обгаряния трета степен...

— Всички те са призраци — въздъхна куклата Жана. — Каква тъга! Каква печал!

— Тъй като явно няма да спрете разговора за хората — каза Мечо Пух, — тогава хайде да се опитаме да изясним природата на тази връзка. Нека да разсъждаваме логично...

— Едно от двете — рече нов глас, отмерен и скупен. — Ако споменатата връзка съществува, тогава доминантата сме или ние, или те.

— Глупаво е — рече Астролога. — Какво значи „или“? Разбира се, че ние.

— А какво е това доминанта? — попита куклата Жана с печален глас.

— Доминанта в дадения контекст означава преобладаващ елемент — обясни скучният глас. — Що се отнася до самата постановка на въпроса, тя никак не е глупава, а единствено вярна, ако възнамеряваме да разсъждаваме логично.

Настъпи пауза. Явно всички чакаха продължението. Най-накрая Мечо Пух не издържа и попита: „Е?“

— Аз не изясних за себе си, дали възнамерявате да разсъждавате логично? — рече скучният глас.

— Да, да, възнамеряваме — зашумоляха машините.

— В такъв случай, ако приемем съществуването на връзката като аксиома, или те са за вас, или вие сте за тях. Ако те са за вас и ви пречат да действате в съответствие със законите на собствената ви природа, те трябва да бъдат премахнати, както се премахва всяка пречка. Ако пък вие сте за тях, но не ви удовлетворява това състояние на нещата, те също трябва да бъдат премахнати, както се премахва всяка причина за неудовлетворителното състояние на нещата. Това е всичко, което бих могъл да кажа по същество.

Никой не промълви повече нито дума, в контейнерите се чу скърцане, суетене, прещракване, като че ли огромните играчки се приготвяха да спят, уморени от разговора; долавяше се увисналата във въздуха неловкост, като в компания на хора, които дълго са чесали езици, без да спестяват заради сочната приказка ни майка, ни баща, и изведнъж почувстват, че са отишли в дрънкането си доста далеч. „Влажността май че се покачва“ — измънка в полушепот Астролога... „Отдавна го забелязах — пророни куклата Жана. — Толкова е приятно: нови цифри...“ „На мен пък ми прекъсва храненето — изръмжа Мечо Пух. — Градинарю, да имате резервен акумулатор двайсет и два волта?“ — „Нищо нямам“ — отвърна Градинаря. После се чу пращане, като че ли се трошаха дъските, механично свистене, и Перец видя в тясната ивица отгоре нещо блестящо, мърдащо, стори му се, че някой наднича към него от сянката на сандъците, обля го студена пот, стана, измъкна се на пръсти под лунната светлина и хукна като бесен. Бягаше с всички сили и все му се струваше, че го следят десетки странни, нелепи очи и виждат колко е дребен, жалък, безпомощен на откритата за всички ветрове равнина, и се смеят, че сянката му е по-голяма от него самия, че от страх е забравил да си надене обувките и сега го дострашава да се върне за тях.

Той пресече моста над сухия ров и видя крайните сгради на Управлението, усети, че се задъхва, че босите нозе го болят нетърпимо и вече се готвеше да спре, когато долови зад гърба си тропот на крака. И отново замаян от страх хукна със сетни сили, без да чувства под себе

си земята, без да усеща тялото си, преглъщайки лепкавата разтеглива слюнка, без нищо повече да осъзнава. Луната летеше с него над равнината, тропотът приближаваше и той си помисли: край, до тук беше, тропотът го настигна, беше нещо огромно, бяло, жежко като разгорещен кон, който се появи редом до него, скри луната, втурна се напред и започна бавно да се отдалечава, размятал в неистов темп дългите си крака, и Перец осъзна, че това е човек с футболна фланелка с номер 14, с бели спортни чорапки на тъмни райета и му стана още по-страшно. Тропотът зад гърба му не секваше, долавяха се болезнени стонове и болезнени викове. „Бягат — помисли си той истерично. — Всички бягат! Започна се! Бягат, но е късно, късно, късно!“

Той едва различи отстрани кооперациите от главната улица, някакви застинали лица, но се стараше да не изостава от дългокракия с номер 14, защото не знаеше накъде трябва да бяга и къде е спасението, а може би вече раздават оръжие и аз не знам къде, и пак ще се окажа настрана, но сега не искам, не мога да остана настрана, защото онези там, в сандъците, може по своему също да са прави, но и те са мои врагове...

Той влетя в тълпата и тълпата се отдръпна пред него, и тогава пред очите му се мярна квадратно знамение с шахматна мрежа, чуха се одобрителни възгласи, някакъв познат затича редом и повтаряше: „Не спирайте, не спирайте...“ Тогава той спря, веднага го обградиха и метнаха на раменете му атлазен халат. Тътнещ глас обяви от високоговорителя: „Втори финишира Перец от отдел Научна охрана с време седем минути дванайсет секунди и три десети... Внимание, приближава третият!“

Познатият, който се оказа Проконсула, говореше: „Вие просто сте герой, Перец, не очаквах. Като ви обявиха на старта, се разхилих, а сега виждам, че трябва да ви включим в основния отбор. Вървете да почивате, а утре в дванайсет моля на стадиона. Трябва да се преодолее щурмовата писта. Аз ще ви наредя в шлосерските работилници... Не спорете, аз ще се разбера с Ким.“ Перец се огледа. Наоколо имаше много познати лица и непознати с картонени маски. Наблизо мятаха във въздуха дългокракия, който пристигна пръв. Той полетя до самата луна, изпънат като дирек и стиснал до гърдите си голяма метална купа. Напреки на улицата висеше огромен плакат с надпис „финал“, а под плаката, загледан в хронометъра, стоеше Клавдий-Октавиан

Домарошчинер в официално черно сако и с лента „Гл. съдия“ на ръкава. „А ако бягахте в спортна униформа — бърбореше Проконсула, — можеше да сметнем времето за официално.“ Перец го отстрани с лакът и с разтреперани крака се промъкна през тълпата.

— Защо да се потиш от страх в къщи — говореха в тълпата. — По-добре да спортуваш.

— Току-що казах същото на Домарошчинер. Но работата не е в страха, лъжете се. Трябваше да се урегулира тичането на групите за търсене. Тъй и тъй тичат, поне да тичат с полза...

— А по чия идея? На Домарошчинер? Неговото не се губи. Талант!

— Не трябва да се бяга по долни гащи. Едно е да изпълняваш дълга си по долни гащи, това е почтено. Но да се състезаваш по гащи, това според мен е типичен пропуск в организацията. Ще пиша по този въпрос.

Перец излезе от тълпата и олюлявайки се, пое по улицата. Гадеше му се, гърдите го боляха и си представи как онези от сандъците, протегнали метални шици, с недоумение гледат пътя, тълпата по долни гащи и със завързани очи, и си блъскат главата да разберат каква е връзката между тях и заниманията на тази тълпа, и разбира се, не могат да го разберат, и онова, което досега е било причина за търпението им, вече е на път да се изпари...

В дома на Ким е тъмно, плаче бебе.

Вратата на хотела е обкована с дъски и прозорците също са тъмни, а вътре някой ходи с потаен фенер и Перец забеляза на един прозорец от втория етаж някакви бледи лица, които нерешително гледат навън.

На вратата на библиотеката стърчи безкрайно дълго оръдие с дебел дулен ограничител, а на другата страна на улицата догаря барака и се мяркат озарени от аления пламък хора с картонени маски и миногърсачи в ръце.

Перец пое към парка, но в тъмния ъгъл към него се приближи жена, хвана го за ръкава и без да каже дума го поведе нанякъде. Перец не се възпротиви, беше му все едно. Тя е цялата в черно, с мека топла ръка, а бялото ѝ лице блести в мрака. „Алевтина — помисли си Перец. — Значи дочака часа си — мислеше си той с нескрито безсрамие. —

Какво пък толкова? Нали ме чакаше. Не знам защо и заради какво склоних, но тя чакаше точно мен...“

Влязоха вкъщи, Алевтина запали светлината и рече:

— Отдавна те чакам.

— Знам — каза той.

— А защо продължи нататък?

„И наистина — защо? Сигурно защото ми е било все едно.“

— Беше ми все едно — каза той.

— Добре де, няма значение — отвърна тя. — Седни, сега ще приготвя всичко.

Той приседна на ръба на стола, сложи ръце на коленете си и погледна как тя смъква черния шал и го окачва на гвоздея — бяла, сочна, топла. После потъна в къщата, засъска газов бойлер, плисна вода. Той усети силна болка в нозете си, вдигна крак и огледа ходилото. Възглавничките на пръстите бяха целите в кръв, кръвта се беше смесила с праха и спекла в черни корички. Представи си как отпуска крака в топлата вода и как в началото го боли, но после му минава и идва успокоението. „Днес ще спя във ваната — помисли си той. — А тя да идва и да долива топла вода.“

— Ела — извика го Алевтина.

Той едва-едва се надигна, стори му се, че болезнено изскърцаха всичките му кости и куцайки, тръгна по червеникавия килим към вратата на коридора, а в коридора — по черно-белия килим към ъгъла, където вратата на банята зееше и деловито свистеше синьото пламъче на газовия бойлер, и блестяха фаянсовите плочки, а Алевтина, наведена над ваната, сипваше във водата някакъв прах. Докато той се събличаше, разкъртвайки от себе си вкоравеното от калта бельо, тя разклати водата и се вдигна пелена от пяна, белоснежна пяна много над ръба на ваната и той се потопи в тази пяна, затвори очи от наслада и от болка в нозете, а Алевтина седна на ръба, усмихваше се ласкаво, гледаше го — толкова добра, толкова приветлива и без изобщо да говори за документи...

Тя изми главата му, а той пляскаше и пуфтеше, и мислеше какви уверени и сръчни ръце има, съвсем като на мама, и готви сигурно вкусно като мама, после тя го попита: „Да ти изтрия ли гърба?“ Той бръкна в ухото си, за да изтече водата и сапуна, и отговори: „Да,

разбира се, има си хас...“ Тя затърка гърба му с мека гъба и отвори душа.

— Почакай — каза той. — Искам още да полежа така. Сега ще оставя тази вода да изтече, ще напълня пак и ще полежа, а ти стой тук. Моля те.

Тя затвори душа, излезе за малко и се върна с табуретка.

— Кеф — каза той. — Знаеш ли, никога не ми е било толкова хубаво.

— Виждаш ли — усмихна се тя. — Пък ти все не искаше.

— Откъде да знам.

— А защо трябва да знаеш предварително? Можеше просто да опиташ, Какво губиш — женен ли си?

— Не знам — отвърна той. — Струва ми се, че вече не съм.

— Така си и мислих. Сигурно си я обичал много. Каква беше тя?

— Каква беше... Не се страхуваше от нищо. И беше добра.

Скитахме заедно в гората.

— В коя гора?

— Как „коя“? Гората е една.

— Нашата ли?

— Тя не е ваша. Тя е сама за себе си. Впрочем може наистина да е наша, но е трудно да си го представиш.

— Никога не съм била в гората — призна Алевтина. — Казват, че е страшно.

— Неразбираемото е винаги страшно. Добре ще бъде, ако се научим да не се страхуваме от неразбираемото. Тогава всичко ще е просто.

— Пък според мен не трябва да се съчинява — каза тя. — Ако по-малко се съчинява, тогава на света няма да има нищо неразбираемо. Пък ти, Перчик, през цялото време съчиняваш.

— А гората? — напомни той.

— Какво гората... Не съм била, но ако попадна, сигурно няма да се шашна. Където е гора, има пътеки, където са пътеките, има хора, а с хората винаги можеш да се разбереш.

— Ами ако не са хора?

— Ако не са хора, значи нямаш работа там. Трябва да си близо до хората, с тях няма да пропаднеш.

— Не — каза Перец. — Не е толкова просто. Аз пък между хората пропадам. Нищо не разбирам от човеци.

— Господи, че какво толкова има за разбиране!

— Не ги разбирам. Впрочем затова и мечтаех да попадна в гората. Но сега виждам, че и в гората не е по-лесно.

Тя поклати глава.

— Какво дете си още... Как не разбираш, че на света няма нищо друго, освен любов, ядене и гордост. Разбира се, всичко е омотано на кълбо, но което и крайче да подръпнеш, сто на сто ще стигнеш или до любовта, или до властта, или до яденето...

— Не — рече Перец. — Не искам така.

— Миличък — каза тя тихо. — А кой те пита искаш ли, или не искаш... Аз да не би да те питам: а ти, Перчик, какво се луташ, какво още ти трябва?

— Струва ми се, че сега вече нищо не ми трябва — каза Перец. — Да се махна веднъж по-далеч и ще стана архивар... или реставратор. Това са всичките ми желания.

Тя отново поклати глава:

— Едва ли. При теб винаги се получава някак сложно. А ти трябва нещо по-простичко.

Той не захвана да спори и тя се изправи.

— Ето ти кърпа. Тук съм сложила бельо. Измъквай се, ще прием чай. Ще пийнеш чай с малиново сладко и ще си легнеш.

Перец вече беше пуснал водата и прав във ваната се бършеше с голямата мъхеста кърпа, когато стъклата дръннаха и се чу глух далечен взрив. Тогава той си спомни за склада с техника, за глупавата истеричка кукла Жана и изкрещя:

— Какво е това? Къде е?

— Взривиха машинката — отвърна Алевтина. — Не се бой.

— Къде? Къде я взривиха? В склада ли?

Известно време Алевтина мълча, сигурно гледаше през прозореца.

— Не — каза накрая. — Защо пък в склада? В парка... Ей там, дими... И всички бягат ли, бягат...

ДЕСЕТА ГЛАВА

Гората не се виждаше. Вместо нея под скалата до самия хоризонт се стелеха плътни облаци. Приличаше на заснежено ледено поле: ледени грамади, снежни хълмове, заскрежени локвички и пукнатини, скрили бездънни глъбини — и ако скочиш от скалата, ще те спре не земя, не топли блата, не разперени клони, а твърд, искрящ на утринното слънце лед, напръскан със сух снежец, и ще останеш да лежиш сплескан, неподвижен и черен върху леда. Ако си помислиш, прилича също на стара, добре изпрана бяла покривка, хвърлена върху дърветата...

Перец поразрови около себе си, намери камъче, прехвърли го от длан в длан и си помисли колко приятно е все пак на ръба на скалата: и камъчетата има, и Управлението не се усеща, наоколо само диви бодливи храсти, отгъпкана обгоряла трева, даже птиче си позволява да църка, само дето не трябва да гледаш напред — там със свежи цветове нахално блести под слънцето, клекнал на ръба, разкошен четворен клозет. Наистина, далеч е, при желание можеш да си въобразиш, че е беседка или учебен павилион, но по-добре все пак да го нямаше.

Може би гората се е скрила в облаци само заради този новичък, издигнат през миналата неспокойна нощ клозет. Впрочем едва ли. Не вярвам гората да се скрие до хоризонта за нещо толкова дребно — какво ли не е виждала тя...

„Във всеки случай — помисли си Перец, — сутрин мога да идвам тук. Ще върша каквото ми наредят, ще смятам на разваления мерцедес, ще преодолявам щурмовата писта, ще играя шах с мениджъра, даже ще се опитам да обикна кефира — сигурно не е чак толкова трудно, щом повечето са успели. А вечер (и нощем) ще посещавам Алевтина, ще нагъвам малиново сладко и ще се излежавам в началническата вана. В това даже има някаква прелест, помисли си той: да се триеш с началническа кърпа, да се завиваш с началнически халат и да си топлиш краката във вълнени началнически чорапи. Два пъти месечно ще ходя до биостанцията да взимам заплата и премия, не

в гората, а точно в биостанцията, даже не в биостанцията, а в касата, не на среща с гората и не на война с гората, а за заплата и премия. А сутрин, рано сутрин ще идвам тук да гледам гората отдалеч и да хвърлям в нея камъчета.“

Храстите отзад се разтвориха залпово. Перец се огледа предпазливо, но пак не беше директорът, а все същият Домарошчинер. В ръцете си държеше дебела папка и спрял по-далечко, оглеждаше Перец отгоре надолу с влажните си очи. Той очевидно знаеше нещо и беше донесъл тук, до ръба тази тревожна новина, която никой в света не знае освен него, и вече е ясно, че нищо предишно няма значение и от всеки най-послед се изисква онова, на което е способен.

— Здравейте — каза той и се поклони, стиснал папката до бедрото. — Добро утро. Как спяхте?

— Добро утро — каза Перец. — Благодаря.

— Влажността днес е шейсет процента — съобщи Домарошчинер. — Температурата — седемнайсет градуса. Безветрие. Облачност — нула бала. — Той тихомълком се приближи до Перец, сложил ръце по шевове, наклонил напред тялото си, и продължи: — Дубъл ве днес е равно на шестнайсет...

— Какво дубъл-ве?

— Броят на петната — бързо отвърна Домарошчинер. Очите му шареха. — На слънцето — допълни той. — На с-с-с... — Той млъкна и съсредоточено загледа Перец в лицето.

— И за какво ми казвате всичко това? — попита Перец с неприязън.

— Моля за прошка — бързо отвърна Домарошчинер. — Вече няма да се повтаря. Значи само влажност, облачност... хм... вятър и... За противостоянията също ли ще наредите да не се докладва?

— Слушайте — каза Перец мрачно. — Какво искате от мен?

Домарошчинер отстъпи две крачки и наведе глава.

— Моля за прошка — каза той. — Сигурно ви попречих, но има толкова документи, които изискват... така да се каже незабавно... вашето лично... — Той протегна към Перец папката като празен поднос. — Ще наредите ли да доложат?

— Слушайте какво... — каза Перец заплашително.

— Да-да? — отвърна Домарошчинер. Без да изпуска папката, той започна трескаво да рови по джобовете, като че ли търсеше бележник.

Лицето му посиня от усърдие.

Цар на глупаците, помисли си Перец, старейки се да се овладее. Какво да го правиш...

— Глупаво е — каза той колкото може по-сдържано. — Разбирате ли — глупаво и никак не е остроумно.

— Да-да — каза Домарошчинер. Извит, подпрял папката с лакът и бедро, той бясно дращеше в бележника. — Една секунда... да, да...

— Какво пишете там? — попита Перец.

Домарошчинер го погледна уплашено и зачете:

„Петнадесети юни... време: седем и четиридесет и пет... място: ръба на скалата...“

— Слушайте, Домарошчинер — каза Перец с раздразнение. — Какво, дявол да го вземе, искате от мен! Какво през цялото време се мъкнете подире ми! Стига, омръзна ми! (Домарошчинер записваше.) И шегата ви е тъпа, и няма защо да ме шпионирате. Да бяхте се засрамили, възрастен човек... Ама престанете да пишете, идиот такъв! Тъпо е! По-добре да бяхте си направили гимнастика или да се умиете, погледнете се само на какво приличате! Пфу!

С треперещи от ярост пръсти той започна да стяга каишките на сандалите си.

— Сигурно е истина, каквото говорят за вас — пъхтеше той, — че навсякъде се навъртате и записвате разговорите. Мислех, че са плоски шегите... Не ми се щеше да вярвам, не търпя такива неща, ама вижда се, съвсем безочлив сте станали...

Той се изправи и видя, че Домарошчинер седи мирно и по бузите му се стичат сълзи.

— Какво ви става? — попита уплашено Перец.

— Не мога... — промърмори между хлипанията Домарошчинер.

— Какво не можете?

— Гимнастиката... Черният ми дроб... имам документ... и да се мия...

— Господи, Боже мой! — възкликна Перец. — Щом не можете, не можете, аз само така... какво всъщност искате от мен? Разберете ме, за Бога, неприятно е... Нямам нищо против вас, но разберете...

— Няма да се повтори! — възторжено изкрещя Домарошчинер. Сълзите му мигом пресъхнаха. — Никога вече!

— Ех и вие... — каза Перец уморено и тръгна през храстите. Домарошчинер се втурна подире му. „Дърт палячо — помисли си Перец, — напълно смахнат...“

— Съвсем срочно — мърмореше Домарошчинер и дишаше тежко. — Само при крайна необходимост... Вашето лично внимание...

Перец се огледа.

— Какво е това? — възкликна той. — Това е моят куфар, дайте ми го, откъде го взехте?

Домарошчинер постави куфара на земята и раззина изкривената си от задух уста, но Перец не му обърна внимание и грабна дръжката на куфара. Тогава Домарошчинер, така и без да каже нито дума, легна по корем върху куфара.

— Дайте куфара! — изкрещя Перец, позеленял от ярост.

— За нищо на света! — прегракнало възрази Домарошчинер, ровейки с колене в чакъла. Папката му пречеше, захапа я и прегърна куфара с две ръце. Перец дръпна с все сила и отскубна дръжката.

— Спрете това безобразие! — кресна той. — Веднага!

Домарошчинер поклати глава и изръмжа. Перец разхлаби вратовръзката си и слисано се огледа. Наблизо, в сянката на един дъб, кой знае защо, стояха двама инженери с картонени маски. Когато срещнаха погледа му, те се изпънаха и чукнаха токчета. Тогава Перец, оглеждайки се като преследван звяр, бързо закрачи по пътеката в парка. Всичко е бивало, трескаво си мислеше той, но това вече е много... Явно са се сговорили... Трябва да се бяга, да се бяга! Ама как? Той излезе от парка и мислеше да завие към столовата, но на пътя му отново изникна Домарошчинер, мръсен и страшен. Той стоеше с куфара на рамо, моравото му лице бе мокро — дали от сълзи, дали от вода, дали от пот, очите му, обвити в бяла пелена, трескаво блуждаеха, а до гърдите си стискаше папката със следи от зъби.

— Не натам, моля... — изхриптя той. — Моля... в кабинета... ужасно срочно... в интерес на субординацията...

Перец скочи и хукна по главната улица. Хората по тротоарите стояха като стълбове, отметнали глави и опулени. Камионът насреща диво изскърца със спирачки, вряза се в будка за вестници, от каросерията се изсипаха хора с лопати и веднага хукнаха да се строят в две редици. Някакъв пазач мина покрай тях със строева крачка и с карабина в стойка „на рамо“...

Два пъти Перец се опита да свърне в странични улички и двата пъти пред него се оказваше Домарошчинер. Домарошчинер вече не можеше да говори, само ръмжеше, мучеше и умоляващо пулеше очи. Тогава Перец побягна към сградата на Управлението. „Ким — помисли си той нервно. — Ким няма да им разреши... Нима и Ким?... Тогава ще се заключа в клозета... нека опитат... ще ритам... вече ми е все едно.“

Той нахлу във фоайето и в същия миг сборният оркестър гръмна с медено звънтене тържествен марш за посрещане. Мяркаха се напрегнати лица, широко отворени очи, изпълнати гърди. Домарошчинер го настигна и го подгони по парадното стълбище, по малиновите килими, върху които никой и при никакви обстоятелства не е разрешено да стъпва, покрай пазачите в парадна униформа пред витринката с ордените, по намазания с восък хлъзгав паркет, нагоре към четвъртия етаж и по-нататък, към галерията с портрети, и пак нагоре, към петия етаж, покрай гримирани хубавици, гипсирани като манекени, до някаква разкошна, озарена от лампи с дневна светлина безизходица, към гигантската кожена врата с табела „Директор“. Повече нямаше накъде.

Домарошчинер го догони, изпълзя под него на лакти, настръхващо, като епилептик, изхриптя и разтвори пред него тапицираната врата. Перец влезе, нагази в разкошна тигрова кожа, потопи се с цялото си същество в строгия началнически полумрак на спуснатите завеси, в благородния аромат на скъп тамян, в сплъстената тишина, в ритъма на спокойствието на едно чуждо съществуване.

— Здравейте — каза той на нищото. Зад огромното бюро нямаше никой. И никой не седеше в огромните кресла. И никой не го посрещна с поглед, освен мъченика Съливан на грамадната картина, заела цялата странична стена.

Зад него Домарошчинер с удар изтърва куфара. Перец трепна и се обърна. Домарошчинер стоеше объркан и му подаваше папката като празен поднос. Очите му бяха мъртви, стъквени. Сега ще умре човечецът, помисли си Перец. Но Домарошчинер не умря.

— Ужасно срочно... — изхърка той задъхано. — Без парафа на директора не може... лично... иначе не бих се осмелил за нищо на света...

— На какъв директор? — прошепна Перец. В мозъка му започна да се формира някаква смътна догадка.

— На вас... — изхърка Домарошчинер. — Без вашия параф...

Перец се опря на масата и държейки се за полираната ѝ повърхност, се домъкна до най-близкото кресло. Рухна в прохладните кожени обятия и откри, че отляво са наредени много разноцветни телефони, отдясно — томове с щамповани със злато обвивки, а отпред — монументална мастилница, изобразяваща Танхойзер и Венера, а над нея — белите умоляващи очи на Домарошчинер и протегнатата папка. Той стисна облегалките и си помисли: „Значи така? Боклуци такива, прасета, лакеи... значи така? Измет, мазници, картонени мутри... Добре, нека да е тъй...“

— Не клатете папката над масата — каза той сурово. — Дайте я.

В кабинета нещо се раздвижи, пробягнаха сенки, духна лек зефир и Домарошчинер се оказа съвсем до него, зад дясното му рамо и папката легна на бюрото, и се разтвори като че ли сама, показаха се листове великолепна хартия и прочете напечатаното с големи букви: „ПРОЕКТ“.

— Минутка — каза Перец. Домарошчинер замря. — Можете ли да убиее човек? — попита той.

Домарошчинер не се поколеба. Той извади малкия бележник и произнесе:

— Слушам ви.

— А да се самоубиете?

— Какво?

— Вървете си — рече Перец. — Ще ви повикам по-късно.

Домарошчинер изчезна. Перец се изкашля и прокара длани по лицето си.

— Да предположим — каза той на глас. — А после?

Видя на бюрото календар, обърна страничката за днешния ден и се зачете. Почеркът на бившия директор го разочарова. Директорът е пишел с едри букви и четливо, като учител по краснопис. „Завгруповите 8.30. Оглед на краката 10.30. На Ала — пудра. Да опит. кефир-зефир. Машинизиране. Макарата: кой я е откраднал? Четири булдозера!!!“

„По дяволите булдозерите! — помисли Перец. — Край: никакви булдозери, никакви екскаватори, никакви режещи комбайни на

изкореняването... Хубаво щеше да бъде съвместно да кастрираме Тузик, ама не трябва, жалко... и още складът за машините. Ще ги взривя — реши той. Представи си Управлението отгоре и разбра, че има много за взривяване. Прекалено много... И идиотът може да взривява...“ — помисли си той.

Дръпна средното чекмедже на бюрото и видя пачка документи, тъпи моливи, два филателни зъбцомера и най-отгоре — вит златен генералски пагон. Един пагон. Потърси втория, ровейки с ръка под хартиите, убоде се на кабърче и намери връзката ключове за сейфа. Самият сейф беше в отсрещния ъгъл, много странен сейф, декориран като бюфет. Перец стана и отиде до сейфа, огледа го от всички страни и откри нещо необикновено, което не беше забелязал досега.

Под прозореца стърчеше хокеен стик, до него — патерица и протеза в обувка с ръждясала кънка. В дъното на кабинета имаше още една врата, напреки на нея беше опънато въже, а на въжето висяха черни плувки и няколко чифта чорапи, някои от тях скъсани. На вратата имаше потъмняла метална табелка с гравирани надпис „СКОТ“. На перваза на прозореца стоеше малък аквариум, в чистата прозрачна вода между разноцветните водорасли равномерно мърдаше клонести хриле черен аксолотъл^[1]. А зад картината, изобразяваща Съливан, стърчеше разкошен капелмайсторски бунчук с конски опашки.

Перец дълго се мота около сейфа, подбирайки ключ. Накрая разтвори тежката бронирана врата. Отвътре вратата беше облепена с неприлични снимки от списания за мъже, а в сейфа нямаше почти нищо. Намери пенсне със счупено ляво стъкло, изтъркана фуражка със странна кокарда и снимка на някакво непознато семейство (озъбен татко, майка с накипрени устни и две момчета в кадетска униформа). Имаше също парабел, добре поддържан и почистен, с единствен патрон в пълнителя, още един вит генералски пагон и железен кръст с дъбови листа. В сейфа се мъдреше също купчина папки, но всички бяха празни, само в най-долната се намери чернова на заповед за наказание на шофьора Тузик за системно непосещаване на Музея по история на Управлението. „Виж го ти, виж го ти, негодникът — измърмори Перец. — Представи си само, да не посещава музея... Трябва да се даде ход на тази преписка...“

През цялото време все този Тузик, дявол да го вземе! Да не би светът да се върти на пръста му? Тоест в известен смисъл се върти...

Кефироман, отвратителен женкар, локумджия... всички шофьори са локумджии... не, трябва да се сложи край: никакъв кефир и шах в работно време. Между другото, какво толкоз смята Ким на онзи разбричкан мерседес? Или може би трябва — някакви там стохастически процеси... Слушай, Перец, малко знаеш. Ами че всички си работят, почти никой не мързелува. И нощем работят. Всички са заети, време нямат. Заповедите изпълняват, знам го, с очите си го видях. Горедолу всичко е наред: пазачите пазят, шофьорите шофират, инженерите строят, научните работници пишат статии, касиерите раздават пари... „Слушай, Перец — помисли си той, — може би цялата тази въртележка съществува точно затова, за да работят всички? Тъй де, добрият монтьор оправя колата за два часа. А после? Останалите двайсет и два? Ако на колите работят опитни хора, които не ги развалят? Изводът сам се набива в очите: добрият механик да се прехвърли за готвач, а готвачът — за механик. И тук работата не е до двайсет и двата часа — така двайсет и две години могат да се запълнят. В това има някаква логика. Всички работят, изпълняват своя човешки дълг, а не като маймуни... и получават допълнителна специалност... Не, изобщо никаква логика няма, пълен хаос, а не логика... Боже мой, стоя тук като пън, а те оплескват гората, изкореняват я, превръщат я в парк. Трябва по-бързо да се направи нещо, сега аз отговарям за всеки хектар, за всяко мъниче, за всяка русалка, сега аз съм отговорен за всичко...“

Той се размърда, затвори сейфа, отиде до бюрото, дръпна папката и извади чист лист... Но тук са хиляди хора — помисли си той. — Създадени традиции, създадени отношения, ще ми се надсмиват... — Спомни си потния и жалък Домарошчинер и самия себе си в приемната на директора. — Не, няма да се смеят. Ще плачат, ще се оплакват... на този... мосю Ахти... ще се натопяват един друг. Но няма да се смеят! Ей това е най-ужасното — помисли си той. — Те не могат да се смеят, те не знаят какво е смехът и за какво служи. Хора — помисли си той. Хора и човечета, и човеченца. Трябва демокрация, свобода на мненията, свобода на псувните, ще събера всички и ще кажа: псувайте! Псувайте и се смейте... Да, и те ще псуват. Ще псуват дълго, с плам и упоение, тъй като е наредено, ще псуват за лошото снабдяване с кефир, за лошата храна в столовата, метачът ще псува с особен кеф — улицата не е метена колко години вече, ще псува

шофьорът Тузик за системно непосещаване на банята и в почивките ще тичат в клозета на ръба на скалата... Съвсем ще се объркам. Трябва ред. С какво разполагам?

Започна бързо да драска върху листчето: „група Изкореняване на гората, група Изучаване на гората, група Въръжена охрана на гората, група Помощ на местното население в гората...“ Какво още? Да! „Група Инженерно проникване в г.“ И още... „Група Научна охрана на г.“ Толкоз бяха като че ли. Тъй. А с какво се занимават? Странно, никога не съм знаел с какво се занимават. Даже нещо повече, никога не ми е хрумвало да разбере с какво се занимава Управлението като цяло. Как може да се върже изкореняването на гората с опазването на гората, при това и да се помага на местното население... Ето какво — помисли си той. — Първо, никакво изкореняване. Изкореняването да се изкорени. Също и инженерното проникване. Нека да работят горе, долу нямат работа. Нека се оправят със собствените си машини, да направят хубав път, да засипят онова вонящо блато... Какво остава тогава? Остава въръжената охрана. С вълчарите. Е, в общи линии... в общи линии да, гората трябва да се пази, само че... Той си припомни лицата на някои пазачи и нервно прехапа устни. М-да... Добре де, да предположим. А за какъв дявол е Управлението? Ами аз защо съм? Да се разпусне Управлението, така ли? — Стана му весело и страшно. — Това да — помисли си той. — Това го мога! Разпуцам и край — помисли си той. — Кой ще ме съди? Аз съм директорът, аз съм главата. Нарездане — и точка.

Изведнъж той чу тежки стъпки — някъде съвсем наблизко. Зазвънтяха стъкълцата на полилея, съхнещите чорапи на въръженето се разлюляха. Перец стана и на пръсти се приближи до малката вратичка. Зад вратичката някой ходеше колебливо, сякаш препъвайки се, но нищо друго не се чуваше, а бравата няма дупка, че да надникнеш. Перец предпазливо натисна дръжката, но вратата не се отвори. „Кой е там?“ — попита той гръмогласно. Никой не откликна, но крачките не утихнаха — като че ли се мотае пияница и плете крака. Перец пак натисна дръжката, вдигна рамене и се върна на мястото си.

„Накратко казано, властта има своите предимства — помисли си той. — Разбира се, няма да разпусна Управлението, глупаво е. Защо да разпусках изградена, добре сработена организация? Просто трябва само да се обърне, да тръгне по правия път. Да се прекрати

нахлуването в гората, да се подсили задълбоченото изучаване, да се опиташ да влезеш в контакт, да се учиш от нея... Ами че те даже не разбират какво е това гора! Като си помислиш — гора като гора. Дървета, дървета... Да научиш хората да обичат гората, да я уважават, да живеят с нейния живот... Не, работа има още много. Истинска, отговорна. И хора ще се намерят — Ким, Стоян... Рита... Господи, а мениджърът с какво е по-лош? Алевтина... В края на краищата и онзи Ахти сигурно е фигура, умник, само дето се занимава с глупости... Ще им покажем — помисли си той весело. — Ние тепърва ще им покажем, дявол да го вземе! Добре. А в какво състояние са текущите дела?“

Той дръпна към себе си папката. На първия лист бе написано следното:

ПРОЕКТ ЗА ДИРЕКТИВА ЗА СЛАГАНЕ В РЕД

1. През последната година Управлението по гората съществено подобри работата си и постигна високи показатели във всички области на своята дейност. Усвоени, изучени, изкоренени и взети под въоръжена охрана са стотици хектара горска територия. Непрекъснато расте майсторството на специалистите и редовите работници. Усъвършенства се организацията, съкращават се непроизводителните разходи, отстраняват се бюрократичните и други извънпроизводствени препятствия.

2. Едновременно с постигнатите постижения обаче продължават да имат място отрицателното влияние на Втория закон на термодинамиката, а така също и законът за големите числа, незначително снижавайки общите високи показатели. Нашата най-близка задача сега е отстраняването на случайностите, произвеждащи хаос, нарушаващи единния ритъм и причиняващи снижаване на темповете.

3. Във връзка с горепосоченото се предлага за в бъдеще да се разглеждат проявленията на всякакъв род случайности като незакономерни и противоречащи на

идеала за организираност, а съприкосновеността до случайности (пробабилитност) — като престъпно деяние, а ако съприкосновеността до случайности (пробабилитност) не влече след себе си тежки последици — като най-сериозно нарушаване на служебната и производствената дисциплина.

4. Виновността на лицата, съприкосновили се до случайността (пробабилитика), се определя и наказва от Наказателния кодекс по членове № 62, 64, 65 (изключ. пар. С и О), 113, и 192 пар. К, или от §§ на Административния Кодекс 12, 15 и 97.

ЗАБЕЛЕЖКА: СМЪРТНИЯТ ИЗХОД ОТ СЪПРИКОСНОВЕНОСТТА ДО СЛУЧАЙНОСТИ (ПРОБАБИЛИТНОСТ) НЕ СЕ ЯВЯВА КАТО ОПРАВДАВАЩО ИЛИ СМЕКЧАВАЩО ВИНАТА ОБСТОЯТЕЛСТВО. ОСЪЖДАНЕТО ИЛИ ГЛОБЯВАНЕТО В ТОЗИ СЛУЧАЙ СТАВА ПОСМЪРТНО.

5. Настоящата Директива е дадена... месец... ден... година. Няма валидност с обратна дата.

Подпис:
/ДИРЕКТОР НА УПРАВЛЕНИЕТО/

Перец облиза пресъхналите си устни и обърна страницата. На другия лист имаше заповед за даване под съд на сътрудника от група Научна охрана Х. Тойти в съответствие с Директивата „За слагане в ред“ заради „злостна снизходителност към закона за големите числа, изразила се в изпързалване върху леда със съпътстващо увреждане на пиццала, явяващо се съприкосновеност със случайността (пробабилитност), протекла на 11 март т.г.“ Предлага се занапред сътрудника Х. Тойти да се именува пробабилитикът Х. Тойти...

Перец скръцна със зъби и прегледа следващия лист. Отново заповед: да се наложи административна глоба посмъртно в размер на четиримесечна заплата на кучкаря от въоръжената охрана на Г. дьо Монморанси, „безотговорно позволил си да бъде поразен от атмосферен разряд (мълния)“. Следваха заявления за отпуски, молба за еднократна помощ по случай загубата на опекуна и обяснителна записка на някой си Ж. Лумбаго относно пропадането на макарата...

— Дявол да го вземе! — рече Перец на глас и отново прочете проекта за Директива. Изпоти се. Проектът беше отпечатан на гланцирана хартия със златен кант. Трябва да се посъветвам, помисли си Перец, инак съвсем ще откача...

В този момент вратата се отвори и в кабинета влезе Алевтина, която буташе пред себе си масичка на колела. Беше облечена с вкус и модерно, със строго и сериозно изражение на умело гримираното и напудрено лице.

— Вашата закуска — каза тя деликатно.

— Затворете вратата и елате — рече Перец.

Тя затвори вратата, отмести масичката с крак и тръгна към него, оправяйки косите си.

— Е, какво, писенцето ми? — попита тя усмихнато. — Сега доволен ли си?

— Слушай — отвърна той. — Каква глупост! Прочети само.

Тя седна на облегалката, прегърна с голата си лява ръка Перец, а с другата взе Директивата.

— Да, знам — каза тя. — Всичко си е правилно. Какво искаш? Може би да ти донеса Наказателния кодекс? И старият директор не помнеше нито един член.

— Не, почакай — нетърпеливо рече Перец. — За какво ми е дотрябвал кодексът... За какъв дявол е кодексът! Чете ли го?

— Не само го четох, но и го напечатах. И оправих стила. Домарошчинер не може да пише, той и да чете се научи едва тук... Между другото, писенцето ми — продължи тя грижовно. — Домарошчинер чака отвън, в приемната, ти го приеми по време на закуска, той обича тези работи. Ще ти прави сандвичи...

— Плюя аз на Домарошчинер! — каза Перец. — Ти ми обясни защо аз...

— На Домарошчинер не трябва да се плюе — възрази Алевтина. — Ти, писенцето ми, още нищо не разбираш... — Тя натисна носа на Перец като бутон. — Домарошчинер има два бележника. В единия записва кой какво е казал срещу директора, а в другия записва какво е казал самият директор. Ти, писенцето ми, имай това предвид и винаги го помни.

— Чакай — рече Перец. — Искам да се посъветвам с теб. Ето тая Директива — такава глупост аз няма да подпиша!

— Как така няма?

— Ами тъй. Ръката ми не се вдига да подпише такова нещо.

Лицето на Алевтина стана строго.

— Писенцето ми — рече тя. — Не се дърпай, подпиши. Много е срочно. После ще ти обясня всичко, а сега...

— Какво има за обясняване — упорстваше Перец.

— Ами след като не разбираш, значи трябва да ти се обяснява. И аз ще ти обясня.

— Не, сега ми обясни — каза Перец. — Ако можеш — добави той. — В което се съмнявам.

— Ех ти, мъничкият ми — и Алевтина го целуна по слепоочията. Тя погледна часовника си. — Добре де, добре.

Тя седна на бюрото, сложи ръце под себе си и с премрежени очи загледа някъде над Перец:

— Съществува административна дейност, на която се обляга всичко. Тази дейност не е нито от днес, нито от вчера, нейният вектор има за начало дълбоките гълбини на времето. До ден днешен тя се осъществява в наредби и директиви. Но тя отива и в далечното бъдеще и там засега само очаква своето осъществяване. Това прилича на прокарване на път по трасиран участък. Там, където свършва асфалтът, с гръб към готовия участък стои нивелирацията и гледа в теодолита. Този нивелирац си ти. Мислената линия, която минава по оптичната ос на теодолита, е нереализираният административен вектор, който само ти от всички хора виждаш и само на теб се пада правото да го осъществиш. Разбра ли?

— Не — отвърна Перец категорично.

— Няма значение, слушай по-нататък... Както шосето не може да завие, когато си иска наляво и надясно, а трябва да следва оптичната ос на твоя теодолит, така и всяка поредна директива трябва да бъде континуално продължение на предходните. Писенце, миличкото ми, не вниквай, аз самата не го разбирам, но това е дори хубаво, защото вникването поражда съмнения, съмнението поражда тъпчене на място, а тъпченето на място е гибел за всяка административна дейност, а значи и на твоята, и на моята, и изобщо... Това е азбучна истина. Нито ден без директива — и всичко ще бъде наред. Ето тази Директива за слагане в ред — тя не е на празно място, тя е обвързана с предходната Директива за намаляването, а тя пък е обвързана със Заповедта за

небрежността, а тази Заповед логично произтича от Предписанието за прекалената възмутимост, което пък...

— По дяволите! — каза Перец. — Покажи ми тези предписания и заповеди. Не, по-добре ми покажи най-първата заповед, тази, която идва от глъбините на времето.

— И за какво ти е?

— Тоест как за какво? Казваш, че произтича логично. Аз не вярвам!

— Писенцето ми — започна Алевтина. — Ще я видиш. Всичко ще ти покажа. Всичко ще прочетеш със своите късогледни очички. Но разбери: онзи ден нямаше директива, вчера нямаше директива, ако не броим дреболията за лова на машинката, при това устна... Как мислиш, колко време Управлението може да изкара без директива? Днес от сутринта цари хаос — ходят разни хора, бутат се навсякъде и сменят изгорелите крушки, представяш ли си! Не, писенцето ми, както искаш, но Директивата трябва да се подпише. Ами че аз ти желая доброто... Бързо я подпиши, проведи заседания със завгруповите, кажи им нещо бодро, пък после ще ти донеса всичко, което желаш. Ще четеш, ще изучаваш, ще вникнеш... макар че по-добре е да не вникваш.

Перец се хвана за главата и я разтърси. Алевтина пъргаво скочи от бюрото, топна перото в черепната кутия на Венера и бутна листа към Перец.

— Подпиши, миличък, не се бави...

Перец взе перото.

— А после може ли да се отмени? — попита той жално.

— Може, писенцето ми, може — отвърна Алевтина и Перец разбра, че лъже. Той хвърли перото.

— Не! — каза. — Не и не! Няма да подпиша това. За какво да подписвам тази глупост, щом сигурно съществуват десетки разумни и смислени заповеди, разпореждания, директиви, абсолютно необходими, наистина необходими в тази лудница...

— Например? — живо попита Алевтина.

— Господи... Ами всичко, което искаш... Виж ти... Ами...

Алевтина извади бележник.

— Ами да речем... Да речем заповед — язвително каза Перец, — до всички сътрудници от групата Изкореняване: да се самоизкоренят в

най-близко време. Моля! Всички да скочат от скалата... или да се застрелят... Днес! Отговорник — Домарошчинер... Честна дума, от това ще има по-голяма полза...

— Минутка — рече Алевтина. — Значи да се ликвидират със самоубийство с помощта на огнестрелно оръжие днес до двайсет и четири нула нула. Отговорник — Домарошчинер... — Тя затвори бележника и се замисли. Перец я погледна с изненада. — Тъй де! — продължи тя. — Правилно! Даже прогресивно... Миличък, разбери: не ти харесва директивата, добре, недей. Но дай друга. Ето, ти я даде, аз нямам повече претенции.

Тя скочи и се засуети, нареждайки пред Перец чинийките.

— Ето ти палачинки, ето ти сладко... Кафето е в термоса, горещо е, гледай да не се опариш... Закуси, аз набързо ще нахвърлям проекта и след половин час ще ти го донеса.

— Чакай — каза Перец объркан. — Чакай...

— Умничък си ми ти на мен — нежно рече Алевтина. — Герой си ми ти на мен. Само с Домарошчинер по-меко.

— Чакай — прекъсна я Перец. — Ти какво, надсмиваш ли ми се?

Алевтина се втурна към вратата, Перец я подгони с вик „Не откачай!“, но не можа да я хване. Алевтина се скри и на нейното място като призрак от нищото изникна Домарошчинер. Вече зализан, вече чист, със съвсем нормален цвят на лицето и както винаги готов на всичко.

— Това е гениално — тихо каза той, побутвайки Перец към бюрото. — Това е блестящо! Това сто на сто ще влезе в историята!

Перец се отдръпна от него като от гигантска скрипя, блъсна се в бюрото и събори Танхойзер върху Венера.

[1] Аксолотъл — семейство опашати земноводни — Бел.пр. ↑

ЕДИНАДЕСЕТА ГЛАВА

Той се събуди, отвори очи и се вторачи в ниския, покрит с варни вадички таван. По тавана пак крачеха мравки. Отдясно наляво натоварени, отляво надясно — празни. Преди месец беше наопаки и преди месец имаше Нава. А иначе нищо друго не се беше променило. Вдругиден тръгвам, помисли си той.

Край масата клечеше старецът, гледаше го и си бъркаше в ухото. Съвсем е измършавял старецът, очите му са хлътнали, един зъб не е останал в устата му. Сигурно скоро ще умре този старец.

— Какво става с теб, Мълчане — през плач рече старецът, — трохичка нямаш за ядене. Откак ти отмъкнаха Нава, в къщата трохичка ядене няма. Ни сутрин има, ни на обед. Казвах ти: не ходи, не бива. Защо тръгна? На Хромавия му дотегна и тръгна, ама разбира ли ти Хромавия какво бива и какво не бива? И Хромавия не разбира това, и бащата на Хромавия си беше такъв неразбран, и дядо му беше същият, и целият им Хромав род си беше такъв, затова и всички измряха, и Хромавия, да знаеш, ще умре, къде ще се дене... А може би, Мълчане, все пак ти се намира храница, може нещичко да си скътал, а? Има ги много, дето кътат... Та ако си скътал, дай по-бързичко, искам да ям, без храна не е редно да се живее, цял живот ям и свикнах вече... Че то Нава ти я няма и Опашкаря го уби дърво... Ето у кого винаги имаше много ядене — у Опашкаря! При него по три гърнета изяждах наведнъж, макар че все му беше недовтасало, гнусно, сигурно заради това го уби дървото... Казвах му: таквоз не е редно да се яде...

Кандид стана и запретърсва скришните места на Нава. Ядене наистина нямаше. Тогава излезе на улицата, свърна вляво и пое към мегдана, към дома на Пестника. Старецът се влачеше подире му, хленчеше и се оплакваше. На полето нестройно и скучно припяваха: „Хей, ей, по-весело сей, надясно сей, наляво сей...“ От гората им отвръщаше ехо. Всяка заран на Кандид му се струваше, че гората се е преместила по-близо. Едва ли беше истина, пък и да беше, едва ли човешкото око ще го различи. И мъртваците сигурно не бяха станали

повече, пък му се струваше, че са повече. Защото Кандид вече знаеше що за стока са и защото ги мразеше. Когато от гората се покажеше мъртвак, веднага се разнасяха викове: „Мълчане! Мълчане!“ Отиваше и унищожаваше мъртвака със скалпела бързо, сигурно, с жестока наслада. Цялото село се струпваше да гледа зрелището и винаги ахкаха в един глас, винаги скриваха очи с длани, когато върху обвитото с паратуловище зейваше страшната бяла рана. Децата вече не се закачаха с Мълчан, до смърт се страхуваха от него, бягаха и се криеха, щом се появеше. Вечер по къщите хората си шепнеха за скалпела, а от кожата на мъртваците — по указание на практичния старейшина — започнаха да правят корита. Добри корита ставаха, големи и здрави...

Насред мегдана до пояс в тревата стърчеше Слушача, обгърнат от виолетов облак, с вдигнати ръце, със стъклени очи и пяна около устните. Наоколо се бяха скупчили любопитни деца, гледаха и слушаха зяпнали — това зрелище никога не им омръзваше. Кандид също спря да послуша и децата мигом хукнаха.

— В битката се включват нови и нови... — с метален глас мърмореше Слушача. — Успешно придвижване... обширни места за почивка... нови отряди посестримки... Спокойствие и Съединяване...

Кандид продължи нататък. Днес от заранта главата му беше бистра и усещаше, че може да мисли, та се замисли какъв ли е този Слушач и за какво служи. Сега вече има смисъл да мисли за това, защото знае нещичко, а понякога даже му се струва, че знае твърде много, ако не всичко. Всяко село си има слушач, и при нас има, и на Колибите, а старецът се фукаше какъв особен бил слушачът в селото, дето сега е мухлясало. Сигурно е имало времена, когато много хора са знаели какво е Надвиване и за какви успехи става дума; сигурно тогава онези са били заинтересовани да го знаят мнозина, или поне са мислели, че са заинтересовани, а след това се е разбрало, че може да се мине без много хора, че всички тези села са грешка, а селяците — пръчове и нищо повече... Това е станало, когато са се научили да управляват виолетовата мъгла и от виолетовите облаци са излезли първите мъртваци... и първите села са се намерили под първите триъгълни езера... и са се образували първите отряди от посестримки... А слушачите са си останали и е останала традицията, която онези не са унищожили, само защото са я забравили. Безсмислена традиция, напълно безсмислена, както и цялата гора,

както и всички тези изкуствени чудовища и градове, които носят разрушения, и всички тези отвратителни амазонки, жрици на партеногенезата^[1], жестоки и самодоволни стопанки на вирусите и на гората, подпухнали от горещата вода... и тази неописуема бъркотия в джунглите, всички тези Велики Разрохвания и Заблатявания — замисъл, чудовищен по своята абсурдност и грандиозност... Мислите му течаха свободно и дори някак механично, през този месец те бяха успели да си прекарат постоянни корита и Кандид предварително знаеше какви емоции ще се събудят в него след секунда. У нас на село това се нарича „мислене“. Ей-сега ще започнат съмненията... Аз нищо не съм видял. Аз съм срещал само три горски вещици. Но в гората може да се срещне какво ли не! Аз видях гибелта на лукавото село, един хълм, приличащ на фабрика за живи същества, жестоката саморазправа с ръкояда... Гибел, фабрика, саморазправа... Това са мои думи, мои понятия. Дори за Нава гибелта не беше гибел, а беше Надвиване. Но аз не зная какво е това Надвиване. Страшно ми е, отвращавам се, защото всичко това ми е чуждо; и може би трябва да се говори не за „жестоко и безсмислено настървяване на гората срещу хората“, а за „планово, великолепно организирано, добре обмислено настъпление на новото срещу старото“, на „своевременно съзрялото, изпълнено със сили ново срещу загниващото безперспективно старо“... Не извращение, а революция! Закономерност! Закономерност, на която аз гледам отстрани с необективните очи на чужденец, който нищо не разбира и точно затова си въобразява, че всичко разбира и има право да съди. Като мъничко момченце, което негодува срещу отвратителния петел, задето е скочил върху клетата кокошчица...

Той потърси с очи Слушача. Слушача клечеше в тревата с обичайния си вид на зашеметен и въртеше глава, постепенно осъзнавайки къде е и кой е. Жив радиоприемник. Значи има и живи радиопредаватели... живи механизми... и живи машини, да, например мъртваците... Но защо, защо всичко това, толкова великолепно измислено и толкова великолепно организирано, не извиква у мен нито грам съчувствие — само омерзение и ненавист...

Пестника безшумно се приближи отзад и го плесна между плешките.

— Щръкнал тук и се звери, козина по човката — рече той. — Един тъй се зверил, зверил, па му омотали ръцете и краката и вече не се звери. Кога тръгваме, Мълчане? Докога ще ме баламосваш? Мойта дърта отиде в друга къща, козина по човката, пък аз вече трета нощ нощувам при старейшината, а днес мисля да прекарам нощта при вдовицата на Опашкаря. Яденето толкоз се спари, че и онзи дърт пън не ще да го плюска, гнуси се, казва: всичко при теб се е спарило, не само не се яде, ами не се и помирисва, козина по човката... Само че не тръгвам за Дяволските ридове, Мълчане, а ще тръгна с теб за Града, там двамата ще си понасъберем женички. Ако налетим на крадци, ще им дадем половината, какво да ме е яд, козина по човката, а другата половина ще докараме на село, нека си живуркат тук, тъй де, защо да плават напразно, че то една плавала, плавала, цапардосали й един над сополите, вече не плава и вода не ще да погледне, козина по човката... Слушай, Мълчане, да не би да си послъгал за Града и за онези женички, а? Или да ти се е привидяло — крадци са ти отмъкнали Нава и на теб от мъка ти се е привидяло. Ей на, Хромавия не вярва, смята, че ти се е привидяло. Ами какъв е този Град в езеро, козина по човката, всички разправяха, че е на хълм, а не в езеро. Може ли да се живее в езеро, козина по човката! Всички ще затънем, вода е, козина по човката, какво като има женички вътре, във вода и за женички не влизам, не мога да плувам, пък и за какво? Но в краен случай аз ще седя на брега, докато ти ги измъкнеш от водата... Та, значи, влизаш във водата, козина по човката, а аз ще остана на брега, та тъй двамата бързо ще се справим...

— Тояга имаш ли? — попита Кандид.

— Че къде да ти намеря в гората тояга, козина по човката! — възрази Пестника. — На блатото трябва да се ходи за тояга, а аз нямам време, пазя яденето да не го изплюска старецът, пък и за какво ми е тояга, като не смятам да се бия. Един тъй се биел, биел, козина по човката...

— Добре — рече Кандид, — аз ще ти отчупя тояга. Вдругиден тръгваме, не забравяй.

Той се обърна и пое в другата посока. Пестника не се е променил. И никой от тях не се е променил. Колкото и да се стареае да им втълпи, нищо не разбират и като че ли на нищо не вярват.

Мъртваците не могат да се покоряват на жени, тука вече прекали, Мълчане, до немай-къде прекали, жените се страхуват до смърт от мъртваците, ти мойта виж, а после дрънкай. А че е потънало село, значи е станало Надвиване, и без теб го знаем, пък какво общо имат тук женичките — не разбирам... И изобщо, Мълчане, в Града ти не си бил, какво толкова — признай, няма да ти се обидим, страшно интересно разказваш. Само че в Града не си бил, всички го знаем, защото който е бил в Града, обратно не се връща. И твоята Нава никакви там женички, ами просто крадци са я отмъкнали, наши крадци, местни. От крадците отърване няма, Мълчане. Макар че ти, разбира се, си смел мъж, и как само се оправяш с мъртваците — направо е страшно да се гледа.

Идеята за надигащата се гибел просто не се побира в главите им. Гибелта идва доста бавно и е започнала да идва доста отдавна. Сигурно работата е там, че гибелта е понятие, свързано с мига, с мигновената катастрофа. А те не могат и не искат да обобщават, не могат и не искат да мислят за света извън тяхното село. Има село и има гора. Гората е по-силна, но гората **винаги е била и винаги ще бъде** по-силна. Какво общо има тук гибелта? Каква ти гибел? Това е просто животът. Виж, когато дърво смаже някого — това, разбира се, е гибел, но тук просто ти трябва глава на раменете, че да съобразяваш кое как... Някой ден ще се стреснат. Когато не останат повече жени, когато блатата стигнат съвсем до домовете им, когато наред улиците бликнат подземни реки и над покривите увисне виолетова мъгла... А може и тогава да не се опомнят — просто да кажат: „Тук повече не може да се живее — Надвиване.“ И ще тръгнат да градят ново село.

Хромавия седеше на прага, поливаше поникналите през нощта гъби и си готвеше закуска.

— Седни — рече той на Кандид приветливо. — Ще хапнеш ли? Хубави гъбки.

— Ще хапна — отвърна Кандид и седна до него.

— Хапни, хапни — подкани го Хромавия. — Няма ти я Нава вече, как ще свикнеш без Нава... Чувам — пак си щял да тръгваш. Кой ли ми го рече? О, да бе, ти ми го рече, тръгвам, значи. Какво, в къщи ли не ти се седи? Ако си седиш в къщи, ще ти бъде добре... За Тръстикино ли тръгваш, или за Мравчево? В Тръстикино бих дошъл. Завиваме сега по улицата вдясно, ще минем по рядкото на гората, в

рядкото на гората ще съберем гъби, ще вземем квасец и направо там ще хапнем — в рядкото гъбите са добри, в село такива не виреят, а там яж, яж, няма насищане. А като хапнем, излизаме с теб от рядкото на гората, покрай Житното мочурище пак ще хапнем — добро жито се ражда там, сладко, просто да се чудиш — блато, мръсотия, и такова жито да ражда... А после, разбира се, право подир слънцето, три дни вървиш и вече е Тръстикино.

— Ние с теб ще идем на Дяволските ридове — търпеливо напомни Кандид. — Тръгваме вдругиден. И Пестника идва.

Хромавия поклати глава със съмнение:

— На Дяволските ридове... — повтори той. — Не, Мълчане, няма да стигнем ний Дяволските ридове, няма. Знаеш ли къде са Дяволските ридове? Може изобщо да ги няма, само така си приказват: ридове, Дяволски ридове... Тъй че за Дяволските ридове не тръгвам, не вярвам в тях. Виж, да беше за Града, или още по-добре за Мравчево, тръгвам, съвсем е наблизно, на хвърлей място... Слушай, Мълчане, що не тръгнем с теб за Мравчево? И Пестника ще дойде. В Мравчево не съм бил, откак си повредих крака там. Нава ме е молила: да идем, казва, Хромави, в Мравчево... Забавление й беше, разбираш ли, да види мравуняка, дето си повредих крака... А аз й казвам, че не помня къде е мравунякът и изобщо може Мравчево вече да го няма, отдавна не съм ходил там...

Кандид дъвчеше гъби и гледаше Хромавия. А Хромавия приказваше ли, приказваше, приказваше за Тръстикино, приказваше за Мравчево, очите му бяха сведени и рядко поглеждаше Кандид. Добър човек си ти, Хромави, благ си и си виден оратор, и старейшината се съветва с теб, и Пестника, а старецът направо го е страх от теб, и не току-така си бил най-добрият приятел и спътник на известния Обидо-Мъченик, човек търсец и с неспокоен дух, но не открил нищо и загинал нейде из гората... Само едно ти е лошото: не искаш да ме пуснеш в гората, Хромави, съжالياваш ме, нали ме смяташ за глупчо. Гората е опасно място, гибелно, много са тръгвали, но колцина са се връщали назад, а които са се върнали, са здравата наплашени, че понякога и сакати... на кого крак, на кого друго... Затова хитруваш, Хромави, ту се преструваш на малоумен, ту даваш вид, че Мълчан смяташ за малоумен, а в действителност само в едно си сигурен: ако

веднъж Мълчан се е върнал, загубил само момичето, втори път такава чудо няма да го бъде...

— Слушай, Хромави — започна Кандид. — Изслушай ме внимателно. Говори каквото искаш и мисли каквото искаш, но за едно те моля: не ме изоставяй, тръгни с мен в гората, Хромави. Вдругиден тръгваме и много искам да си с нас. Разбираш ли?

Хромавия погледна Кандид с безцветни и непроницаеми очи.

— Ами да — каза той. — Напълно те разбирам. Ще тръгнем заедно. Като излезем оттук, завиваме наляво, ще стигнем полето и покрай двата камъка — на пътеката. Тази пътека веднага ще я различиш: толкова морени има, краката да си потрошиш. Ама хапни гъби, Мълчане, хапни, добри са... Та по тази пътека, значи, ще стигнем мухлясалото село, за него комай ти говорих, пусто е, цялото е гъбясало, но не такива гъби, като тези, а гнусни, няма да ги ядем, от тях човек се поболява и може да умре. Тъй че в това село даже няма да спираме, а направо ще продължим нататък и подир време сме в чудаковото село, там гърнетата ги правят от пръст, умниците! Туй се случи, след като през тях мина синята трева. Нищо, даже не се поболяха, само дето започнаха да правят гърнета от пръст... И при тях няма да спрем, какво да правим да спираме, а веднага от тях вдясно — те ти я Глинестата поляна.

А може и да не те взема, а? — мислеше си Кандид. — Вече си бил там, теб гората вече те е дъвкала и кой знае, може би си се мятал по земята, крещял си от болка и страх, а над теб се е надвесвало младо момиче, прехапало прелестната си устичка и разперило детски ръчички... Не знам, не знам. Да можехме да хванем две поне, една само, да узнаем всичко, да разберем докрай... Ами после? Обречени, нещастни обречени. А по-точно — щастливи обречени, защото не знаят, че са обречени, че силните виждат в тях само отвратително племе от насилници, че силните вече са ги взели под око с разните облаци от управляеми вируси, с колоните роботи, с бариерите от гората, всичко за тях е предопределено, и най-страшното — че историческата правда тук, в гората, не е на тяхна страна, те са реликти, осъдени на гибел от обективните закони, и да им се помага означава да се върви срещу прогреса, да се задържи прогресът на едно съвсем мъничко участъче от широкия фронт. Но мен това не ме засяга, помисли Кандид. Какво общо имам с техния прогрес, това не е моят

прогрес, пък и го наричам прогрес само защото няма друга подходяща дума... Тук не главата избира. Тук избира сърцето. Закономерностите не са лоши или добри, те са извън морала. Но аз не съм извън морала. Ако онези посестримки ме бяха прибрали, ако бяха ме излекували и приласкали, ако бяха ме приели като свой, ако бяха ме съжалили — е, какво пък, тогава сигурно леко и естествено бих застанал на страната на този прогрес, и Хромавия, и всички тези села щяха да бъдат за мен досадна отживелица, с която доста дълго се туткаме... А може би нямаше да бъде толкова лесно и просто, та аз не мога да понасям да броят хората за животни. А може работата да е в терминологията и ако бях научил езика на жените, всичко щеше да звучи различно: врагове на прогреса, охранени тъпи безделници... Идеали... Велики цели... И заради това се унищожават половината население! Не, това не е за мен. На какъвто и да е език — не е за мен. Плюя на това, че Хромавия е само камъче в мелницата на техния прогрес. Аз ще направя всичко, та това камъче да спре мелницата. И ако не успея да се добера до биостанцията — а сигурно няма да успея, — ще направя всичко, което е по силите ми, тази мелница да спре! Впрочем, ако успея да се добера до биостанцията... М-да. Странно, никога досега не съм се сещал да погледна Управлението от страни. И Хромавия не се сеща да погледне гората от страни. Сигурно и онези посестримки също. А това е интересно зрелище — Управлението, изглед отгоре. Добре, ще помисля по-късно.

— Значи се разбрахме — рече Кандид. — Вдругиден тръгваме.

— Ами че как — веднага отговори Хромавия. — Веднага от мен наляво...

Внезапно на полето се вдигна глъчка. Писнаха жени. Много гласове закрещяха в хор:

— Мълчане! Ей, Мълчане!

Хромавия трепна.

— Мигар мъртваци! — рече той и бързо се надигна. — Хайде, Мълчане, не стой, искам да погледам.

Кандид стана, извади от пазвата скалпела и пое към полето.

[1] Партеногенеза — полово размножаване, при което женската полова клетка се развива без оплождане. — Бел.пр. ↑

Издание:

Аркадий и Борис Стругацки
ИК „Офир“, 1996 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.